

15601

05



1912
1918

СПОМЕНИЦА
УЧИТЕЉА И УЧИТЕЉИЦА

II КЊИГА.

СПОМЕНИЦА

УЧИТЕЉИМА И УЧИТЕЉИЦАМА
ИЗГИНУЛИМ И ПОМРЛИМ У РАТОВИМА
1912-1918.

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
„РАДОЕ АДИ НОВКЕ“
БЕСКОВАЦ

ДРУГА КЊИГА.

ИЗДАЊЕ
УДРУЖЕЊА ЈУГОСЛОВЕНСКОГ УЧИТЕЉСТВА
ПОВЕРЕНИШТВО БЕОГРАД.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ГРАДА БЕСКОВЦА

Бр. 15. 601

Струка 05



БЕОГРАД, 1926.
ТАМПАРИЈА „УЈЕДИЊЕЊЕ“ В. ПУЉЕВИЋ, ВЛАДКОВИЋЕВА УЛ. 4.

CITOMEHNTA

THE JOURNAL OF THE

AMERICAN SOCIETY OF

1913-1918

1913-1918

1913-1918

1913-1918

1913-1918

1913-1918

1913-1918

1913-1918

1913-1918

1913-1918

1913-1918

1913-1918

1913-1918

1913-1918



АЛЕКСИЋ МИЛАН

Родио се у Призрену 15. маја 1878. године.

Цео његов живот пун је љубави према раду и роду своме. Свршио је богословско - учитељску школу у Призрену 1897. г.

Под најтежим околностима, када је било најопасније радити у Јуж. Србији, упућен је Алексић за учитеља у бигољски крај.

Пун воље и енергије за рад, а при том васпитан и школован у српском духу, Алексићу је као јавном националном раднику била прва брига: да што више унесе у народ српске песме и корисне књиге.

Алексић није имао среће да остане у тај мах на том тако деликатном, узвишеном и племенитом послу.

На путу за ново-опређено учитељско место нашле су се код њега књиге, које турске власти огласише као опасне и, пошто су га Турци због тога суспендовали од дужности учитеља, казнише га и на годину дана затвора.

Пошто је издржао затвор у Призрену, отишао је у Србију, и тамо је свршио у Краљеву ратарску школу 1900. год.

Осећаји љубави према своме роду и завичају вукли су га да се врати у родни крај и да са својима дели добро и зло.

Био је постављен за наставника пољопривреде у Призренској Богословији, где је вршио и дужност економа.

На том положају био је чувен са своје радљивости.

Већи део службовања провео је Алексић у богословији, а био је и учитељ у Липљану на Косову, у Локвици близу Призрена и у Призрену.



Под Бугарима за време окупације много се мучио и злопатио, па је добио и тифус, и умро 13. маја 1917. год. у Призрену.

Тако је и он мученички завршио свој живот као и многи другови његови.

Вечан му помен! Лака му земља била!

Призрен.

А. Гроздановић.

АНТОНИЈЕВИЋ ДРАГИША



Родио се 12. јуна 1883. г. у Крагујевцу. По свршеној основној школи ступи у Крагујевачку Гимназију, а затим у учитељску школу у Јагодини, а заврши школовање у Алексинцу.

После одслуженог рока у војсци буде постављен за учитеља у Гунцатима, окр. крагујевачки. Затим је служио у Прахову окр. крајински, Борчу окр. крагујевачки, Мариновцу окр. тимочки и Маслошеву окр. крагујевачки. Ту га је затекла мобилизација 1912. г. Пун одушевљења пошао је да испуни свету дужност према отаџбини. Прешао је границу код Преполца и ступив на непријатељско земљиште био је срећан што полази да испуни стари завет србинов.

Али судба^т није хтела да он то и дочека. Ноћу између 26. и 27. јануара 1913. г. на Брдици пред Скадром јуначки је пао оставив за собом супругу, кћер Радмилу, старе родитеље, браћу и сестре да га увек оплакују. Слава му!

АНТОНОВИЋ МАРКО

Рођен је 2. августа 1859. год. у Ваљеву. Свршио је учитељску школу у Београду. Као учитељ и управ. школе пробавио је у Ваљеву пуних 28 год.; у Београду, Ћелијама и Обреновцу био је само кратко време.

У 1909. и 1910. г. био је школски надзорник у окр. ваљевском, а неколико пута одређиван је за министарског изасланика за преглед школа.

Као војни обвезник у рату Србије и Аустрије у својству помоћника начелника војне станице у Ваљеву 1914. г. при-

ликом првог непријатељског упада у Ваљево — избегао је са станицом до Чачка, одакле се пред крај исте године вратио у Ваљево, које је у оно време било загађено и заражено пегавим тифусом. У почетку јануара 1915. године разболео се од пегавога тифуса и 12. јануара те године умро је у својој кући у Ваљеву.

Није се женио никад, а живео је скромно и располагао је приличном имаовином. Тестаменат није оставио, нити је његова имаовина распоређена како је он намеравао. Рођаци су примили у наслеђе његово имање, а заборавили су и њега и његов гроб. То је удес многих добрих људи.

Бог да га прости!

С. П. Ј.



АТАНАСКОВИЋ ЈАНКО

Рођен у Страцину 25. марта 1880. г. од родитеља Атанаса и Гине. Страцин је припадао егзархији, али Јанка отац не хтеде слати у бугарску школу, већ га пошаље у Призрен у богословско-учитељску школу, коју је свршио 1900. г. са одличним успехом. У своме месту није могао бити учитељ, а радио је на отварању школе као учитељ у суседном селу Шопском-Рудару. Крволочна бугарска пропаганда бојећи се, да Јанко не придобије село и не отвори српску школу, сачека га на путу, када се је са сељацима враћао из Довезенца на Спасовлан 1910. г. са сеоске славе и једним плутоном у потоку крај села Коњуха убије га, а рани још неколико чељади.

Н. К. П.

БАБАРОГИЋ СИМА

Рођен је у Призрену 14. фебруара 1874. год., од оца Илије и мајке Агис. У Призрену је свршио основну и богословско-учитељску школу 1893. године.

Све своје службовање провео је по Македонији и Ст. Србији. Био је у гостиварској околини у Галати, па Зубовцу, затим у Тетову, после у кумановској кази у Табановцу, потом је враћен опет, по потреби, за Зубовце, затим за управитеља у Гостивару. Отварајући наше школе имао је много сукоба са бугарским пропагандистима. То је трајало пуних осам година. У тој



је борби и изгубио здравље и морао је тражити премештај за призренску околину. Премештен је за село Стрецко потом у Мушниково у околини Призрена. Ту је остао пуних десет година и многа ја добра народу учинио. Радећи душом и срцем он је у Мушникову подигао лепу школу која служи за пример целој околини.

Године 1911. премештен је за Призрен. Због слабога здравља 1915. гсд. није могао избећи, но је остао у Призрену где су га непријатељи затекли и мучили и злостављали као националног радника. Био је затворен, затим интерниран за Урошевац. Тамо је био 10 дана затворен, а потом враћен за Призрен.

После великих мука и свакојаких патња и брига своје породице а не могавши подносити велике неправде, чезнући за слободом он се разболе и умре 27. марта 1917., не дочекавши тако жељно очекивану слободу.

Оставио је четворо деце и жену.

Бог да му душу прости!

Сјана С. Бабарић.

БАБИЋ КОСТА

Између многобројних народних просветитеља, који се с пушком у руци борише за идеју ослобођења и уједињења, а кости им не починуше у ослобођеној грудима, био је и Коста Бабић, учитељ из Романоваца, среза градишког у Босни.

Пок. Коста рођен је 1883. г. у Вођину у Славонији, у једној честитој свештеничкој породици, која је ради свога достољубља и честитости надалеко чувена била.

По завршетку наука у Српској Учитељској Школи у Пакрацу, пок. Коста се упутио у Босну, да послужи народу и отаџбини.

Симпатична, елегантна појава, просто је освајала Босанце. Висок као јаблан, бео и румен у лицу као девојка, са дугим гргуравим увојцима као угљен црне косе која се повијала по челу прама орловском носу; а притом одличан свирач и певач брзо је освојио и срце једне српкињице Босанке, ћерке једног свештеника. Као фамилијаран човек још је више добио подстрека за свој културан и националан рад у народу.

У таквом скромном просветно-културном раду за-текла га је и 1914. г. као сеоског учитеља у Романовцима.

Дакако морао је одмах у војску и одмах на фронт у 78. аустр. регименти, која је истурена на руску границу.

Али није дуго остао у противничком табору своје браће. Са неколико другова учитеља предао се браћи Русима.

У Русији тек није мирова-ло његово патриотско срце.

У заробљеничким таборима, међу Јужним Словенима, развио је живу акцију за добровољно ступање у Српски Добровољачки Корпус.

21. априла 1916. г. пок. Коста ступа у Прву Српску Добровољачку Дивизију Добровољачког Корпуса Срба, Хрвата и Словенаца, а наредбом команданта Прве Српске Добровољачке Дивизије Бр. 164. од 14. IX 1916. произведен је у чин рез. пешад. потпоручника.

Они, који су пок. Косту видели у борбеном реду на Добруци добили су утисак, да је Коста био одважан и неустрашив ратник, који је презирао смрт, и као такав остаће у трајној успомени својих другова. Умро је 3. априла 1917. на војној дужности у Вознесенку у Русији.

Коста, друже и побратиме!

Заједно смо као ђаци друговали четири године дана у Пакрацу; лежали кревет уз кревет; делили залогаје хлеба; делили добро и зло и сањали о нашем будућем раду као народ. учитеља на делу народног ослобођења.



То велико дело је докончано, у чије си темеље и ти ушкрапао капље своје крви, а дело потпуног уједињења у израђивању је.

Вишњи ме остави у животу, да нашој деци покажем путе, да наставе тамо, где су им родитељи стали.

Слава ти!

Исаије Мићеровић.

БАБУНСКИ (СТОЈКОВИЋ) ЈОВАН

Успомена на учитеља — војводу

Тога дана, а то је било при крају месеца октобра, падала је јака киша на Велес. Са широких и спуштених кровова ниских македонских кућица вода се сливала у уске улице, калдрисане округлим и неједнаким каменом, градећи овде-онде барице и сиво, прљаво блато, које је под ногама шљапкало и лепило се за обућу и хаљине. И у тој влажној и тужној атмосфери нишају се мокре српске тробојке, прикачене на кратким дршкама испод стреја.

Зашто су изнете ове тробојке? Зашто ови људи и ђаци онако мокри и каљави журе оној великој цркви тамо, више које се степенасто уз брдо подиже гробље, које својим положајем надвишује целу варош? Све је то зато, што је данашњи дан посвећен успомени једног од најбољих синова Јужне Србије, која је била колевка данашње Краљевине С. Х. С.,

и која је у недавној прошлости толико патила од турског зулума и бугарских пљачкаша. Данашњи дан је посвећен успомени Јована Бабунског, о чијим јуначким делима већ причају старци и увек ће причати сакупљеним малишанима око огњишта, на коме пуцкара ватра и струји у бакрачу укусна македонска чорба.

Чак горе, под самом планином, у једном углу заклоњеном столетним платанима одмара се војвода Бабунски, обожаван од намученог српског народа и страх за његове непријатеље. Четници, стари другови покојникови, са спуштеним пушкама чувају стражу на гробу, на коме су привоштене многобројне свеће, чији се пламенови од ветра лелујају и с праштањем

гасе, кад нека тежа кап кише падне на њих. Са целокупним свештенством из вароши епископ Варнава држи помен на гробу.



Помен је свршен, и бескрајан спровод једнога народа поче се лагано спуштати са планине и ићи ка споменику, кога су другови покојникови подигли и који треба данас да се открије. А киша пада, пада очајно као да и сама природа жели да учествује у тој жалости. Пред скромним спомеником патриоте су изнеле шта је био за земљу тај скромни учитељ, кога су патње његове браће толико узбудиле да је постао национални јунак.

Јест, тај човек проницавајућег и у исто време благог погледа, био прави јунак, кога су красиле све лепе врлине српског народа. Свуда, где се налазио на челу својих верних четника, у Македонији за време Турака, или на језеру Пресп, крајњој тачци левог савезничког крила, као стража, био је увек исти: претерано скроман, пун пожртвовања, несаломљиве куражи и безграничног патриотизма. Па ипак, нека мала туга осећаше се у говору овога човека. Он је видео смрт многих својих другова, а живео је у народу који је и сувише био несрећан. Био је тврдо уверен у крајњу победу правде и слободе и знао је да ће његов народ из рата изићи као победник. Па ипак је његова радост била умерена тугом, јер у његовом срцу беше урезано много и много других гробова. Па и кад се дође до крајње победе, он осећаше да ће у његовој отаџбини завладати други дух, када ће и њега убрајати у старе које млађи неће моћи разумети. Највећа радост Јована Бабунског била је да види победу и у њој своју улогу довршену. Он је отишао. Судбина га је сачувала да гледа послератне неправде и обмане, које су се сручиле на свет као заразне болести.

Али и ако земљани покров крије покојног Бабунског, његова душа и успомена на њега не могу умрети. Већ и сад, сећање на њега даје нам наду да ће се појавити други, као и он што је био, да очувају дух народа.

Стари непријатељи ове земље труде се да из заседе угуше храбру душу народа, који се борио за слободу и правду. Да би успели у својим намерама, ти бедници хоће да обману оне од којих страхују, представљају се као крајње мирољубиви, као добри апостоли општег братства, а тајно све припремају да распламте још један рат, страшнији него овај који преживесмо. Несрећа је за народ који се да обманљивати вешто припремљеним обманама.

Бабунски је био и мудар и будан. Никада га спољашност није варала, а кад је праштао није заборављао. Појмимо његовим примером; будимо опрезни и никад заборавни; будимо увек спремни као што је он увек био. Небо је још пуно мутних облака и звона на узбуну могу сваког часа забрујати. Не успављујмо се и увек се сећајмо: да у колико будемо спремнији у толико ће и отаџбина бити сигурнија и мир спокојнија. То беше велика поука коју присутнима даде подигнут споменик Јовану Бабунском, учитељу — војводи.

Др. Р. Рајс

Војвода Бабунски родио се у селу Мартолцу у близини Велеса 1875. год. Осн. школу свршио је у своме крају, гимназију у Београду и Ваљеву. Учитељску школу почео је у Нишу а завршио у Београду 1896.

Бабунски је постао наш учитељ у околини Велеса и тамо учио децу док је могао, док није морао заменити школу планином а перо и књигу брзометком, оловом и камом.

Пошто је до краја извршио своју дужност и место да се одмара и јаче осети љубав народну, он је умро у Велесу 17. фебруара 1920.

Удружење резервних официра и ратника подигло је Бабунском споменик у Велесу. Тај је споменик уз велику народну свечаност откривен 29. октобра 1924.

Слава народном учитељу и народном јунаку Војводи: Јовану Бабунском! М.

ПЕСМА БАБУНСКОГ

Бабуна, гора висока.
Трипут се ноћас промени.
Три пута вода пресуши;
Три пута лишће опаде;
Три пута ветар подуну,
Подуну, па га нестане —
И све се живо умири,
И покој свуд се рашири:
Нит' листак тихо шумори,
Нит' вода гором жубори —
Бабуна, гора висока,
Трипут се ноћас промени.

— Зашто Бабуна планина
Трипут се ноћас промени?

Ноћас, кад петле велешко
Три пута песму запоја,

Цариброд

Три пута песму запоја,
Голему вечер објави,
И Вардар шумно ту песму
Прогута, шумно однесе —
На брегу изнад Велеса,
К'о орле младо уморно,
Јован ми, пиле Бабунско,
Предаде душу на Бога!...

— Зато Бабуна планина
Трипут се ноћас промени:
Три пута вода пресуши;
Три пута лишће опаде;
Три пута ветар подуну,
Подуну, па га нестане —
И све се живо умири,
И покој свуд се рашири:
Нит листак тихо шумори,
Нит вода гором жубори....

Бл. К. Ристић.

БАЗОВИЋ ЋИРА

Рођен је 14. II 1877. у Доњој Морачи. Основну школу свршио је у Црној Гори. Потом са стрицем Спасојем доселио се у Србију а настанио у Доњем Коњувцу у окр. врањском. Немавши од срца порода, стриц је усинио свог синовца Ћиру. Нижу гимназију свршио је у Лесковцу, а после тога отишао

је у Призрен и тамо свршио богословско-учитељску школу са одличним успехом.

По свршетку школе добио је за привр. учитеља. Доцније је положио учитељски испит и преведен за сталног.

Учитељевао је у овим местима: Орану, Дубову, Коњачићу а највише у Д. Коњувцу. Као учитељ био је 17. година. Његова породица данас има пензије 30 дин. и инвалиде 40 динара!

Када је Србија заратила 1912. год. Ћира је био на војној дужности у Скопљу, као наредник.

1915. год., када су Бугари мучки напали Србију, он је почео одступати, али су га Бугари стигли у селу Речици и вратили кући.

Када су Бугари 1915. год. скупљали важније људе и интернирали, онда је поч. Ћира забележен као бакалин.

Доцније га оптужи неки механџија Бугарима са оваким речима: „Г. Ћира Базовић није бакалин већ је учитељ. Он ужива велико поверење народно, и сутра може подићи устанак“. На таку оптужбу Бугари га интернирају за Лесковац 4. јануара 1915. год. а већ сутра-дан спроведен је за Сурдулицу са осталим мученицима, који своје животе положише за Србију. Да ли је Ћира убијен у Сурдулици или даље на путу не зна се.

Као просветни радник био је у школи вазда одличан, а за његов плодан рад и за његов труд око зидања нове школе Коњувачке био је одликован орденом Светог Саве V-ог степена.

Његову смрт оплакују његова супруга Јованка и деца: Љубица, Спасенија и Милутин.

Слава му!

Лесковац.



Прока А. Стојановић,
 учитељ.

БАЉОШЕВИЋ ПЕРО

Родом из Ораховца окр. призренског. Године 1904. свршио је богословско-учитељску школу у Призрену. Одмах по свршетку школе упућен је за учитеља у Македонију, у

Нежилово у срезу велешком, где је, поред рада у школи, имао да чува српско име од навала бугарских чега и да својим радом помогне да се оствари српска национална идеја — да се ослободи Македонија. Био је десна рука српским четима у извођењу четничког програма.

Као истакнут радник у среској четничкој организацији, пок. Баљошевић је био познат свима па и бугарским четницима, који су на такве раднике мотрили, њихово кретање пратили и када им се укаже згодна прилика хватали и убијали. Ипак Баљошевић је, као и многи други, жртва свога националнога рада у Македонији.

Године 1905. идући из села Орахов-Дола за село Габровник у велешком срезу, на путу је ухваћен од стране бугарске чете и одведен у планину више села Орахов-Дола. Ноћу је из планине одведен у село Бистрицу и ту бајонетима убијен.

Спроводећи га из планине за Бистрицу, мучили су га и злостављали говорећи му, где су његове војводе: Глигор Соколовић, Тренко Рујановић и Јован Бабуински да га спасу.

Тако је пок. Баљошевић пао као жртва не дочекавши да ужива плод свога рада.

Слава му!
Бујановац.

З. М. Ђорић.

БАРБУЛОВИЋ БОГОЉУБ



Један од оних многобројних јунака који дадоше животе своје у борби с непријатељима нашега народа, био је и пок. Богољуб.

Увек весео и насмејан, увек благ и питом према свакоме пок. Богољуб је уживао симпатије свих својих другова још док је био у школи. Такав је остао и доцније, у животу. Све до своје смрти он је остао једна честита и идеална душа.

Учитељску школу свршио је у Јагодину у V колу, 1908. Европски рат га је затекао као учитеља у Извору — Св. Петки, срез параћински. Погинуо је 14. новембра 1914. год. у борбама на Браћенику као резервни пешад. потпу-

ручник 4. прекобројног пука. Гроб му се и данас не зна, јер је остао због повлачења несахрањен.

Слава му!

Д.

БАУЕР МИХАИЛО.

Рођен је у Новом Саду, где је свршио основну школу и 8 разреда гимназије. По свршеној матури уписао се у Пешти на правни факултет, али га доцније напусти и оде у Карловачку Богословију. Но жеља га је непрестано вукла у Србију и он је најзад оствари 1910. године, када је прешао у Београд и добио место привременог учитења у Васиљу.

Све до 1914. године био је са службом у овом месту, када се као добровољац придружио нашим ратницима.

Желео је да оде у бојне редове, па да се и он уврсти у ред ослободиоца потлачене браће своје — али је као поданик аустријски био одређен за болничара при зајечарској болници. Доцније је био премештен за Пирот, где је негујући болеснике оболеле од тифуса, и подлегао и сам тој опакој бољци!

Покојни Бауер је био јединствен друг, човек племените душе и срца. Другови су га необично волели и ценили. Према свакоме је био веома пажљив и услужан. Никога он није ни умео ни хтео да увреди. Лепо васпитан, он је у сваком друштву остављао најлепши и трајан утисак.

Спомен на њега живеће у сећању свих оних, који су га добро познавали!

Вечни мир његовој благородној и племенитој души!

БАЦОВИЋ КУЗМАН С.

Родио се у Крушеву, округа битољског. У свом месту рођења свршио је основну школу и два разреда гимназије, а за тим је отишао у Београд, где је свршио Страначку Богословију са врло добрим успехом код чувеног националног радника пок. Милоша Милојевића. По свршеној богословни оде за учитеља у Цер (на путу од Крушева за Кичево), и ту је учитељавао 1874. и 1875. год. Затим је био учитељ у Битољу од 1876. до 1878. год., а чим је ослобођено Врање од Турака пређе ту, где је учитељавао преко 20. год. са својом женом, такође учитељицом, Јеленом. Још је учитељавао у В. Боњинцу, Лесковцу и Ратају, где је под старост и пензионисан.

Кузман је био одличан учитељ и патриота. Цео век је провео задовољно вршећи своју учитељску дужност, а најмилије му беше бавити се преко-граничним патриотским пословима. Док је био у Врању ревносно је радио у друштву македонском „Братство“, које се бринуло за оне Македонце који пређу у Србију, и ширило и одржавало српску свест у Ст. Србији и Македонији. Са г. Заријем Поповићем основао је у Врању певачко друштво „Права Србија“ и био његов ревносан члан; а г. Зарије је још за време Турака био један од првих савремених и школованих учитеља врањских, и борно се про-

титу агената бугарских, те му пок. Кузман беше веран пријатељ и следбеник и као учитељ и као патриота. Врањска Певачка Дружина била је прва (основана 1879 г.) у онда ослобођеним крајевима; доцније је основана певачка дружина у Нишу,



којој су из Врања слате ноте, а још доцније у Лесковцу, у ком је Врањска Пев. Дружина приређивала концерат.

Када се по Маћедонији и Ст. Србији разбукта комитска акција, а кад новине донеше, да је то саветовао Бугарима као последње средство за побугаривање тамошњег српског народа баш пок. Ризов, ондашњи бугарски посланик и опуномоћени министар у Берлину, који је рекао: „Више се ништа не може учинити за бугаризирање народа у Маћедонији школом и црквом, и једино вам је средство, браћо Маћедонци, кама и пушка; само се тако још нешто може урадили противу Срба, и ја вам то као последње и сигурно средство пре-

поручујем“, — Кузман с болом у души признаде, да је пок. Ризов са својим братом баш његов ђак, и да је, као српче код њега свршио у Битољу основну школу, па доцније, као и многа друга српска деца на чамљена у Бугарску, и тако постао љути противник свога — српскога народа. Кузман онда упути Ризову једно отворено писмо преко београдског листа „Балкан“, у коме га је потсећао: како је код њега учио, како његови код куће још славе српску славу и певају Краљевића Марка, Цара Душана, Лазара и бој на Косову, а он постао такви душманин свога рода.

Када 1915. год. уђоше Бугари у Врање и почеше убијати све виђеније Србе, Кузмана одведоше пут чувене кланице Сурдулице, па преко Власине пешке за Софију, како сами признају, одакле се жив није вратио — платио је своје србовање и укор упућен Ризову својом главом као што приличи Србину и учитељу.

Слава му!
Врање.

Миле Цупара, учитељ.

БЕЛИЋ ХРИСТИФОР Ј.

Био је ваљана млађа учитељска снага, одличан друг, велики идеалиста. Пао је као жртва рата баш у доба, када је највише идеалисао, када је живот и рад највише ценио.

Рођен је у Алексинцу 1888. године од скромних и честитих родитеља. Учитељску школу свршио је у Алексинцу 1907. год.

Учитељевао је у Мирановцу, окр. пиротски, где га је и рат затекао.

У последњем рату учествовао је као резервни наредник. На овој дужности је и умро од пегавог тифуса у Раљи, окр. београдски, јануара 1915. године.

Смрћу пок. Христифора учитељство је изгубило једног примерног и идеалног радника, другови ваљаног друга, јадна мајка и две незбринуте сестре једину своју наду и утеху!

Нема у речнику довољно једрих речи којима би мајка жена и мајка отаџбина могле изразити силу и обиље бола за изгубљеним сином.

Бог да га прости!

М. В. Ј.



БОГДАНОВИЋ ЈОВАН

Родно се у Вел. Градишту 1852. г. Свршио је 1880. г. учитељску школу у Београду. Исте године постављен је за учитеља у Великом Боњинцу, окр. пиротског. Доцније је премештен и службовао у разним местима. Због слабог здравља био је пензионисан, па је поново реактивиран чим се опоравио. Пред почетак европског рата поново је пензионисан.

У јануару 1916. г. Бугари су га отерали из Сига, где се био склонно код своје родбине, у Бугарску, у Хасково, где је, услед нечовечног поступања с њиме, испустио своју мученичку и племениту душу 17. марта 1916. г.

Учитељевао је више од 30



година. Учитељски је позив волео и високо ценно. Учитељску дужност је вршио савесно, предано и одушевљено. По природи благе и тихе нарави није се нигде нарочито истицао, али је свуда уживао глас доброг и ваљаног учитеља, као и глас поштеног човека.

Својом мученичком смрћу стао је у ред наших националних мученика.

Бог да му душу опрости!

В. Гравишић, 1925. г.

*Ј. С. Б.
учитељица.*

БОГДАНОВИЋ РАТКО

Рођен 28. септембра 1891. у Вишеграду, где је свршио и основну школу. Нижу трговачку и учитељску школу похађао је у Сарајеву. Ову последњу само 2 и по године. Школван је у доба најјачег рада националне револуционарне омладине у Босни. Школски и класни је друг покојног Данила Илића, организатора сарајевског атентата.

Једна безгранично поштена и честита душа. По природи врло жив и бунтован, али и необично пријатан, јер му је свака акција и реакција била помешана са великом дозом хумора. То је разумела већина његових другова, а и професора, и није му се много у грех уписивало. Но било их је, који га нису схватили. Један његов недруг, успео је да га због наивних ствари денунцира. Ратко је оклеветан и истеран из школе, где је изгубио бесплатно место у државном интернату. Без оца, сиромашан, али горд и пун самопоуздања, отишао је са још неким истераним друговима 1911. године у Српску Учитељску Школу у Пакрац, где је остао такође врло кратко време. Одатле пређе у Загреб, но за време Цувајевог режима из политичких разлога, као врло сумњив и непоуздан, би истеран. И тако цело своје школовање проведе у бури и потресима. Па ипак, сви његови другови сећају га се најпријатније, јер је Ратко био одличан друг, управо такав, какав је потребан и каквог се најрадије сећамо из ђачког живота. А и бивши његови професори већином га се данас пријатно сећају.

Учитељевао је неко време у Бос. Крупи. Када је Бугарска издајнички напала Србију 1913. године, оде са најважнијим националистима, доцнијим атентаторима (Илићем и др.) у рат, учествујући у њему до краја. После завршених операција био му је због тога отежан повратак у ужу отаџбину Босну, и он остаје у Србији, да учитељује у Орашцу код Обреновца.

После кратког рада у народу, који га је необично волео и ценио, изби светски рат. Ратко одмах ступи као добровољац у српску војску. Био је у одреду Војводе Вука и

учествовао у свим операцијама са одредом 1914. и 1915. г. Долазио је 1914. г. и до Романије више Сарајева, одакле му је бесумње највећа жеља била да ослободи своје најинтимније другове, који су тада по сарајевским тамницама на најстрашније муке стављани због атентата. Том приликом одвео је своју целу породицу из Вишеграда у Србију. У доцнијим операцијама особито се истакао у борби против Бугара на Власини и код Сурдулице, где је данас костурница и где је одред скоро преполовљен.

Година 1915. била је и за њега страшна. У животу много напаћен и ослабљен једва је издржао и у нормалним приликама. Само велика патриотска љубав, која човеком овлада у таквим моментима, могла га је носити даље. Сапатници из тих дана казују, да је много гладовао, а ипак је и последњи залагај делио са друговима.

Издржао је прелаз преко Албаније. Потпуно сломљен, изможден и прегладнео дошао је на Крф. На легендарном острву Виду, тој српској мртвачници и Ратко се смирио у фебруару 1916. године. Растао се са животом пуним буре али и пријатности, давши отаџбини све што је могао и имао. Судбина је хтела, да га поред бурног живота западне и бурно вечно почивалиште. Сахрањен је у плаве валове Јонскога Мора, који једини могу бити паралела његовом бурном и немирном животу.

Добри и честити Ратко!

Као свог Ментора у национализму никада те заборавити нећу! Успомена на тебе увек је врло свежа међу друговима! Не замери, ако се и данас врло често насмејемо твојим несташлуцима из ђачких клупа! То је све било тако чисто, искрено, и наивно, као и твој карактер и твоја идеална душа!

Покој ти вечни и слава!

Сарајево.

Мил. А. Бурсаћ.

БРЕСЈАНАЦ ДИМИТРИЈЕ

Рођен је у Пожаревцу. Учитељску школу свршио је у Јагодини. Пре Светског рата био је са службом у Кудрешу, у окр. пожаревачком.

Био је веома скроман, тих и благ — права учитељска природа. Ко га је познавао морао га је волети.

Није служио војску, јер је био неразвијен, али за време Светског рата, кад је Србија цедила и последње капи својих најбољих синова да донесе слободу браћи, оспособљен је и упућен у VIII пешад. пук као обичан редов, у коме се борио заједно са својим ученицима и сељацима, и делећи зло и добро са њима дизао је морал и храброст код њих.

У повлачењу 1915. године повлачио се са својим пуком од Саве ка Јадрану, и у Албанији, изнемогао, ослабео, и изгладнео дао је своје измучено тело тицама грабљивицама.



Кад искрсне опасност за опстанак народних светиња, кад наступе тренутци народних страдања а загрози погибао, онда племените душе заборављају своју физичку немоћ и на крилима блиставе љубави према роду лете на место где се за откуп само живот тражи.

Чедно срце а блага, тиха, питома и племенита душа лебде свакад пред поколењима и светле им на трновитом путу живота, да не склизну са стазе врлина у поноре греха и у смрт клетве или заборава.

Друштво овога милог младића чува му лепу успомену и кличе:

Слава му!

Д. Ј. П.

БУГАРИНОВИЋ МИХАИЛО

Родио се у селу Севојну, окр. ужички, 30. септембра 1864. г. као син врло сиромашних родитеља.

Свршио је учитељску школу у Београду 1890. године. Службовао је у Тијању, Оровици, Каменици, Гор. Добрињи, Севојну, Кобиљу, Косјерићу и Ужицу.

Његов рад није остао само у школи, већ је и околини, у којој се налазио, хтео да помогне.

Свршивши са вољом курсеве: пчеларски, столарски, плетарски и т. д. многе је воћке окалемио у своме селу, научно многе младиће плетењу разних потребних ствари од прућа, узео и сам руком израдио модерне кошнице „ђерзонке“ и прва ветрењача која се чула у Савојну, била је дело његово.

Свршио је и млекарски курс код пок. Драшковића у Смедереву, па и сам држао је успела предавања у Ужицу а најпосле отворио и млекарник, који је био веома користан.

Једном речју он се бацио на оно што је била велика потреба да се народ у Севојну и околини просвети у својим земљорадничким пословима.

За време ратова био је на војној дужности, и као такав прешао је и на Солунски Фронт, где је на дужности подлегао тешкој болести 8. августа 1916. године у Вертекопу.

Одликован је сребр. медаљом за грађанске заслуге. Као учитељ оцењиван увек одлично. Бог да га прости!

ВАСИЋ ЖИВОРАД СТ.

Рођен 6. марта 1891. год. у Ваљеу. Рано остао без мајке, те је од малена био сироче. Син сиромашних и честитих родитеља, те је и он такав био, и осетио сву беду живота још у раној младости. Као ђак био је повучен, миран и сгидљив.

Основну школу и пет разреда гимназије свршио је у Ваљеу, а учитељску школу у Јагодини 1910. години. Био је учитељ у Сјечој Речи (окр. ужички).

За време Светског рата као ђак-поднаредник учествовао је 1914. год. у познатом окршају на Сувору. 1915. године разболео се од тифуса, који је беснео у Ваљеу и околини, и умро у Ваљевској Војној Болници. Нико га није обилазио јер је епидемија страховито косила. Једнога пролетњег дана 1915. године, међу гомилама људских лешева, натоварених на болничким колима и поливених кречним млеком, провезао се и мртав Живорад последњи пут кроз његово Ваљево тихо, и нечујно сахрањен у војничком гробљу.

Живорад је био племенито створење, рођен да пати, и припадао је напреднијим друштвеним редовима.

Ко га је добро познавао остао му је, као што „Учит. Борба“ у једном броју вели: „У слици велике честитости људске“.

Слава му!

В. Т. У.

ВЛАЈКОВИЋ ДУШАН

Рођен је 13. новембра 1874. год у Јагодини. Основну школу и нижу гимназију свршио је у Алексинцу, а учитељску школу у Нишу.

Због свога слободоумља био је умешан у т. зв. „Тирићеву аферу“, и као један од коловођа те афере био је допао и затвора, и тек 1897. год. било му је одобрено да може полагати учитељски испит, који је и положио.

По положеном учитељском испиту, 21. септембра 1897. год. постављен је за сталног учитеља у Рајковићу, окр. ваљевском, у коме је месту провео пуних седам година, а општим стечајем 1904. год. премештен је за учитеља у Ђурђевац, истог округа, у ком га је месту и смрт затекла.

Цењен је и вољен како међу својим друговима, тако и међу својим суграђанима и свима.

Ценећи рад и као васпитно средство и као једину праву вредност у људској заједници, завео је „Радну школу“ и посветио се изучавању ручног рада и практичне пољске привреде. Свршио је сва три (нижи, средњи и виши) курса ручног рада и практични пољопривредни курс у Краљеву.

На учитељском курсу ручног рада, држаном 1900. год. у Ваљеву, био је наставник за плетарство. Са свога лепог и другарског опхођења на овом курсу био је вољен и цењен од свију учесника курса.



Учествовао је у сва три последња рата. Исцрпљен тегобама прва два рата, он се још у почетку Светског рата разболео и као болестан, у јесен 1914. год. пуштен је кући на боловање. Тако оболео био је приморан да се са својом породицом повлачи испред непријатеља, што је допринело: да његова болест ухвати још већега маха. У самом повлачењу изгубио је своје најстарије дете. То је толико утицало на његову нежну душу и начето здравље, да је, по повратку из „бежаније“, сасвим пао у постељу, из које се

више није ни дигао. Умро је 17. фебруара 1915. године. После смрти оставио је жену и двоје мале деце, од којих је једно умрло за њим такође умрло.

Својом интелигенцијом и отменом чинио је част учитељству, а својим радом служио му је као пример. Слава му!

Ж. П. И.

ВУЈИЧИЋ ДИМИТРИЈЕ (МИЋО) П.

Рођен 6. октобра 1882. г. у Б. Башти. Учитељску школу свршио је у Јагодини 1911. год. са одличним успехом. Као учитељ био је у селу Заовинама ср. рачански.

Као коњички потпоручник учествовао је у свима борбама, од почетка ратовања 1912. год., па све до своје смрти, као пример савеснога вршења дужности.

Храбар и смео, он се истицао у борбама својим јунашћом, али — судбина није била према њему милосрдна, није му допустила да својом крвљу залије родну груду, да на њој падне бранећи је; и у њој нађе вечна покоја.

Нежна здравља он је у повлачењу посустао. Упутише га у Швајцарску да тамо потражи опорављења. Али тамо, у далекој туђини, стиже га немилосрдна смрт. Умро је у Лезену 17. септембра 1916. године, где је и сахрањен. Био је узорити друг и добар војник.

Слава ти, драги Мићо!

Твоје име и тебе неће никад заборавити колеге овога краја.

Бесеровина.

*Миодраг П. Михаиловић
учитељ.*

ВУКАДИНОВИЋ СТРАШИМИР

И овај млади и вредни просветни радник пао је као жртва прошлога рата.

Рођен је у Краљевом Селу, окр. тимочког. Нижу гимназију је свршио у Зајечару, а учитељску школу у Јагодини.

Учитељевао је само годину дана у Краљеву, окр. нишког. Иако за кратко време, истакао се као одличан радник како у школи, тако и као просветни радник уопште.

Раг га је затекао као регрута. У маршовању за положај заразно се дифтеријом, од које је умро у Алексинцу 1915. године.

Бог да га прости!

М. В. Ј.

ВУКСАНОВИЋ ПЕТАР С.

Рођен је 14. марта 1895. у Глухом Долу. У цетињској гимназији завршио је са одличним успехом 5 разреда 1912. године. Даље школовање прекинуо је прво због Балканског па после због Европског рата.

После окупације Црне Горе при конституисању општина примио се, на молбу народа, за општинског деловођу, за које је време био много од користи народу у оним тешким данима. Како је био посве сиромашан а имао велике наклоности за школовање, то је препоруком команданта места у Виру (по народности Чеха) препоручен и послат у Целовац, где је свршио тамошњу учи-



тељску школу. Из Целовца је враћен у августу месецу 1918. године.

После ослобођења и уједињења одређен је био за сталног учитеља у Глухом Долу. То је време било несређено у нашим крајевима, и он је услед напора оболео и умро 23. фебруара 1919. г. у Глухом Долу.

Бог да га прости!

Нико Ђуковић.

ГАВРИЛОВИЋ ЉУБОМИР Ј.



Рођен 20.-V.-1864. год. у Румској ср. поц. окр. подринског од мајке Милије и оца Јеврема свештеника. Гимназију свршио у Шапцу а учитељску школу у Београду. Учитељвао је у Белотићу, Криваји, Чокешини, Великој Врањској и Шапцу, све у окр. подринском. Учествовао је као добровољац у српско-бугарском рату 1885. г., а у ратовима 1912.—1918. г. учествовао је као обвезник чиновничког реда и показао ретку исправност.

Изнемогао остаде као заробљеник у Крагујевцу, где га ратни напори и брига за децом саломише, те умре 1. децембра 1915. године.

Жао нам је, што ни његова блага нарав, добро стање и домаће прилике не помогаше му, да остане жив, но да школу, породицу и нас другове остави у најбољој снази и најлепшем добу.

Драги Љубо, нека ти ово неколико редака буде захвална свећа у учитељској *Споменици*, јер и тебе приложисмо као жртву овог рата. Сваки, који ти слику угледа, сетиће се: суште доброте, скромности и блакости, поменуће те, јер си и ти учинио што си могао и дао што си дужан био!

Бог да те прости!

М. М. Дач.

ГАЈИЋ ЉУБОМИР И.

Рођен 28. новембра 1891. г. у Доњој Бадањи (срез јадрански, округ подрински) од оца Ивана и мајке Марије.

Учитељску школу свршио је одлично у Јагодини 1909.-10. г. У чин резерв. пешадијског потпоручника произведен 1912.

године на сам дан мобилизације.

Учествовао је у рату са Турцима 1912. г. и у борби на Бакарном Гумну тешко је рањен, због чега је остао у болници до јануара 1913. г., када је поново отишао у команду, где је био до ноћи између 16. и 17. јуна 1913. г., када је погинуо при нападу бугарске војске и потом изма-сакриран само зато, што му је на јуначким грудима блистала златна медаља за храброст, са легендарним ликом Оби-лића.

Покојни Љуба је учитеље-вао у: Узвећу (Мачва), Лоја-ницама и Риђакама (срез по-саво-тамнавски). Преданошћу и љубављу, уношеним у на-ставнички рад, покојни је Љуба служио околним за пример. Грађани села, у којима је учитељевао, његови ђаци и дру-гови, још ће га дуго са поштовањем помињати.

Слава му и вечан му помен и као Србину и као човеку, сину, брату и учитељу!

Свој дуг према отаџбини одужио је, попут Роховљевог ученика Брунса, коме на надгробном споменику стајаше: „Он беше учитељ“.

Поцерје.

Милош П. Павловић.



ГЛИГОРИЈЕВИЋ ЖИКА Ј. и БОСИЉКА

Један из млађе предратне учитељске генерације, који није могао преживети рат и све његове последице, јесте и пок. Жика. Родио се у Брестовцу близу Зајечара 1891. год.

Гимназију је свршио у Зајечару а учитељску школу у Јагодини 1911. год.

Службовао прво у Брестовцу а потом у Подгорцу.

Био је вредан, окретан, досетљив, увек насмејан и симпатичан.

Својим радом у школи и ван ње стекао је леп углед и необично поштовање ђака, другова и грађана. Код својих до-мородаца нарочито је познат и омиљен био. И данас се при-ликом Св.-Савске славе препричавају позоришни комади и ре-цитације, које је он са својим ђацима давао.

Иако неспособан за војску, ипак упоредо с њом прешао је Албанију и као многи други више се није вратио.

Умро је у Ајачију (Корзика) 18. септембра 1919. године скоро пред сам полазак за Србију.



За његовом смрћу следовала је и смрт жене му Босилке учитељице, оставивши двоје деце на негу и будућност ујаку, пуковнику Драгољубу Динићу у Крагујевцу.

Вечан им помен међу друговима!

Децембра 1924. год.
Брестовац.

Вој. Вукадиновић.

ДАПЧЕВИЋ РИСТО

Рођен је у Врањини, округ цетињски, 6. августа 1884. године. Основну школу свршио је у Бољевићима, а нижу гимназију и богословско - учитељску школу на Цетињу. Постављен је први пут за учитеља 8. октобра 1905. године, и као такав служио је у: Горњем Пољу и Врањини све до дана смрти.

Пок. Ристо учествовао је као редов борац у Балканском Рату, најприје око Скадра, а послије на Македонском ратишту против отмицара Бугара, и у борби од 5. јула 1913. год. погинуо на обали Брегалнице. Његове кости на македонском земљишту остале су да подсећају млађе нараштаје, да је оно српска земља, чијом се класичношћу и пок. Ристо напајао, те за њено ослобођење и живот свој положио кад је за то дошло вријеме.

Пок. Ристо и у службеном и у приватном животу био је примјеран и код свакога оставио најбоље успомене. Много је обећавао учитељском позиву.

У својим непрестаним племенским и верским размирицама, па у својим петвековним ропским патњама српски народ дао је одвише и крви и живота, да злој коби није била потребна и ова млада народна снага — да угасне још у јутру своме. И најтврђе срце прометне се у извор плавих суза кад помисли само на губитке оваквих народних синова, који место темеља државе беху њени бедеми, у које се уривају усијана челична зрна.

Слава покојном Ристу Дапчевићу, народном учитељу и патриоту!

Подгорица.

Душан П. Вукчевић
 учитељ.



ДЕНИЋ КРСТА Ц.



Учитељ у Нишу. Рођен у Д. Матејевцу 1874. год. Син сиромашних родитеља, осетно је још из најраније своје младости шта то значи: учити и у исто време радити за насушни хлеб. Тешки физички рад није му спречавао завидан успех у школи. Учитељску школу завршио је 1894. године у Нишу.

За време учитељевања, у току свих 23 године, имао је само одличне оцене. У рад је улагао ретку љубав и енергију, а није разбيراо за границе школског рада и рада на општем народном добру. Идеалистички лађао се свега што би служило добру и напретку сељака, које је, као њихов изданак, веома волео. По себи се разуме да га

тешке материјалне прилике, које су давиле целу његову генерацију, нису поштеделе. Одликован је орденом Светог Саве V-ог степена.

У ратовима је учествовао као обвезник трећег позива. У походу на Кулу, Белограцк и Видин одликовао се ретком храброшћу и пожртвовањем. Пред инвазијом Бугара и Немаца био је са својим „чичама“ у сталној заштитници од Плоче, код Пирота све до Љеша у Албанији, где је његово срце престало за навек да куца. На обалама плавога Јадрана, за који је његова генерација дала све што је у њој било најбоље, леже и данас кости овога народног учитеља, јавног радника и патриоте, — као будна стража наших националних интереса.

Б. К. Д.

ДЕСИЋ НИКОДИЈЕ М.



Свршио је богословско-учитељску школу у Призрену, 1901. године.

Био је учитељ у горњополошким селима: Дуфу, Кунову и најпосле у свом родном месту Маврову. Године 1915. евакуисао се са нашом војском до Дебра У Дебру је заробљен и интерниран. Као националног радника непријатељи су га мучили све до месеца октобра 1916. године када су га, као болесног, пустили. Никодије је подлегао насиљу, и месеца октобра 1916. године умро код своје куће у селу Маврову.

После своје смрти оставио је старог оца, бившег дугогодишњег учитеља Манојла Десића зв. „даскал Мане“, за тим жену са петоро деце.

Бог да га прости!

К. Јосифовић.

ДИМИТРИЈЕВИЋ МИХАИЛО

Рођен 1884. у Битољу. Свршио учитељску школу у Јагодини 1904. год.. Био је учитељ у Малом Извору и Шарбановцу, ср. бољевачки.

Године 1914. и 1915. затичу га као учитеља у Ј. Србији у Христифору — ср. битољски, одакле се 1915. евакуисао са својим јединцем синчињем од 10 год. на Крф а одатле на Корзику. 1916. год. раслаје се са сином, јер овај одлази са осталом децом у Енглеску.

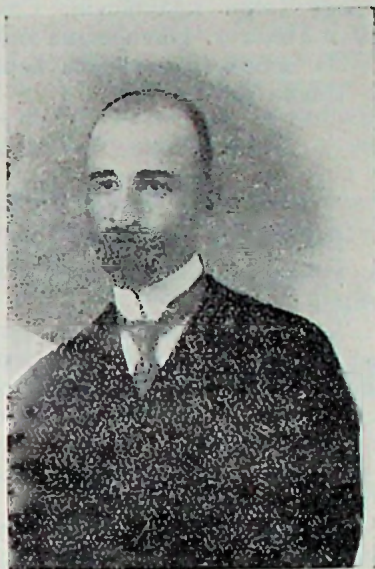
У Балканском рату није учествовао, био је ослобођен војне обавезе због слабог здравља, али се ипак и као такав 1916. и 1917. борио на Солунском фронту, одакле као тешко оболео одлази у Француску на лечење, где је 1918. г. месеца септембра од грипа умро, не дочекавши да се врати у ослобођену отаџбину и види свога јединца.

По природи тих и скроман; био је добар школски радник и радио много на свом личном усавршавању.

У почетку свога учитељевања претрпео је тежак удар изгубивши своју добру жену Милеву идеалну учитељицу а школа одушевљену школску радницу.

Обоје су уписати за чланове добротворе Фонда Учитељске Сирочади.

Анка и Јован Мирчић.



ДУКАНАЦ КОСАРА

(РОЂ. КОШИЋЕВА)



Рођена 20. августа 1872. године у Јагодини. Свршила В. Ж. Школу у Београду 1889. године. Удала се за пок. Добросава Дуканца учитеља 1891. године.

Први пут постављена за сталну учитељицу 1. септембра 1889. године у Гучи, у окр. чачанском, и била у учитељској служби све до 16. фебруара 1915. године, када је умрла у Пироту од тифуса, који је добила негујући болесне војнике са ратишта у заразном одељењу.

Била је учитељица у овим местима: у Горњој Добрињи (окр. ужички), Врби (окр. чачански), Обрежу (окр. моравски), Убу (окр. ваљевски),

Прахову (окр. крајински), Саманлима (окр. чачански), Краљеву и Пироту. Оцењивана оценом врло добром и одличном. За собом је оставила ћерку Стану и мајку Драгу. Слава јој!

ЂОРЂЕВИЋ ГЛИГОРИЈЕ

Рођен у Ратеву, где је и осн. школу свршио. Ту му је био учитељ пок. Станко Косић, кога су — 1915. — убили Бугари.

Сиромашни родитељи нису га могли школовати, те се о њему старао и школовао га пок. Атанасије Цокаревић б. свештеник из Ратева. Овога Глигоријевог добротвора, и брата му Тасу, убили су Бугари 1903. год..

Ожалошћен и потресен смрћу свога добротвора заверио се пок. Глигорије, још као ђак учитељске школе у Скопљу, да ће се Бугарима осветити.

Пошто је 1905. свршио учитељску школу постављен је за учитеља у Пелинцу (близу Куманова).

У то доба наша четничка акција већ је развијала свој рад. Пок. Глигорије горео је од жеље да уђе у чету, да се свети бугарским крволоцима. То је и учинио ушавши у чету Ђуре Иванишевића, која је имала 25 четника. Чета је кренула у један, може се слободно рећи најопаснији крај, у Малеш, у коме су већ крстариле и бугарске комитске чете и турска потерна оделења. Наша чета требала је да заштити наш живаљ и од Бугара и од Турака. Због ове наше чете Бугари су тада нарочито увели у Малеш своју чету са Ристом Чернопојевим на челу. У два сукоба са нашом четом Риста је претрпео знатне губитке, те се одлучи, да потражи помоћ турске војске.

Задржавајући борбама нашу чету, он је послао гласнике у Берово, да дође турска војска. Наша чета налазила се око Кривог Бора више Малеша.

Војводи наше чете Ђури Иванишевићу благовремено је јављено да крећу турска потерна оделења, па му је саветовано, да се повуче са Кривог Бора, но он је савете одбио и решио да остане на своме месту.

Један део (10) наших четника послушао је савете, одвојио се од војводе Ђуре и повукао се у шумовите крајеве Малеша. Са њима је пошао и Глигорије, после узалудних покушаја да на то склони и војводу Ђуру.

И бугарска чета, кад је приметила да се приближује турска војска, повукла се да, у згодном моменту, сачека српске четнике и нападне оне који буду одступали испред турске војске.

Турска војска напала је оделење војводе Ђуре на Кривом Бору и, док се ту водила крвава борба, дотле је Глигорије са друговима покушавао — са Вучјег Брда — да створи продор

и олакша Ђури и његовим четницима. Међутим се није могло помоћи. Турци су већ били потпуно опколили војводу Ђуру и четнике, а Глигорију је нестало муниције. Са својим другом, четником Чамуловићем, Глигорије се повукао до чесме код Кукуте, али ту их сачека заседа бугарске чете Чернопојева, и Глигорије погину а његов друг Чамуловић, рањен у руку, успео је да се повуче.

Тако је завршио свој млађани живот Глигорије, са још дванајест четника, 1906. године у Малешу, у околини Кривог Бора, недалеко од извора Брегалнице.

Смрћу својом омеђио је границу Србије, што је и потврђено 1913. године.

Слава му.

Гл. Дракаловић.

ЂОРЂЕВИЋЕВА ДЕСАНКА

Успомена.

Ако је песник тражио карактер своје јунакиње, а сликар оштрину црте савремене жене или педагог васпитачку душу, нису морали дуго лутати, она, добра Деса, то им је могла пружити, јер беше оличење тих врлина.

Као да је сада гледам... Киша је ромињала... По блатњавом путу свет је ужурбаном одлазио некуд, ни он сам није знао куда ће. Деца су пискала, људи псовали, а стока гладна и уморна болно мучала... Ђрбе покрај дубоке реке, што дере кроз теснаце и поља, спустиле своје суморне гране и тихо шаптаху једна другој судбу миле нам домовине!... И нигде зрака да огреје самртничка лица што лутају без наде... Потмули звуци непријатељских батерија допираху до њих, те им још јаче улеваше страх од онога што ће се десити...

На једној блатњавој стази, стајала је она... Своје крупне, црне очи упрла пут милог села и... неколико бисерних суза оросише њено бледо тужно лице... — „Село моје мило“ — прошапта тихо, — „да ли ћу те још једном видети...; да ли ћу још једном у твом загрљају поздравити рађање прве зоре и залазак сунца?... А децу твоју?...



Да ли ћу њих још једном прихватити у наручја своја и пржити им сву своју љубав?... Село моје, остај ми мило, вратићу се теби!" — и крену нашој Голготи! — — — — —

Наступили су дани 1915. г. У општој народној несрећи учествовала је и она, са пуно туге и бола... Са мајком и сестрама кренула се у туђину, а пошто су биле прихваћене од стране Француза, склонише се у Париз, те да ту, радом у хуманим установама притекне у помоћ нашим који остадоше да робују. Била је неуморна радница. Свуда је стигла, и у Удружењу Југословенског Учитељства, чији је била секретар, и на експедицији пакета заробљеницима и интернираним, где је сваки свој слободан часак посвећивала, и да посећује предавања на Сорбони, те да се што јаче спреми за предстојећи јој рад по повратку у отаџбину.... Али неумитна болест, која освоји њену слабачку снагу, поче јој нагризати плућа и једног тужног септембарског дана, 18. септембра 1918., што је лично на њену душу, када су са Кајмакчалана, Кожуха и Ветреника наши топови оглашавали повратак у отаџбину, и она је се тихо и нечујно са болним осмехом на ту срећу спремала за пут... ал' не свом милом селу... својој отаџбини, већ брату, Страхини, да га сестрински загрли... пољуби...

Киша је опет ромњала и оплакивала прерану смрт добре Десе, а њени другови увек ће се сећати доброг друга, која беше по речима једног нашег колеге што је у Учитељској Борби рекао: „Оличење савршене чедности!..."

Добра ти успомена међу нама, лака ти земља француска!

Десанка Ђорђевићева, учитељица у Башином Селу, рођена је 9. марта 1896. г. у Топчидеру од родитеља Јулијане и Симе Ђорђевића, чиновника. Свршила је са врло добрим успехом женску учитељску школу у Београду и одмах с јесени 1914. г. била је постављена за сталну учитељицу у Башином Селу код Велеса.

А њен рад од године дана, њена љубав према деци и школи оставили су дубок упечаток код мештана и њених малишана... што су узалуд чекали да им се врати њихова „мила госпођица“...

ЂОРЂЕВИЋ ТОДОР

Поред многих мученика, још један национални радник Јужне Србије, који је изгубио главу зато, што се није могао евакуисати, што је, можда, мислио да ће се и међу Бугарима наћи људи, који ће штитити и смилавати се на нејач, жене и људе, који су стицајем прилика морали остати на својим огњиштима.

Рођен 5. авг. 1885. у Чучеру (скопски округ). Свршио је богослов.-учитељску школу у Призрену 1907. Службовао у

Кукову (Гостивар), Клечевици, Мокрешу и Дрелевцу (округ кумановски). Напоследку је дошао у Челопек, где је остао до смрти.

Био је вредан и марљив школ. радник. На националном пољу био је један од оних, који су најсавесније вршили дужности које су им додељиване. Њега је одушевљавала идеја о ослобођењу, и он је за њу радио и са пушком у руци борио се на Младом Нагоричану 1912. год..

Крајем 1915., на месец дана по окупацији од стране Бугара, отерале су га бугарске власти од куће у Скопље. После су га Бугари из Скопља отерали незнано кад и где на пут, са кога се ни до данас није вратио нити се коме јавио.

Несумњиво да је завршио мученичком смрћу пошто је то била једина награда којом су плаћала „браћа и савезници.“
Слава мученицима!

ЂУРАШКОВИЋ АНЂЕ

Прва Црногорка учитељица у Црној Гори, рођена на Његушима 26. октобра 1858. год.; кћи Мила Новакова — црнгорског сенатора — из старинске куће Поповића.

Свршила је Институт Царице Марије на Цетињу 1876. год. Исте год. ступила на службу у реченом заводу и ту 4 године службовала. Удала се за Филипа Ш. Ђурашковића; после године дана остала удовица, па опет служила као наставница 2 године у институту. Год. 1885. ступила је у државну службу као учитељица основне школе у Никшићу, где је службовала 21 год., 1 годину на Цетињу и 4¹/₂ год. у Подгорици.

Анђе Ђурашковић — жена у свему угледна, интелигентна, говорила је три страна језика. Жена пуна такта у опхођењу са сваким, одређених погледа и учвршћених принципа, од којих није никада одступала, честољубива, савјесна, скромна — мало је данас таквих — и уживала је опште симпатије. Искрен савјет од ње се могао добити; утјеха у тузи и пријатна дружба у радости.

Дужност је читавој легији њених ученица и ученика из тога дугога низа година, да јој оплетемо захвални вијенац своје благодарности за све уложене напоре и савладане препоне на нашу и бољега народног живота корист.

Драга госпођо Анђе, генерације, које си васпитавајући напајала слогом, прегалаштвом и љубављу за наше јединство, прегнуле су, ишле су напријед и успјеле су, али нажалост многи се нијесу вратили, но су пали, као и моја оба брата, нијесу доживјели да виде плодове овога херојства.

Жао ми је, што и ти не дочека жељено да видиш; „Општа Кућа“ нам је озидана, сад остаје, да је млађи одрже, оправљају и уљепшају.

Смрћу си избјегла један грдни бродолом — ропство под Аустројом!

Умрла је 1913. год. месеца децембра у Цетињској болници, оставивши за собом престарелу самохрану и слијепу мајку, којој је била и хранилац и једина утјеха.

Нека ти је слава и хвала, поштована учитељице и колегинице! Ти си своју дужност испунила.

*Борђина Поповић,
учитељица.*

ЂУРОВИЋ ЛАЗАР

Рођен 1890. год. у Ускоцима у селу Вишу у Црној Гори у чувеној кући Ђуровића. Лазар је још из свога детињства запојен патриотизмом, слушајући песме и гусле, он је још тада одавао хвалу војводама, јунацима и људима и чезнуо за остварењем ослобођења Косова.

Заједно са својим друговима у китњастим Ускоцима Лаза је као бујица напредовао. Школа му није сметала физички развитак, већ је одличним успехом и добрим здрављем довршио своје школовање.

И као учитељ у Облачини и у Аз-Бресници оставио је у народу најлепше успомене, а данашњи момци, његови ђаци, сећају га се увек са пуним поштовањем.

Најпунije речено Лазар је био у школи *јрави народни учитељ* а у војсци *јрави српски војник*. Комитски наоружан, ишао је по неколико километара пред војском, дајући знаке преко Старе Србије, Дукађина и Малесије, куда су „стазе и богази“, куда је војсци најлакше и најслободније проћи. Са таквим задатком прешао је Албанију и дошао на Јадранско море а с мора заједно са својом јединицом на Солунски фронт. На њему је био 2 год. *борац*.

Кад је главнокомандујући источног фронта француски генерал Франше Депере изјавио: „*Рајна ситуација зависи од српског војника*“, Лазар је прешао демаркациону линију и ушао у непријатељске хорде, да извиди терен и јачину непријатеља за пробој солунског фронта, и вршећи овај задатак оставио је своје кости на најјужнијем делу Србије, остављајући жену, дете, родитеље и браћу да за њим до века тугују. Лазо, лака ти црна земља! Бог душу да ти прости!

М. Ц. Килибарда.



ЖЕРАВИЧИЋ ВЛАДИСЛАВ М.

Изгубили смо и њега у великом светском рату. Рођен 22. августа 1875. године у Бајиној Башти. Свршио нижу релку у Ужицу, а учитељску школу у Алексинцу. Са учитељском службом био је у: Бачевцима-ужички, Љутовници-руднички, Мојсињу-чачански, Враћевшници-руднички, Кусатку и Крњеву-смедеревски, Породину-пожаревачки, а затим школски надзорник за срез параћински и један део темнићског, са седиштем у Параћину.

Покојник беше предратни школски надзорник са солидном спремом, савестан и окретан, те одаваше особине једног одличног школског старешине и просветног радника.

Његов нежни организам издржао је прелаз преко Албаније и све време ратовања на солунском фронту.

При крају 1918. године, као начелнику војне станице у Сакуљеви код Битоља, буде му саопштено комисијско решење да је добио неодређено одсуство. При овом саопштењу, обузет великом радошћу што ће кренути овамо на север, у загрљај својих милих и драгих, буде толико потресен да се пред комисијом срушио од парализе мозга. Сахранили су га у Битољу 6. новембра 1918. године.

Мили наш Владо, сви те и сада овамо са лепом успоменом спомињу, а ми пак, твоја родбина, увек те се са тугом и болом у души сећамо. Тешко је и претешко твојима без тебе. Ну, у овоме тешкоме животу ипак су се деца твоја: Ксенија и Станислава оспособила за самосталан живот, Предраг ти је на завршетку школовања, а мали Миша и Бора добра су ти деца и врло добри ђаци у параћинској гимназији.

Тихо почивај мили наш покојниче, на крајњем југу наше напаћене отаџбине, за коју си и ти свој живот дао.

Вечито сећање на тебе и слава ти!

Жив. Мишровић.



ЖИВАНОВИЋ ГЛИГОРИЈЕ (ГЛИША)



Рођен 9. априла 1870. год. у селу Божурњи испод историјског Опленца, у округу крагујевачком. Основно школовање добио у Божурњи а гимназију и учитељску школу свршио у Београду.

Постављен са учитеља 21. септембра 1894. год. у Малом Орашју. Године 1897. премештен је по молби у Мачву у село Салаш Ноћајски, окр. подрински. Потом је учитељавао у Црниљеву (окр. подрински), да 1901. год. добије Метковић Мачвански, где је учитељавао све до Европског Рата.

Као учитељ, Глигорије је био напреднијих идеја, уз то познат марљивошћу и истрајношћу, чиме се одликоваше велики део учитеља оног времена.

Беше привредник на гласу. Школска градина у његовом Мачванском Метковићу беше редак пример учитељеве културе и љубави према пољоприведи уопште а виноградарству напосе. — Школа Мачванског Метковића је имала и има диван виноград, који подиже неуморни Глигорије, поред великог броја воћака, које и данас красе школу метковићску.

Физички неспособан, Глигорије није служио свој кадровски, војнички рок. Но то му није ништа сметало, да 1912. год. буде међу првима за остварење заветне мисли Србиновс: „За Косово—Куманово; за Сливницу—Брегалницу“.

У Европском рату, Глигорије је, такође, на своме одређеном месту. „С народом — за народ“, рекао би често, не клонувши духом ни пењањем на српску Голготу, што је у истини одлука само људи великог духа и гвоздене воље, каква беше у Глигорија.

Но, иако здрав духом, физички је био посве изнурен тако, да на Крфу, у склоништу витешких Дринаца — Сан Матијасу, у хладу набујалих поморанци и маслинки, 27. марта 1916. год., пред полазак на солунски фронт, Глигорије умире. Умро је добри отац, одличан просветни радник и врли Србин.

Оставио је за собом: супругу Јелку са четворо незбринуте деце: Иванку, Ристу, Михаила и Радивоја.

Бог да те прости родитељу, учитељу и велики Србине!

*Ж. Г. Живановић,
учишл. машураишл.*

ЖИВАНОВИЋ ЉУБО

Рођен 1890. год. у Бољевићима, срез црмнички, округа барског.

У родном месту је свршио основну школу а нижу гимназију и богословско-учитељску школу на Цетињу.

Учитељску службу је вршио од 1911. год. у месту рођења — Бољевићима све до своје смрти.

У Балканском као и у Светском рату учествовао је као редов у својој чети међу својим саплеменицима, те им је и у рату као и у миру служио за пример послушности, храбрости и пожртвовања.

Многим Црногорцима па и њему створена је немогућност за бечање у иностранство испред окупационе војске, те је остао да робује мрском непријатељу у месту рођења — Бољевићима, где се никад није робовало, него је увек тињала искра српске слободе. Окупационе власти његову школу одмах у почетку употребише за коњушницу, магацине и касарне и скоро сасвим уништише све што моглоше. Само осташе кров и голи зидови којима нису могли ништа без топова.

Љубо је био све до окупације здрав, али није био толико јаке физичке конструкције да поднесе све патње душевне и телесне које му је ропство било наметнуло, те је још у почетку окупације почео здравствено опадати. У данима срећног ослобођења и уједињења он већином чуваше собу и постељу. Осећахаше да ће скоро умријети, али му се на лицу виђаше радост што ће починуги у слободној грудни своје отаџбине, којој је и жртвовао своју младост и живот.

Тако дакле, крајем месеца новембра 1918. године он испусти своју племениту, српску душу на крилу својих несрећних родитеља.

Вјечан му помен међу живима!

У Жабарима (к. митровички).

*Лазо Лековић,
учишељ.*

ЖИЖОВИЋ БУДИМИР

Рођен је 1890. год. у Гор. Бранетићима, срез таковски, округ руднички. Син сиромашних родитеља. Свршио је основну школу у Гор. Бањанима. Због сиромаштине родитељи га нису могли даље школовати, и он одбегне од куће у Чачак. Ту се погоди код једног судије да послужије, и на тај начин се издржао и свршио 4 разреда гимназије са одличним успехом. Затим оде у Београд и сврши 5. разр. гимназије. Пошто га родитељи нимало нису могли помоћи, то напусти гимназију и оде у Алексинац, те сврши учитељску школу 1911. год. са одличним успехом. Службовао у Белољину, Бољковцима и Г. Бранетињу.

Учествовао је у турском и бугарском рату и арнаутској буни. Затим је нашао светски рат у коме је учествовао као резервни поручник и 20. октобра 1915. год. при одступању погинуо је на Дренку код Крагујевца.



Кад млада сокола ни сумњала ни прегоаци не храбрише да ће своје циљу доспети, он — грејан мајчином љубављу — рашири млађана крила, и срећно прелете тамне горе. И овај младић — одважан као соко — савлада срећно препоне, савлада их одважношћу, истрајношћу, чврстом вољом и јасно одређеним циљем. Али, Божје воље не беше да као победник живи на утеху својима, на украс учитеља и народа, на корист државе. Ко ће против воље Божије!?

ЗАГОРЧИЋ НИКОЛА А.

Родио се у Чачку 1875. год. где је свршио основну школу и нижу гимназију, па је потом ступио у Београдску Учитељску Школу, коју је свршио 1892-93. школ. године.

Од тога времена учитељевао је у разним местима у старим границама, а најдуже у Мрчајевцима округа рудничког.

У Балканском рату узео је учешћа као резервни поднаредник у своје пуку све до свршетка рата с Бугарима.

После букурешког мира, кад се почело озбиљније радити на уређењу нових крајева, и када се и на учитеље апеловало, да у време мира испуне своју дужност према омладини наших нових држављана, — Загорчић је био међу



првима, који се Министарству Просвете ставио на расположење, и тако је дошао за учитеља у Марков Прилеп.

Загорчић није био од оних обичних радника рутинера. Не, он је био свестан просветни радник, учитељ уметник, чија се уметност у школ. раду није задовољавала и заустављала на ономе, до чега се једне године практиком и студијом дошло, већ је и своју уметност у раду, и своју стручну спрему све више и више усавршавао. Био је необично енергичан и јаке воље што се огледа и у факту, да је у селу Мрчајевцима изучио немачки језик, чијом се литературом и лако и корисно служио; а овде у Прилепу озбиљно је прегао био, да савлада и лепи француски језик!..

На глас да нам је Аустрија упутила ултиматум, и да је наша влада наредила мобилизацију, пок. Никола се онога часа обукао у своје походно војничко одело, и дошао међу окупљене своје другове, пред једним хотелом, сав блажен и усхићен.

Отишао је на ратно поприште одушевљен и убеђен, да ће сили и обести аустријској доћи крај, и да ће Српству синнути срећнији дани. Али авај! Дочекао је слом ћесарових корпуса на нашој територији, али не доживе, да види остварене Србине идеале, да види уједињену Велику Србију, јер је 15. марта 1915. год. умро, у Ужичкој Војној Болници, од опаке бољке „пегавог тифуса“. Пао је дакле као жртва за општу народну идеју. Слава му!

(Р. Сџ. М.)

ЗВОНО МЕХМЕД

Крај оних многих учитеља из Херцег-Босне, који свој живот положише на олтар драге отаџбине, пао је у љутој борби и наш добри друг, национални радник Србин-муслиман Мехмед Звоно.

Пок. Мехмед Звоно родио се у Сарајеву, где је свршио основну школу, нижу гимназију одакле је прешао у учитељску школу у Сарајеву. Чита много и страсно, упућује се у руску револуционарну литературу и претреса с покојним атентатором Лазом Ђукићем животе малих „божјих људи“ као што је и сам. Његово често суделовање у српским покретима, следбеник српског песника Османа Ђикића, као борбен Србин, националиста, па критиковање режима, активно учешће у националистичким организацијама пожурје општинске „Оце“ да му одузму стипендију од чега је живео, патећи се, гладујући по целе дане.

Али једна горда и несломива снага јавља се у њему и спрема се за добровољца у српској војсци против Турака, па као одвећ млада нису га примили. Дирнут враћа се поново и постаје најагилнији у националистичком покрету Босне. Ко се

само не сећа његових осмеха, а живот му је слично као „на вересију“; ручак кад имаше, кад немаше, здрава или подсрана ципела свеједно, али главно је ведрина, осмех, који је био осмех једне генерације, којој је било писано да се часно обељежи на једној од светлијих страница у историји нашег ослобођења.

Дошла је и кобна 1914. г. и одмах по атентату би Звоно затворен и напакована му тужба обесне аустро-угарске власти. У процесу националистичке омладине, вођеном 1915. г. у Травнику, био је пред судом пун презира, и опијен свешћу о свом Српству, пркосно је вређао суд и судије — али га ови отргоше од казне, да га предају горој казни, бацивши га међу редове крволока Маџара, да се бори против најсветијег му имена, браће Срба и Руса.

Из аустро-угарске војске, као редов и политички опасан, с много напора Звоно пребегне у Русију, где одмах ступи у српску војску у Одеси. Својим јуначким подвизима брзо постаје истакнут у својој чети и као српски добровољац поднаредник учествује у Румунији и то у борбама против Бугара 1916. године.

Почетком 1917. г. долази на Солун где је служио у 15. пуку Тимочке Дивизије. Страхоте рата окусио је и одвише, јер је свуд неустрашиво иступао у борби на „живот или смрт“. Тако је најзад контузован од бугарског мерзера под Кожух-планином. Пренешен је у болницу Престолонаследника Александра у Солуну, где је испустио у грозним мукама своју чисту, племениту српску душу, и умро је 19. августа 1918. од мучне парализе мозга. Без буке, тихо сахрањен је добри наш Мехмед на српском гробљу у Зејтинлику и тешко да му се за гроб и зна.

Пок. Мехмед оставио је иза себе честиту и пуку сироту, старицу и немоћну мајку и две сестре, које је покојни толико поштовао и волио јер је од мајке стекао прво српско васпитање. На жалост и срамоту старица после куцања на безброј врата и дан-данас оплакујући сина хероја и мученика, пати се и гладује без ичије и икакве потпоре.

Дани одмичу, а сурово време оставља трагове на нашим душама. Бледи осећања, бледи штовања и пиетети, и од једне лепе песме, која је давно отпевана на нашим уснама остаје само једва чујни призивак, једно живо сећање.

Али ако смо ми огрезли у материјалистичком циничком духу времена, ако смо се одрекли оних тешких заветовања, остаће поколења, која палим херојима неће само држати званичне парастосе и дуга појења са хоровима свештеника у одежама од злата; остаће даља поколења, која ће наследити душе својих предака „јуначких и грубих“; остаће историја и ево остаје ова наша заједничка хвале вриједна „Споменница“, која ће рећи више него сва наша званична одуживања у облику парастоса и помена.

Данас ипак, ми јадници деценија новца и ситости, морамо да, за час бар, ућуткамо у себи све ружне прохтеве и да тихо, веома тихо, без галаме и помпе — читајући тужне листове „Споменице“ — из дна душе шапнемо: Слава нека је вечно свима покојницима, који у нашој историји створили нове датуме и новије светлије и најсветлије странице!

А тебе, драги Мехмеде, светао помен и лака туђа земља, јер си се свом роду одужио, и дао му оно, што је сваком најдраже — живот, те ово мало кандило на гробу твом, драги друже, у име другова припаљује

Сарајево, 1924.

*Каменко Милошевић,
учиџел.*

ИВКОВИЋ ЈОВИЦА Д.

Рођен је 1852. године у Чибутковници, ср. колубарски, округ београдски.

Основну школу изучио је у свом родном месту. Гимназију и богословију свршио је у Београду. Прво место учитељске службе било му је Петка (срез колубарски, окр. београдски). Затим је 12 година био учитељ у Лазаревцу и служио као пример својим радом. Премештен је доцније у Смедерево, где је и пензионисан.

Свога сина Божидара, акт. капетана I. кл., дао је као жртву за велико национално дело уједињења. Погиноу је на положају код Пецке.

Услед ратних непријатности и жалости за изгубљеним сином умро је у Смедереву 9. 22. маја 1916. године. Иза себе је оставио жену Јулку, две кћери и једног сина.

Био је примеран друг и човек, па од својих другова и знанаца цењен и поштован.

Мир пепелу његовом!

*Јулка Ј. Ивковић
удова.*



ИГРОШАНАЦ ЉУБОМИР

Рођен у Крушевцу 1865. године. Ту је изучио основну школу и четири разреда гимназије, а учитељску школу свршио у Нишу 1885. са првим колом ђака те школе.



Служио је прво у Стопањи, затим у Мајдеву, Ђунису, Макрешану и најзад у Нишу.

Свуда је вршио своју учитељску дужност предано, постизавајући одличан успех. Био је музикалан, па је код својих ученика помоћу виолине свагда успешно гајио и вокалну музику. Као друг био је добар, искрен, благе нарави, несебичан и поверљив нарочито у материјалном погледу, зато је био сиромаш до смрти. Уживао је опште симпатије у колегијуму, јер је поред свих лепих особина једнога доброг друга и човека радно и на учитељском удружењу и био свагдашњи секретар нишког учитељског

збора и удружења, мада је у збору било и млађих другова за тај посао.

Кад је букнуо Балкански рат, он, иако ослобођен војне обавезе због нежног здравља, јавио се сам војној власти, да припомогне штогод нашој ствари, и био на служби при разним слагалиштима и канцеларијама и најзад писар Нишке Војне Станице. Као такав разболи се од пегавог тифуса, те га он покоси 12. фебруара 1915. год. у Нишу.

По смрти је оставио четворо деце, којој је он био нежан и отац и мајка. Од њих је и данас једна кћи остала самохрана и незбринута девојка, уживајући малу повремену помоћ од удружења као кћи једнога вредног и врсног члана свога.

Бог да га прости и помилује!

М. К. М.

ИЗРАИЉЕВИЋ ИСАК

Родио се у Ковину 1860. године. Основну школу свршио је у Јагодини. Затим је у Београду свршио седам разреда гимназије и положио чатуру. Био је учитељ у Вражогрицу, Кривељу, Вел. Извору, Планиници, Малом Извору, Зајечару, Душановцу, Копривници, Реснику, Рушњу, затим Д. Милановцу и Радовању. Једно извесно време био је привремено и у Београду са службом.

Они ученици, којима је он предавао, и људи, коју су га познавали, знаће да га цене као учитеља. Али не само као учитељ већ и као војник он је показао колико је ценио своју

отаџбину. Јер, као човек зрелијих година, кад га је затекао рат 1912. године, није гледао да ступи у какву лакшу службу, већ, чим је објављена мобилизација 1912. године он је са одушевљењем полетео у одбрану отаџбине, не гледајући своје интересе. Учествовао је у борби са Турцима код Битоља и Кичева, као трећепозивац, па 1913. године у борбама са Бугарима код Видина, Белоградчика, Куле. Тада је био резервни наредник, пун одушевљења и пожртвовања.



Кад је 1914. године објавила рат Аустрија, у почетку рата, налази се у Зајечару на војној дужности као чиновник Зајечарске Војне Станице. 4. марта 1915. године покоси га страшна болест пегави тифус. Ову болест није могао преживети јер је био изнурен и слаб од претрпелих патњи у ратовима 1912. и 1913. године.

Нека му је вечан помен!

З. И.

ИЛИЋ ДАНИЦА и ДИМИТРИЈЕ

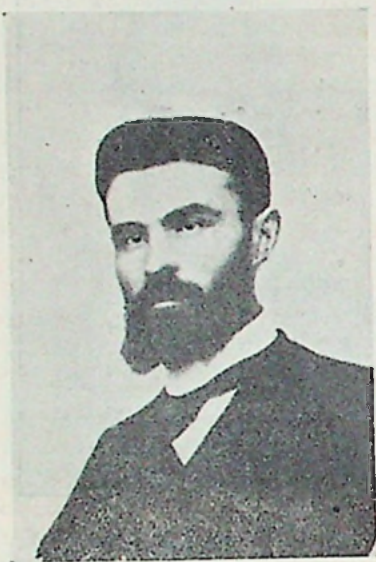
Даница Дим. Илића родила се у Књажевцу, где је основну школу свршила. Гимназију је учила у Књажевцу а учитељску школу у Крагујевцу.

Била је учитељица са својим супругом у Слатини, Кривељу, Зејечару, Новом Коригу и Краљ. Селу (окр. тимочки). У Краљ. Селу завршила је свој живот.

Пок. Даница још као дете била је примерна у свему, а као учитељица била је омиљена како у колегијуму тако и у народу.

Сви су се поносили њеном бистрином, њеном мудрошћу и њеним врлинама. Поред свега што је била одлична учитељица, била је и нежна мајка, ваљана жена и добра грађанка. Радила је непрестано и у школи и у кући, да је сваки посао на време свршавала. Одгајила је шест синова који су били за пример целој тимочној околини. Али вест о смрти Димитрија изазвала је код Данице превелику тугу и жалост, да је после једне недеље, 7. августа исте 1913. године, испустила своју племениту душу. Сахрањена је у Краљевом Селу.

Жалосно је било тада слушати како су њени синови нарицали и сузе пролевали за изгубљеном мајком. Сви смо је са сузним очима испратили до вечне куће.



Димитрије се родио у Прилепу, где је и основну школу свршио. После основне школе као дечак жељан слободе и науке пређе из свог родног места Прилепа у Србију.

Гимназију је учио у Неготину а учитељску школу у Нишу.

Био је учитељ у Слатини, Кривељу, Зајечару, Новом Кориту и Краљевом Селу (округ тимочки). Оженно се Даницом Златковићевом, учитељицом из Књажевца.

Пок. Димитрије као учитељ био је увек марљив, у реду истрајан, поносит, интелигентан и одушевљени борац за права свих учитеља и за унапређење школе и друштва. Као такав брзо је стекао глас једног од наших највреднијих и најспособнијих учитеља.

Димитрије је радио не само на образовању наше школске омладине, него је учествовао и у свима осталим културним радовима.

У рату са Бугарима 1913. године учествовао је и борио се до последњег дана као обичан војник. Није могао подносити велике напоре. Разболи се од колере и убрзо умре 30. јула 1913. године у бугарској варошици Кули. У Кули је и сахрањен, где му и данас лежи тело. Оставио је жену и шест синова.

Нека је лака земља Даница и Димитрију! Вечан им покој души!

Дреновац.

Тих. М. Филиповић
учитељ.

ИСАИЛОВИЋ СТАМАТ

Национално свесни Пореч, тетовског округа, дао нам је из својих недара таквих јунака који чине част животу нашег племена под Турцима, у току ХХ и овог века. Пореч нам је дао исто тако и доста интелигенције, која је умела добро да схвати своју патриотско-мисионарску улогу, и да са ретком преданошћу служи интересима наше нације.

У поречком селу Заграду родио се од сиротних а ваљаних родитеља Стамат Исаиловић, који се по свршетку Скопљанске Учитељске Школе прими учитељске дужности у свом родном крају. Учитељску дужност напусти да би као подофицир — ђак — 1914. године с оружјем у руци могао бранити угрожену част своје отаџбине. У неравној борби нашој с обесном Аустријом — поред многобројних стотина наших врсних другова — и наш добри Стамат положи свој млађани живот за нову величину отаџбине и потпуно уједињење нашег народа.

Драги Стамате, ти погибе кобне 1915. године на Мачковом Камену. Онда нашу лепу земљу увише црни облаци злурадости здружених непријатеља наших, који сложено предаваху пламену топова својих све приватне и јавне тековине наше, ништећи животе слабог живља и немилосрдно ширећи смрт свуда око себе. Али је добри Бог ипак, и после свију искушења, обилно на нашу домовину излио своју милост. Даривао нас је слободном државом од Триглава до доњег тока хучног Вардара, чији су ти немирни таласи у Скопљу негда сву славну прошлост нашу дубоко у душу усадили. Знај да је наша заветна мисао потпуно остварена по цену безбројних гробова наших највернијих саплеменика.

Твој гроб је свакако у току ове минуле деценије са земљом поравнат, али је мисао која испуњаваше сваку кап крви твога родољубивог срца тријумфовала. Не упишите нам у грех нашу небрижљивост за неговање светиње култа ваших дела и земних остатака, којој дужности, иако је сви увиђамо, не можемо стићи да дамо достојног израза, јер нам сву животну снагу прождиру тешко испреплетана и компликована питања садашњице наше. Ми нашој општој немоћи налазимо извињења у чињеници: да смо са вама — изгинулима — законима природе били одређени да делимо терете живота, који, вашом смрћу, целом својом тежином падоше на наша слаба плећа.

Мирно почивај твој сан вечности на поуку оних, којима груба себичност замрачује ум те не виде: да је највећа дужност жртвовати се за величину и напредак своје отаџбине!

У име свију твојих другова: нека је мир земним остацима твојим и вечита слава и хвала!

У Власошинцу.

Јов. Стивановић.

ЈАНКОВИЋ МИЛОШ

Рођен у Сипићу 1882. год. 5. августа. Родитељи Димитрије и Иванка, земљоделци. Свршио 8 разр. гимн. у Крагујевцу и положио гимн. матуру. Положио учитељски испит у Алексинцу у учит. школи 1905. год.. Био је са службом у Багрдану и Каменици (ужички окр.).

У војсци резервни капетан I. кл. Погинуо при одступању 1915. у борби с Бугарима код Власине, место „*Шаинов Рид*“. Предложен за одликовање, али га није добио због метежа, који је настао нашим одступањем.

У рату је био од почетка 1912. г. до погибије; одликовао се издржљивошћу, храброшћу и смелошћу.

Радио у земљорадничким задругама.

Оставио после себе удову са троје деце: Ружа, Божидар и Добрила.

Слава му!

Крагујевац.

*Драгиња М. Јанковић
удова.*

ЈАНКОВИЋ МИЛУТИН В.

Родно се 19. јула 1890. г. у Николинцу (Соко-Бања) а издахнуо је у Ахилеону на Крфу при повратку из Француске 4. октобра 1916. г.



Љубав га је довела да буде учитељ. И једног дана малено село Јошаница, у крај Соко-Бање, имало је, поред старог оца Видена, и младог сина Милутина за учитеље своје деце. Када 1912. године настадоше ратови за ослобођење српства, сба учитеља јошаничка, отац и син, оставише школу и село своје и пожурише команди: стари Виден као пешадиски наредник III. позива, а млади Милутин као артиљериски поднаредник, тек што је одслужио свој рок у ђачкој чети. Проповедници у школи имали су на делу да покажу своју науку. И сврши се борба: отац и син враћају се у своју Јошаницу

да у славној историји српскога народа додају најславнији лист *Освећеног Косова*. Кад 1914. г. навали други непријатељ

да уништи слободу Србије, отац иде на положаје Тимока, а син на Дрину; али се сада седи отац враћа сам без сина: он издише у Ахилеонској болници на Крфу као артиљериски потпоручник уморен претешком борбом за народ свој. Учествовао је у свима борбама од 1914. године где год је његов пук и батерија била.

Слава му!

Пав. Љ.

ЈАНКОВИЋ ЂИРИЛО

Рођен је 25. марта 1860. године у Врбenu, окр. дебарски, где је своје школовање отпочео, продужио га у Цариграду и богословију довршио у Русији.

Познао сам га као учитеља у Павлици, срез студенички, а после 20 година нађосмо се у Смедереву, јер беше постављен за учитеља у Мал. Орашју, где су га и ратови затекли, те је као магационер војне станице добио пегави тифус и умро 7. марта 1915. године у Јагодини. Он је издржао велику борбу у животи и служби. Његов је живот читава историја самосталног националног радника. Више пута је испред пушака душманских варакао. Беше интересантан тип, који се другом женидбом знатно променио. Све што је знао и умео улагао је у рад службени, а умео је и стар поћи за млађима новим путевима, не жалећи труда.



Оставио је два сина, две кћери и жену, која их и као маћеха матерински прибира и пази.

Увек је говорио, па је сигурно и у последњем часу веровао да му је за добро и срећу много чинио друг

Мил. А. Бујанац.

ЈАНЧИЋ ВЛАЈКО Д

Рођен у Д. Студени, ср. нишки, 1896 год. Васпитан у националном духу, у њему се развила велика љубав према отаџбини.

На позив исте, када јој је била потребна помоћ сваког родољуба, да би се одбранила од варвара XX века, којима је био циљ уништење Срба, и сам је, с' пуно полета и одушевљења, похрлно са осталим својим друговима, да стане на браник своје миле отаџбине, правде и слободе...

Несретна судбина Србије, када су, под најездом непријатеља са свих страна, многи и многи морали напустити своју милу груду, и Влајко се налази у редовима оних идеалних родољуба-бораца-учитеља, који су више волели напустити своју љубљену земљу, но остати под тлачитељима свог народа.

Заједно са својим оцем-војником одлази до Призрена, али ту, — иначе нежан — заморен и изнурен тегобама пута и избеглиштва, пада у постељу, где га затиче и заробљава непријатељ, да му након многих душевних и телесних мука и патњи скрати млади, пуи идеала, живот.

Учитељску школу свршио је у Алексинцу 1912. год. Учитељевао је у Ћелији и Јагличју (ср. нишки), где је у правом смислу био народни учитељ и с пуно поуздања и пожртвовања носио лучу просвете кроз наш, културно неразвијен, народ.

Умро је у Нишу 1916. год. скрхан телесно и душевно. И тако је из редова учитеља приложена још једна жртва олтару слободе и правде, која учвршћује темељ данашње велике уједињене и лепе отаџбине. Слава му!

Д. Симоена, 21. јан. 1925.

*В. К. Ч.
учишљ.*

ЈЕВТИЋ БЛАГОЈЕ



Рођен 1877. год. у селу Добротину, на Косову. Пошто је свршио основну школу у месту рођења, прешао је у 12. години у слободну Србију, и, као питомац Друштва Св. Саве, свршио је гимназију у Шапцу, а учитељску школу у Алексинцу 1901. године.

Био је учитељ у: Сиракову (ср. рамски, окр. пожаревачки) пет година, у Милутовцу и Јасиковици (трстенички, крушевачки, по једну и у Грачацу (жички, чачански) 8 година.

У ратовима од 1912. учествовао је, као пешад. наредник, у боју на Куманову и при опсади Једрена.

Учествовао је и у Светском рату, и евакуисао се са српском војском.

1917. год. добије катар грла, и отишавши на Крф (30. новембра 1917.) да бољци потражи лека, нађе тамо — свој гроб, у Ахилеону 27. децембра 1917. године.

Покојни Блажа оставио је супругу Мацу и два сина: Бранка и Драгишу.

Драги Блажо, сад је већ 9 година како се у Микри ра-стадосмо. Тада, на растанку, никога по сродству ниси имао ближег од мене; и ти ми дође, последњи пут дође, и рече — рече дефинитивно, одлучно, храбро: „Са мном је свршено!“ Да, рече тако, јер си своју бољку потпуно познавао. За тим је следовао аманет твој, који си ми предао, не само усмено, већ и писмено, и ми, гледајући пред очима твоју скору смрт обојица плакасмо! За тебе, начитаног, интелегентног и човека добро посвећеног у природу своје болести, — утеха, коју ти пружах бејаше слаба, као што је слаба и ова, коју данас пружам удовици твојој, а милој сестри мојој, и деци вашој: маленој, сиротој а скромној и доброј породици твојој. За мене, једина је утеха: што сам твој аманет испунио. А твоја породица тужна никад се утешити не може потпуно, јер ти још ни гроба не виде. Ипак остаје једна утеха: „Има смрти која живот значи.“

Драги Блажо, као да си знао, да ти, јадна и сирота породица твоја, ни спомен неће моћи подићи, те си га сам, још за живота, на два места себи подигао. То су: школе у Сиракову и Грачацу. И заиста, ти си био своју дужност и улогу школе у своме народу најбоље и најлепше схватио. За зидане нове школске зграде у Грачацу и сам си се задуживао, не могући чекати споно прикупљање школ. приреза.

Стога, драги Блажо, мирно почивај и у туђој земљи, до онога часа, када ће, твоји добри и благодарни синови с мајком, твојом верном супругом, бити у могућности, да ти кости овамо пренесу. А догле, — Бог да те прости! — Лака ти била туђа земља!

Ову свећницу припалих твојој успомени, како би осветлила име твоје и дела твоја и сачувала их од заборавља.

А од стране твоје добре супруге Маче и красне деце, прими овај, њихов последњи опроштај:

„За нас, ипак, не брине — аманет смо испунили. Бог ће дати, да ћемо лепо живети.“

Ал' за тобом, б'бли нам груди ломе,

Драги наш „Баго“, — мир пепелу твоје!“

Чед. М. Аћимовић.

ЈЕРЕМИЋ МИОДРАГ В.

Родио се у Лесковцу, окр. београдског. Основну школу свршио је у месту рођења, гимназију у Београду, а учитељску

школу у Јагодини, 1911. године. Исте године је учитељ у Ошљанима, окр. тимочког; 1912./13. у Дворској, окр. подринског., 1914. године ступа у

ђачку чету у Скопљу, а 1916. у почетку, умире као ђак-наредник на острву Виду код Крфа!

И као учитељ и као друг, Мија је био редак. Тих али чврст и одлучан. Солодна интелектуална спрема, јака природна интелигенција омогућавала му је оштро и прецизно посматрање школе и друштва. „Есеји“ из школ. политике, његов први већи рад, показује изградњу једне солидне и продуктивне културе.

Али и за њега се може рећи, да је и он један од многих, које је светски рат за увек отргао из средине, која га је и волела и ценила.

На „острву смрти“ — Виду — испустио је задњи уздах измученог тела, тешећи се да „има величанствену гробницу: плаву дубину морску...“

Друже Мија, ови редићи нека ти отму име од заборави!

Драг. Ј. Славковић.

ЈОВАНОВИЋ (ШИШЕВИЋ) ГЛИГОРИЈЕ

Рођен је 1880. г. у Берову. Свршио је богосл. учит. школу у Призрену 1900. г. Стално је био срп. учитељ у Берову од 1. априла 1901. до 25. јануара 1915. г. када је умро у Берову и оставио после своје смрти жену, два сина и кћеру у сиротињи и беди. Ни до данас се држава није одужила покојнику, да бар нешто злехуде помоћи укаже његовој породици!.. Било је доста молби и представака, али узалуд — кредита није било за ову сиротињу.

Можда ће се дух Шишевића обрадовати бар овим споменом, који му учитељство чини у својој Споменици, а томе ће се обрадовати и многи његови другови и познаваоци, јер је Глиша одиста по своме благом, кротком и смрном карактеру и понашању био омиљен друг и пријатељ. Био је прави „агнец незлобив“ и као човек и као учитељ. У школи је био неуморан радник и у цркви редован посетилац и певач, јер је се у то време, и ово строго захтевало од наших учитеља.

Оболео је од учитељске беде и сиротиње, која му није могла омогућавати довољну храну и удобности за себе и породицу, те је подлегао под напорима и бригаа млад, у најбољем добу, у 36 год. живота.

Вечито, од прве младости, од зоре живота, па до конца свога, живљаше овај човек на народној стражи, где бдијаше неуморно и неустрашиво мотрећи на сваки миг непријатеља, и држећи се: „Страх твојега не убојатсја“.

Није се убојао страха никакве силе људске, и одолевао јој је храбро, али не одоле сили оној, која често има своје ђудовите разлоге.

Вечан ти спомен, друже Глигоре!

Берово, 10.-I.-1925. г.



Глигор. Дракаловић Д
школ. надз.

ЈОВАНОВИЋ МИТАР



На југоисточној страни ловћенских висова а западној од Цетинња — скоро на помеђи Ловћена и Цетинња — под брдо Соко, налази се мало, али историјски важно мјесто: Бјелоши.

Летописци износећи податке патријархалног живота црногорских племена помињу Бјелоше још од најстаријих времена. Од тада стално је било у Бјелошима људи, који су народну заставу умјели одржати на достојној висини. Један од првака таквих људи и као учитељ, војник и грађанин био је и пок. Митар Јовановић.

Покојни Митар родио се на Бјелошима, (срез цетинњски),

јула 1882. г.. Основну школу, четири разреда гимназије и богословско—учитељску школу свршио је на Цетињу. Први пут ступио је у државну службу 27. (14.) августа 1904. год. као учитељ у Чеву. Учитељску дужност обављао је непрекидно у Црној Гори (Чеву, Риђанима, Ублима, Подгорици, Пећи и Цетињу) све до 4. децембра (21. новембра) 1918. год., ког је дана заувјек престало да куца његово патриотско срце.

Покојни Јовановић био је један од наших бољих учитеља, пун стваралачког рада и нада на бољи живот, радећи са преданошћу како у школи тако и у народу и потпомажући за-снимање и одржавање патриотских и хуманитарних установа. Писао је у листу „Цина“ — „о дјечијим забавиштима“ и „о полудневној настави“.

За вријеме бурних политичких трзавица у 1907. год. пок. Јовановић — занесен напреднијим идејама — био је отишао у лево, због чега је навукао на се гњев својих предпостављених, па и самог владара. За дуго времена био је гоњен и злостављан. Припадао је колу напреднијих људи.

Као син доброг оца, барјактара Марка Савићева Јовановића, још од ране младости показивао је наклоности к војничком животу, те га и у ратовима — вођеним за ослобођење и уједињење нашег народа — видимо међу првацима на борбеном фронту. Балканског рата био је и члан „бомбашке организације на Тарабошу“. За показано јунаштво и достојни војнички рад Краљ Никола га је лично одликовао Даниловим Крстом.

Изнурен ратним тешкоћама и неописаним патњама за вријеме окупације пок. Јовановић подлегао је болијести, заједно са још два своја одрасла брата, баш у зачетку стварања наше државе, остављајући иза себе само: мајку и једну сестру. Умро је на Цетињу, а сахрањен у Бјелошима 5. децем. (22. новем.) 1918. године.

Својим животом и радом пок. Јовановић оставио је примјер млађим друговима и доцнијим поколењима: како се одано и са љубављу служи своме народу. Слава му!

Цетиње, 1925.

*Васо Ђурановић,
учитељ.*

ЈОВАНОВИЋ (ДИЧИЋ) СВЕТИСЛАВ БЛ.

Рођен у Прокупљу 20. марта 1887. године. Основну школу учио је у Прокупљу, четири разреда гимназије у Нишу, а учитељску школу у Јагодини 1908. године, где је положио и учитељски испит врло добро.

Служио је као учитељ у Међухани, Д. Топоници и Туларима (срезу прокупачком — окр. топличком).

Био је добре нарави, вредан и искрен друг, као учитељ један од најбољих школских радника. Веселе нарави, приступачан,

вољен од свакога. Као добар и вољан радник оставио је иза себе лепу успомену код свију.

Пред човеком су многи циљеви, — једни за песнички идеализам и славу а други за ксрист и практичан земаљски живот. Човеку су многи путеви отворени да до ових циљева доспи. Превиди ли један или други — кајање долази. Но овај млади просветни трудбеник иђаше стазама живота одушевљено а без повода за кајање. За кратко време доста је учинио, а једино жалио што га природа није физичком снагом обилније даривала.

Због нежног здравља био је ослобођен од служења у војсци, али се он ипак 1912. године пријављује, да би се одужио отаџбини.

Добивши наређење, да своју школу у Туларима испразни за смештај рањеника са Мердара и Врбовца, озебе у путу и при повратку кући у Прокупље, опасно се разболе од запалења плућа, а будући нежног здравља, тој је болести и подлегао 8. априла 1913. године.

Опакој судбини било је мало што његовим родитељима одузе брата му Божу, свршеног матуранта, него им оте и њега у најбољим годинама, да их оплакују без утехе.

Ово неколико реда нека су тужна воштаница на гробу Светином. Слава му и вечан помен међу ђацима и друговима његовим, који га никада заборавити неће!

*Живојин Ил. Михаиловић
учиџел.*

КАЛАБИЋ ХРАНИСЛАВ

Рођен у Крушевцу 25. децембра 1895. год. од оца Милорада и мајке Милеве. Основну школу и чет разреда гимназије свршио је у Београду, и буде примљен у богословију као одличан ђак 1906. године. Ту постаде омиљен ученик покојног ректора богословије Стевана Веселиновића и свих наставника са пуног полета и воље за школовањем. Свршио је осам разреда богословије 1914. год., и пошто због ратова није могао продужити школовање на вишој школи, пријави се молбом

Министарству Просвете и затражи место учитеља у Јужној Србији. И с јесени 1914. године буде постављен у селу Драдњи код Кавадара, где је свим младинаским жаром радио као учитељ. 3/16. новембра 1915. године дођу бугарске комите код њега, и, пошто су дознали да је болестан од маларије, позову га да га одведу у болницу; али су га отерали до једне провалије, изболи га ножевима кроз главу, прат и груди, и гурнули га у провалију, где се борио са смрћу и у највећим мукама умро и остао несахрањен, већ су му тигре грабљивице тело разнеле.

И тако се мученички угасио и овај млади живот пун воље за науком.

Остали су да га оплакују док су год живи: отац, мати, две сестре учитељице и два брата.

Бевђелија.

Сестра
Софија М. Јовановића.
учитељ. у Бевђелији.

КОВАЧЕВИЋ НИКОЛА



Син учитеља пок. Милана Ковачевића Никола родио се 23. новембра 1866. год. у Приштини. Реалну гимназију учио је у Пироту. По свршеном четвртог разреда изабра позив свога оца и уписа се у учит. школу у Нишу. Школовање заврши 1885. године; исте године буде постављен за учитеља у Пироту.

Учитељевао је у Станичењу, Књажевцу, Краљеву Селу, Извору, Сопоту, Каменици, Белој Паланци, Пироту и по ослобођењу Јуж. Србије у Бевђелији. Вршећи и управитељску и надзорничку дужност у бевђелијској школи при оправци исте падне са степеница и угрува се; одмах је пренесен

у болницу у Солуну, где је при операцији и умро 4. августа 1914. год.. Пре него што су и сазнала његова деца закопан је без сандука, крста и хришћанских обреда.

Цео живот био је посветио својој отаџбини. Рођен на Косову, радио у Источној Србији а завршио у Македонији, познао је душу, живот и идеале свога народа и уложио све што је имао у њихово остварење. Није он дочекао Велику Србију, а о њој је увек сањао, али је дочекао његов народ, ђаци и његова деца.

Х. К.

КОКАНОВИЋЕВА МАРА

Рођена 1868. а умрла 1915.. Иако је провела више од четврт века — као одлична наставница и васпитачица — на заморном раду просвећивања народнога подмлатка, опет је била пуна живота, снаге, полета; одисала силном енергијом, која се испољавала како у раду у школи тако и ван ње.

Многи се и сад са задовољством сећају оних концерата, које је Вежбаоница Ж. У. Шк. приређивала у корист оснивања фонда за сиротну децу, у којима се као главне тачке истицале и елегантне салонске игре, које су уз звуке школских песама изводили ученици-е Вежбаонице, а за које је Мара много труда, љубави и енергије уложила, да би с оним малишанима постигла онако сјајне резултате.

Својим здравим хумором Мара је оживљавала околину у којој се кретала, у њему се испољавала сва животна снага њене веселе душе, та је ведрина није напуштала ни



за време тешких дана нашега избеглиштва у Нишу.

Али, дође страшна год. 1915-та, која нам поред свих ратних недаћа донесе и ужасну болест пегавац, који покоси многе светле жртве, којој подлеже и Мара за непуних десет дана; угаси се тај импулзивни дух, паде још један радник из редова десетковане учитељске војске..

Ради успомене на њен предан рад у Вежбаоници, њене су је колегинице — приликом приређеног јој помена на дан шестогодишњице од њене смрти — уписале за добротвора фонда сиротних учен. Вежбаонице.

С. Г.

КОСТИЋКА ЛЕПОСАВА

(РОЂЕНА ДАВИДОВИЋЕВА)

Рођена у Београду, од родитеља патријархално васпитаних. Основну и Вишу Женску Школу свршила је у месту рођења. Први пут је постављена за учитељицу у Шарбановцу а затим у Речкој и Брестовачкој Бањи. 1899. године удала се и отишла заједно са мужем у Велес, где је први пут отворена наша школа; потом у Куманово, Јабучевац, Кобишницу и Голобок.

Поред школе сву бригу је посветила деци и кући, и служила је као пример мајке, жене и домаћице.



Приликом непријатељске инвазије Голобок је био утврђен и спреман за одбрану. Са децом, за коју је живела, побегла је у Параћин а оданде у Крушевац. Прекомерно осетљива за децу, вратила се у гладни и намучени Београд. Остављена самој себи са седморо не'аке деце пропштала је мајчино млеко и једва успела да се врати у Голобок. Исцрпљена глађу и осталом немаштином, нако прихваћена од сељака, нагло је почела оболевати, и када јој се муж вратио 1. децембра 1919. године дочекала га је очију пуних суза у постељи рекавши: „Видиш ли да од мене нема ништа“!

Катар у оба крила и проклетни грип су је тако обухватили, те када је пренета у Београд, умре 15. децембра. Обрадова се слободи, али јој не би суђено да се исте најиви. Мир њеној намученој души.

*Најдан Косић
учитељ.*

КРАГОВИЋ МИЛАН

Рођен у селу Кобиља Глава, у Колашину код Косовске Митровице 1884. године. Учио основну школу у Дубоком Потоку, Колашину, а богословско-учитељску школу завршио у Призрену 1903. године.

Као свршени богослов био је 1903. године постављен за учитеља у Црној Реци, при манастиру истог имена. Последње две године учитељске службе провео је у Рујишту, опет у своме Колашину, где је био успео, да отвори нову школу први пут после ослобођења.

Године 1914., као и прве две, био је на војној дужности. И он је, као и многи остали, подлегао зарази 1914. године и умро 22. јуна. Оставио је за собом жену са четворо деце.

Он је био веома миран и тихе природе. Увек благ, насмејан, радо је приман у друштва. Био је јако омиљен код грађана у чијој је средини учитељ био. Сем тога одликовао се и радом у школи и ван ове — на културном пољу.

Губитак је његов осетан за учитељске редове ових крајева и сви ће га другови жалити.

Бог да га прости!
Кос. Мишровица.

Млад. Радојевић,
учитељ.

КРАЈЧИЋ (КОСТИЋ) ГЛИГОРИЈЕ

Родио се у Лесковцу 1862. године. Основну школу учио и свршио у Лесковцу код тадањег учитеља „Ча Мите“, чију је школу доцније сам описао у књизи „Ча Митина школа и наше школовање под Турцима у Лесковцу“.

Учитељску школу свршио у Нишу.

Као добровољац и ђак III. год. учитељске школе учествовао је у Српско-бугарском рату 1885. године и под Видином рањен у ногу и руку.

Као учитељ прво место добио је Грделицу, а затим је службовао у: Власотинцима, Грабовници, Бојнику, Подгорцу, Врбовцу, Прџиловици и Жабарима.

Године 1909. добије Мали Мокри Луг, а 1911. године Смедерево, где је и умро 23. августа 1918. године на неколико дана пре доласка наше војске, коју је жељно очекивао.

За време свог учитељевања у Власотинцима био је бачен у окове када је хтео као председник бирачког одбора у селу Конопници, близу Власотинаца, да обави изборе у фебруару 1893. г. Из затвора је пуштен тек после „значајне прво-априлске вечере“.

За време учитељевања у Врбовцу стављен је под „Преки Суд“ и осуђен на 5 месеци затвора, што је и издржао, јер је био осумњичен као антидинастичар.

За време Балканског рата 1912. године послужио је као војни обвезник, и био управник Убојног Слагалишта.

За време Светског рата био је магационер Главног Профијант Слагалишта све до окупације Србије, када је у повлачењу био заробљен.

Време окупације провео је у Смедереву, где не хтевши да служи као учитељ аустријским властима, би приморан да отвори мало дућанче и продаје ситнице: ђинђуве, марамнице, свеће, кисело млеко, хартије, карте, и др. ситнице што је било довољно и хранио је себе и своју породицу, а очекујући жељно доласак наше војске, коју није могао дочекати, отргнут gripом, који је тада косно.

Бог да га прости!

Син Срећко.

КУЈУНЦИЋ ЛАЗАР

Четничкој акцији на Југу дали су добар део учитељи. И припремом и наоружањем и личној акцијом показали су

наши другови пуну готовост да и на овај начин засведоче своју велику љубав у одбрани нашега живља и на послу нашег народног уједињења.

У лепом броју учитеља четника истиче се, нарочито трагиком своје смрти, Лазар Кујунџић.

Рођен у Ораховцу код Призрена у доста угледној породици Кујунџића, свршио је Призренску Богословско-учитељску школу 1899. Био је учитељ — управитељ у Прилепу и Кичеву.



Када су зулуми Турака и најезда „браће Бугара“ стигли на највишу тачку, онда се и код нас морало доћи на идеју, да се на каму мора одговорати камом. Морало се и код нас приступити организовању четничке акције. Један од првих који се одушевљавао четничким радом био је и Лазар Кујунџић. Чета у којој је био Кујунџић развила је акцију на новом и опасном терену, те је поред огромног пожртвовања и јунаштва ускоро завршила потпуном катастрофом.

Мало ниже доносимо напис Борба на Великој Хочи из пера познатог јавног радника господина Зарије Поповића, у коме је тако сјајно истакнута смрт

Кујунџића и његових другова, а видеће се и самоодрицање и бол његове мајке.

Јунаштво пок. Кујунџића признају и Арнаути и помињу га у својим песмама.

После себе пок. Кујунџић оставио је жену, сина и кћер која је сад учитељица.

Слава народном учитељу и народном јунаку Лазару Кујунџићу!

Борба на Великој Хочи.

— Беса? — понови питање четник учитељ Л. Кујунџић.

— Беса! — прихвати Арнаутин Љама Укин.

Он познаде ове необичне људе по руху и оружју да су четници српски, познаде их по чувењу нако их сад први пут види.

— Ми нећемо овде да останемо, ићи ћемо даље; ти само да нас проведеш кроз овај крај, — рече други четник Саватије Милошевић.

— Хоћу, вала! А има ли вас још?

- Нема. Свега је нас седморица.
- А куда ћете после?
- Далеко. У Кичевски крај. Је ли беса?
- Беса!

И кренуше четници са овим вођом Арнаутином и уђоше у село Велику Хочу.

Арнаутин их одведе у своју кулу „на хлеб и со“ и одмах га нестане.

После кратког времена стадоше долазити Арнаути и почеше опкољавати кулу. Сви су наоружани. Журно придолазе и други.

Четници видеше да су преварени, да су издани.

Ево и војске турске из Ораховца. Четници сасвим опкољени.

— Предајте се! Не гините! — чуше се гласови.

— Издајнице! Тако ли се беса држи? — беше одговор с куле и загрме плотун. Плотуни за плотунима оздо решетаху кулу. Разлеже се прасак пушака, дивља вика Арнаута и јаук рањеника. Арнаути све већом горчином нападају, војска плотунима сипа.

Седам четника, седам лавова боре се надчовечанском снагом. Виде да им нема спаса, и за то хоће да се скупље замене....

Једини још остаде четник Лазар. И кад Арнаути при-
неше сламу и потпалише кулу, и кад пламен обузе и кулу и мртве јунаке у њој, — Лазар приђе прозору, испали последњи метак и скочи. Силна танад изрешеташе га.

То је било 24. маја 1905. године.

На два дана затим лежала су два онакажена леша пред Царевом Цамијом у Призрену. Власт призива људе да кажу која су ово лица.

Било је доста Срба који познадоше да су то учитељ Лазар Кујунџић и Саватије Милошевић, али то нико не рече.

Лазара и Турци познадоше, брзо доведоше мајку његову.

— Познајеш ли овога, бабо? — пита старешина турски мајку Лазареву.

Мајка познаде одмах својега Лазара, стиште срце болом распарано, прибра се и рече:

— Не познајем!

— Ово је син твој, бабо! — Приђи ближе... види, види

Мајка се стресе. Помутн јој се свест. У маху хтеде да падне на овај леш, на мило тело, јер је то њено, она га је недрима својим подигла; али са тога би пострадали многи други њени Срби, и она заустави изливе своје материнске љубави, за љубав живота других, па рече: Не, није то мој син!

— Твој син, бабо! Зар не познајеш својега Лазара? Види! — Она не могоше више гледати, окрену главу од леша и одговори:

— Не, није то мој Лазар!

Кад мајку уклонише и она оде кући, узе хаљину Лазареву, стиште је на груди, стаде је љубити и нарицати: „Лазаре, сине мој!... Лазаре срце моје!... Лазаре поносе мој!...“

А испред џамије још је света. Долазе Турци, долазе Срби!

Срби гледају ове осветнике, шапатам казују њихово јунаштво, па им се диве, па се поносе, а у себи веле: „Бог да вас прости јунаци! Слава вам!“

И српчићи пролазе овуда, заустављају се, гледају; хтели би капе да скину, али не смеју, па зато само тихо шапћу:

„Слава вам! Слава вам!“

Зарија Р. Поповић.

КУТЛЕШИЋ ЗАХАРИЈЕ

Учитељ у Малајници поносне Хајдук-Вељкове Крајине.
13. септембра 1916. год. на Кајмакчалану у тренутку, када



су победоносне српске трупе срушиле тврди зид непријатељски и продрле у нашу отаџбину, погинуо је не дочекав да с друговима крочи на српску груду, коју је истински и жарко љубио. Покојни Захарије припадао је млађем колу нашега учитељства и увек се истицао својим радом у школи и ван ње. Смрћу пок. Захарије школа је изгубила вреднога трудбеника и сарадника на просвећивању нашега народа.

Рођен је у Ужицу 5. септембра 1886. год.. Основну школу и гимназију свршио у Ужицу а учит. школу у Алексинцу. Учитељевао је у: Пилици, Мачкату, Белом Потоку и Малајници, где га је и рат

затекао. Хвала ти Захарије! Ти си се одужио својој отаџбини.
Слава ти!

*Вл. Ф.
М. К.*

ЛАЗАРЕВИЋ МИЛИЈА*)

Родио се у шумадском селу Драчи, 2. децембра 1856. године. Основну школу свршио је у месту својега рођења, а нижу гимназију и учитељску школу у Крагујевцу.

*) Фотографија је била стара те се није могло изградити клише, што ам је жао. — Приређ.

Он је изданак II кола чувене Крагујевачке Учитељске Школе, које је своје школовање завршило 1874. године. Из тога су кола, а било их је 16, наши познати и признати школски и јавни радници уопште: гг. Јова Миодраговић, Д-р Милан Борисављевић санит пуковник, Д-р Станојло Вукчевић окружни физикус, Никодије Стефановић учитељ грађ. школе у пензији, пок. Лаза Обрадовић учитељ и други.

Изнев солидну спрему из школе, а загрејан омладинским идеалима, из онога доба прошлог века, за национално-културни рад — он му је следовао са јединственим одушевљењем. Већину својега службовања провео је на селу, а највише у својој омиљеној Драчи. Многе и многе генерације његових ваљано спремљених ученика имајаху видну улогу у јавним пословима, како на селу, тако и у градовима.

Када су просветном реформом од 1898. године у нас заведене грађанске школе, пок. Милија је, као одличан школ. радник, постављен за управника грађанске школе у Прокупљу, на коме је положају остао 3 године. Рад и ред у тој школи, за време његове управе, био је такав, да му је то и видно признато постављењем за указног школског надзорника. На томе је положају остао до краја школске 1902.-3. године када је пензионисан, и од тога је времена као пензионер стално живео у својој Драчи.

У Балкански и Светски рат испратио је три своја сина, три наде своје, да свете Косово, и да поробљену и потлачену браћу ослободе. Од њих тројице, двојица су му пали на пол у части још за његова живота, један му је од њих био резервни коњички капетан; а само му је у животу остао син Драгољуб, учитељ, такође резервни официр, али он није доживео, да га, поске трогодишњег растанка, по повратку у отаџбину — дочека и родитељско срце овесели. Испуњен тугом за изгубљеном слободом своје отаџбине и изгинулим синовима, па страхом за живот својега трећег сина и чежњом да види поробљену отаџбину ослобођену и свога сина жива дочека и прими у загрљај родитељски — у времену када је све то тако блиско било, разболи се од грипа и умре 10. октобра 1918. године, а само четири дана доцније Крагујевац и цела Шумадија били су ослобођени!...

Бог душу да ти прости корисни школски радниче, добри родитељу, друже и пријатељу Милија!

Београд.

Р. Св. Мукић.

ЛАЗИЋ ПЕТАР

Рођен јуна 1884. год. у селу Бразди, срез и округ скопски. Основну школу свршио је у месту рођења а четврти разред гимназије завршио у Скопљу 1901. год. По свршеној гимназији ступи у богословско-учитељску школу у Призрену, коју завршио

1906. год., и још исте године буде постављен за учитеља у Пељинце код Куманова, где је остао две године, и показао се као ревностан радник око организације тамошњих сељака. Млад, ватрен, много је пута, кад не би радио у школи, са пушком у руци ишао са српским четницима по другим селима, у којима су се налазили бугарски четници, а приликом судара са њима одликовао се јунаштом и неустрашливошћу.

Из Пељинца буде премештен у Табановац (исти срез), где је остао до објаве Балканског рата 1912. год., а тада га одмах по објави рата, као великог националисту, ухвате Турци и отерају у Прешево. После неколико дана, пошто Турци одступе, нађен је његов леш у једној пећи за печење креча затрпан са још четири леша. На његовом лешу запажено је: да су му биле прво очи извађене и лева нога одсечена, а затим је из пушке убијен. Сахрањен је у близини Прешева.

Слава мученику! Вечан му помен међу нама!

Јован Букосављевић
учитељ.

ЛОПИЧИЋ ИЛИЈА В.

Рођен је на Горњем Цеклину, округ цетињски, 20. јула 1877. године. Његов отац Вуко С. Лопичић погинуо је на неколико мјесеци прије рођења свога јединца сина Илије.



Пок. Илију његовао је и васпитавао његов престарели дјед Саво. Основну школу свршио је у родном мјесту а нижу гимназију и богословско-учитељску школу на Цетињу. — Постављен је први пут за учитеља 9. септембра 1898. године, и у том својству непрекидно био до 28. септембра 1912. год., кога је дана, у витешком свом заносу, подгријевао прошлoшћу својих предака и идеалима, којима је као народни учитељ одано службо, па под Широкиим Висом у борби противу петвјековног угњетача српскога народа.

Пок Илија служио је као учитељ у: Каручу, Улцињу, Љуботињу, Бољевинима, Горњем Цеклину и Цетињу. Био је примјеран и као учитељ и као друг. Свуда гдје је служио

оставио је најбоље успомене, и био је уважаван како у народу тако и код другова и претпостављених.

Пок. Илија није оставио послуже себе мушкога порода и његов се дом на свагда угасио.

Слава пок. Илији В. Лопичићу, народном учитељу и националном борцу, палом на пољу части и славе!

Подјорица

*Душан П. Вукчевић,
учитељ.*

ЛУКИЋ ЛУКА

Луко, друже, опрости оним друговима, који с тобом век проведоше а не сетише се да што о теби доставе Учитељском Удружењу за овај споменик. Сада је друкчији свет па и другови. Опрости и мени што штурим речима уносим твоје име овде. Али ја не могах да ову Споменицу сређујем, а да те заборавим. Не знам тачно ни где си, ни кад си, ни од кога си рођен, ни кога од родбине имаш. Не знам ни која си места као учитељ променио. Све то и није тако важно. Али знам да си ми у учитељској школи у Београду — 1889.—1892. — добар и мио друг био. Знам да си имао благу и питому душу, да си био искрен и солидан друг. То је доста да твоју драгу слику сачувају у срцу сви твоји другови. Чуо сам о теби само лепе вести од Драгачеваца с којима си век провео у Драгачеву. Знам да си погинуо у борби на Маџарској Равни близу Смедерева у почетку Европског и Светског рата — 1914.—1918. — као обвезник III позива. Доста заслуге да вечно живиш.

На твом гробу и на гробовима наших класних другова ратника увек јаче но сјај воштанице сија суза твога друга

Мил. А. Вујанца.

МАКСИМОВИЋ АРСА

Рођен је 1845. год. у Шталковници у срезу кратовском. Школу је учио у манастиру Леснову код калуђера, а потом отишао у Кочане и учио код учитеља, кога је црквено-школска општина плаћала.

У манастиру Леснову, задужбини војводе Оливера, гледао је иконе цара Душана, царице, војводе Оливера и целе владарске лозе Немањића и сневао о ослобођењу од вековног непријатеља. У времену, када је установљена егзархија у Цариграду почела да намеће народу нашем у Јуж. Србији име „Б гарин“ и да отвара школе на бугарском језику, чича Арса — тако смо га звали — остао је веран традицијама добијеним од својих предака, и није допустио да се његовој школи у Шталковници наметне бугарско име. Он је децу учио буквару, часловцу и псалтиру а када су поједина места почела добијати учитеље

Србе са новом науком и чистим српским именом, он је у име села сам поднео молбу властима и Српској Митрополији у Скопљу, да се за Шталковицу постави српски учитељ. Турци као да су почели да зазиру од наглог отварања бугарских школа, изашли су у сусрет молби чича Арсиној и дозволили му отварање српске школе. Нико срећнији од чича Арсе, када је дошао учитељ и почео учити децу у једној собици црквене кућице новим наукама на чистом материнском језику. Школа је у Шталковици отворена 1893 год. Чича Арса се повукао, али је о школи водио рачуна и учитељима увек био десна рука. Шталковица је мало планинско село од 35 кућа, а налази се на путу Кратово — Кочане испод Рајчевског Рида опкољено високим брдима, те изгледа као да је у великом казану. Околна села била су егзархиска и бугарски комитет је чинио од 1899 г. притисак на сељане да приме бугарског учитеља, но они то нису хтели учинити. У борби са бугарском пропагандом дали су своје животе: кмет Теодосије, кога је 1905 г. нестало на путу Злетово—Кратово, Павле Цветковић, Никола Максимовић, брат чича Арсе, Томан, Таса, Стоја и др. У два маха су комите нападале на село и једном 9 кућа запалили заједно са школом.

Сан чича Арсин остварио се 1912. год., и његовој радости није било краја. Говорио је: „Сада да умрем не жалим“ Но судбина је зар хтела, да и чича Арса буде међу онима „павши на бранику отачества“. Године 1915. остао је у своме селу у дубокој старости и изнемогао. Бугари су били жедни и његове крви. Првих дана по окупацији убили су га на зверски начин и бацили у једну пећину изнад села.

За Шталковчане једна локална песма, у којој се карактеришу преко 30 села, вели: „Шталковчани капе шијаци (браво јунаши). Турчин дође, мома не му изводујет“. Тако је чича Арса учио своје Шталковчане.

Ово неколико редака посвећује ти, незаборављена старино, онај коме си долазећи у Кратово 1904. и 5. год. тепао: „Душо моја, јагње моје, дете моје, ће не убијат ови проклети татари — Бугари“. И убише те, честита старино, „да вечито живиш“. Слава ти!

Н. К. П.

МАНИТАШЕВИЋ КРСТА

Рођен у Великој Хочи, ср. подримског, окр. призренског. Свршио је основну школу у месту рођења а богословско-учитељску школу и Призрену.

По свршеној школи службовао је у разним местима окр. призренског а и у месту свога рођења.

Познат са својих услуга нашим комитским четама које су крстариле по окр. призренском, да заштите наш живаљ од обести турских аскера и арнаутских крвопија.

Преморен од таквог и школског рада тражио је 1912 г. пензију и добио је.

Дочекао је ослобођење 1912. године, и лично узео учешћа у разорушању Арнаута. Није хтео да остане неактиван, већ и ако изнемогао ипак се примио дужности председника општине у месту рођења а после у неким другим општинама.

Године 1915. евакуисао се до Пећи али, притиснут тугом за многобројном децом, коју је оставио без средстава за живот, молио ме је да га пред познаницима извиним што мора да се врати и остане са својима па, ако затреба, заједно с њима умре. И учинио је то. Вратио се из Пећи, преко села Сврха, ср. подримског, где су му Арнаути одузели сав новац који је код себе имао. Све им је дао само да живот спасе. Дошао је у Призрен својима. Тамо је већ затекао Бугаре. Извесно време је могао хранити своју децу, али кад је цена житу скочила на 20 дин. од оке, а он без икаквих средстава, малаксавао је од туге и жалости што своју децу већ не може ни да храни, па не могући да овоме одоли, умро је 1916. године у Призрену, оставивши за собом ситну дечицу у највећој невољи.

Лака ти земља, драги колега и пријатељу! У место воштанице написах ти ово неколико речи.

*Арсеније Ђ Јовановић,
учитељ.*

МАНИЋ МИЛОЈЕ

И мртвог копрена заборавила покривала те до сада, ваљда зато, што си и сам у животу свагда желео да не будеш никада нарочито истакнут, похваљен, поменут, и ако си то увек заслуживао.

Рођен 28. августа 1894. године у селу Преображењу (округа врањског). Основну школу свршио у истом месту, а гимназију у Врању.

Учитесљку школу свршио је у Неготину 1914. године.

Био је у I генерацији те школе.

По свршетку школе добија учитељско место у Горобилуч (срез Св. Никола) у Јужној Србији. Али није честито ни дошао у своје ново место, а већ је морао да жури у



команду — у ђачку чету. Потом је био у I пеш. пуку. Јуначки се борио на северном фронту противу Аустро-Мађара. А када нам браћа Бугари забодоше нож у леђа, његов пук иде у свој крај, и Милоје гине јуначки код села Градње (српчињског) као поднаредник.

Нада и радост својих родитеља, када си тек настао да живиш и када си најкорисније могао да послужиш своме народу на просветном пољу, ти си сматрао да је пречи! дуг отаџбини на бојном пољу и одужио си се. Дао си свој млади живот зато, да би ми могли живети.

Слава ти, друже наш!

*Влад. С. Лапчевић.
Бож. Ђ. Миленковић.*

МАРИНКОВИЋКА ДАНИЦА

(РОЂЕНА МИЛОЈЕВИЋЕВА)

Рођена 11. фебруара 1894. год. у селу Шопићу од родитеља Драге и Милоја Милојевића учитеља. Свршила жену-учитељску школу у Београду 1911/12. год. са врло добрим успехом.



Први пут постављена за учитељицу 1. септембра 1912. год. у Вранић ср. посав. окр. београдски. 16. нов. 1914. г. када је непријатељска војска улазила у један крај села Вранића, тада се Даница са малим дететом кренула из школе, која је на сред села и почела пешице бегати у правцу села Мељака ка Липовачкој шуми. Војничка непријатељска патрола ишла је за њом и на улазу у Липовачку шуму, већ је била готово сустигла, ну, благодарећи срећном случају, густини шуме и већем броју путања

кроз шуму, она се крадом провуче и спасе од заробљавања, али су сада настале муке јер је морала бегати испред патроле између атара села Рипња и Барајева на преко Парцана а затим Космаја стигне у село Кораћницу, после лутања од два дана и две ноћи. У своме бегу пролазила је кроз честе шуме, поља и трњаке. Услед великога страха, сувише изнемоглости и мука, чим је стигла у село Кораћницу разболела се, пала у кревет, из кога се више није ни дигла, јер је после

месец дана боловања умрла 17. децембра 1914. год., а сахрањена сутра дан у кораћичком гробљу без присуства и знања њених родитеља. Оставила је после себе сина Зорана, који је сада ученик реалке у Лесковцу.

И Даница је жртва Светског рата. Бог да је прости!

Ошиц милоје.

МАРИЧИЋ ТАНЕ

Рођен је 1885. г. у Бовићу, Приморско-Крајишке области. У родном мјесту свршио је основну школу, а пет разреда гимназије у Срем. Карловцима. Прва два разреда учитељске школе свршио је у Пакрацу, а III и IV у Осиеку, где је 1908. положио испит зрелости, а 1911. учитељски оспособни испит (дефинитиву).

Служио је у Чечавцу, срез Слав. Пожега, где се и оженио, те остао све до септембра 1914.. Тада је као војник из Гор. Карловца отишао на Дрину и, уграбивши прву прилику, прешао са колегом Петром Вучковићем браћи у Србију.

Из Ниша се чешће јављао својима у Чечавац, али непријатељи, да му се освете за прелаз, крили су и уништавали његову пошту, а и његове породице, што му је слала у Ниш.

У највећој бризи за жену и дјецу провео је од новембра 1914. до марта 1915. год.. Почетком марта разболи се од пјегавог тифуса, те 15.-III. подлеже тој тешкој болести.

У септембру 1914. погинуо му је млађи брат Милан, свршени правник, а најмлађи Васо тешко рањен. Отац и мати умријеше на пречац кад дознадоше несрећу, која их снађе.

Покојни Тане био је омиљен међу народом и друговима ради доброте, поштења и искрености. Био је њжан супруг и родитељ. Оставио је иза себе жену и троје нејаке сирочади, који се настанише у Пожеги, гдје се патећи ипак школују, да наслиједе доброг родитеља, који мало времена проведе у учитељском звању, али остави свијетлу успомену.

Добром и милом Тани, нека је лака земља и вјечна успомена међу друговима, који га као брата вољеше!

Слава Тани Маричићу!

*Љубомир Јовановић,
 учитељ.*

МАРКОВИЋ ДИМИТРИЈЕ М.

У Лозовику, великом селу Смедеревске Мораве, 21.-VII. 1872. г. родио се Димитрије, али је готово одрастао у Смедереву, где је свршио 5. р. гимназије, а затим је свршио у Београду учит. школу 1892. године са врло добрим успехом. Био је по мало учитељ у Бегаљници и Чајетини а затим у Вел. Крсни (Смед. Јасеница), где се оженио учитељицом Даринком Петровићевом, која је умрла 1910. године.

У Балкански Рат пошао је као резер. потпоручник VII п. пука, 4. б., 3. ч., II поз., те је после првих наших војних



успеха мердарских и кумановских са II армијом отишао на Једрене, а вратио се унапређен у чин поручника. У рату с Бугарима на месту Градцу код Ретки Буки буде тешко рањен, и сутрадан — 25. јуна 1913. г. — умро је у најстраховитијим мукама, и затворио очи да више никад не види свога синчића, ојађену мајку, две сестре, брата, другове, пријатеље, школу и ђаке, земљор. задругу, учит. удружење и све који су његову бригу, његову љубав, његову помоћ, његову преданост обилно уживали. Смртни остаци пренети су му у Смедерево, где су уз огромно учешће грађанства сахрањени.

Предано је вршио сваку дужност у школи, у општини, у земљ. задрузи, у учит. друштву, у полит. странци а увек достојно представљајући учитеља и честитог грађанина. Увек тачан, марљив и уредан, увек благ, нежан и увиђаван, стицао је опште симпатије, уважање, признање и поштовање своје околине и пословних људи.

Драги Мито, којим речима да завршим ову малу белешку о твом обилном раду и о твојој великој смрти? Да ли да прелиставам књигу нашега живота, и да откривам наше драге другарске успомене још од првих младићских дана? Да ли да ти причам да ти је сеја брижно чувала сина, али да се он ипак много напатио, и остао жељан мајчине и татине милоште? Да ли да . . . Али, немој да рањавимо срца наша; немој да плачемо, јер — света дела не траже суза. Не љути се, што ти палим малу воштаницу да осветли пут којим се подиже и чува отаџбина а стиче слава.

Мил. А. Вујанац.

МАРКОВИЋ МИХАИЛО

Рођен је у Алексинцу. Ту је завршио нижу гимназију и учитељску школу.

Учитељевао је у Доњем Крупцу, окр. нишког.

У минулом рату учествовао је као ђак наредник. Са

Крфа је послат у Француску такође на војну дужност. Несрећним случајем погинуо је пред крај рата у Тулону, где је и сахрањен.

Место да краси учитељски ред, место да мами сузе радоснице своје родбине, место да буде домаћин и стуб породице, место да зида у својој школи и околини зграду, којој темеље постави надчовечански мучна борба српскога народа, место да доноси оншту радост — би жртва злораде судбине. Али ту само можемо рећи: Тако је Бог хтео!

М. Ј.



МАТИЋКА СПАСЕНИЈА М.

Као жртва свирепе непријатељске окупације паде и ова вредна наставница и добра мајка.



Рођена је 1865. год. у селу Брђанима, окр. рудничког. Основну школу свршила у истом месту, гимназију у Чачку а Вишу Женску Школу у Београду.

По свршеној школи постављена је за учитељицу у Александровац, срез жупски. Ту се удала за Милана Матића учитеља. После неколико година долази са службом у Рибник, ср. трстенички, и ту остаје до своје смрти. Пуне 22 године — од 1894. до 1916. год. — била је у овом месту заједно са својим мужем.

Када непријатељ окупира ове крајеве, њен муж као јавни радник највише трпи. Њега прогањају, муче, злостављају.

Када су 26. новембра 1916. год. дошли непријатељски жандарми и почели претурати по кући, тражећи неке списе њеног мужа Милана, њој позли и одмах ноћу напрасно умире. Умире сама код своје деце, не могавши видети у последњим часовима свога мужа, јер он беше у затвору.

Имала је десеторо деце, од којих је шесторо данас живо. Иза себе оставила је и мужа Милана, који је тешко проводио своје дане без друга, без сапутника. 1922. год. буде пензионисан, пошто је у Рибнику провео пуних 28 година као наставник, а одмах за тим и умро је код своје деце у Косовској Митровици.

Бог да их прости!

4.-II.-1925. Рибник

Влад. С. Лапчевић.
учш. у Рибнику.

МИЛАНОВИЋ ДРАГИША С.

Рођен 8. фебр. 1891. год. у Коларима од Спасоја, општинског деловође, и Јевросиме. У Смедереву и Пожаревцу свршио пет разреда гимназије, па у Призрену богословско-учитељску школу.



Био је учитељ у Вранову и Суводолу, окр. смедеревског, и у Америћу, окр. београдски.

У Балкански рат оде као резер. наредник 4. чете 4. бат. 18. пешад. пука, и борио се на Куманову.

У Бугарски рат улази као рез. потпоручник. По свршетку Бугарског рата, тек што је обукао грађанско одело, позваше га под заставу због Арнаутске побуне.

У Светском рату је водни официр у својој старој јединици. У крвавим окршајима на Мачковом Камену борио се он као лаф, раме уз раме са својим војницима. Бесни јуриши Аустријанаца одбијају се један за другим. Падају лесе бораца са обадве стране, а 9. септембра 1914. год. после страшног јуриша тело овог јунака — лепог као мајска зора, а младог као роса — нађено је крваво на погаженој и крвавој папрати...

Чудним случајем, после слома Аустријанаца, дође 4. батаљон на бивак у Коларе, али без свог јунака Драгише. Отац је гледао сузним очима батаљон и све му се чинило да ће и сина видети, иако је знао већ да је погинуо. Његови другови официри подигли су му у коларској цркви спомен — плочу са натписом:

„Своме непрежаљеном другу, Драгиши С. Милановићу резервном потпоручнику 4. чете 4. батаљона 18. пешадиског пука, храбро палом 9. септ. 1914. год. на Мачковом Камену. Подиглоше официри 4. батаљона 18. пешад. пука“.

Кад сам од његовог оца; чика Спасоја, потражио пре неки дан у канцеларији да ми да податке ове за његову биографију, он се замисли, очи му засузише и рече: „Нека, господине, написаћу ја то код куће и послаћу Вам, не могу овде“. Разумео сам срце очево. Није могао да прича без јаука и суза о свом сину, а тај јаук и те сузе чувао је да их излије само у четири зида, код своје куће. И заиста после неколико дана послао ми је у главним потезима ове податке и фотографију.

Нека му ово буде воштаница од старог оца и мајке а спомен међу друговима и другарицама!

*А. Стефановић
шк. надзорник.*

МИЛИЋЕВИЋ ЗОРКА И НИКОЛА

Никола се родио 15. нов. 1867. год. у Крагујевцу. Свршио је учитељску школу у Београду 1889. год., а Зорка — кћи Алексе Богдановића угледног свештеника из Крајине — 1871. г. у Неготину.

Та ко није знао Николу Милићевића? Кога он није забавио и насмејао? Бацао је вицење, декламовао, изводио шалвине продукције, свирао, певао, једном речју: „друштво“ није могло бити без њега. И као учитељ највише се експонирао у забавним и сценеричним пословима, и са тога је опште чувен.

Били су пре ступања у брак посебно учитељи у Рготини, Вражогрнци, Речкој, а обоје у Смољинцу, Кличевцу, Сталаћу, Сумраковцу, Краљевом Селу, Неготину, а он још на Умци, Ритопеку и најзад у Београду управитељ школе на Смедеревском Брму.

Њихов живот био је типичан, и јако је утицао на породицу. Зорка је оболела и зато била пензионисана. Они су према деци били врло нежни и брижљиви. Рат их је из Београда одвео у Краљево, а Николу на војну дужност. За окупације дошли су опет у Београд, а два су им сина били у војсци. 1916. г. умре Зорка напрасно, а после четири месеца Николу интернирају у Нежидер, те им у Београду остану кћи и синчић и без средстава и без икога. Две године је Никола

тамо провео, али се није у Србију вратио. Кад су отворена врата свих лагера 1918. г. и он је болестан пошао из Нежилера, стигао у Нови Сад, и ту је умро и сахрањен 5. новембра 1918. године.

Два су им сина професори, кћи је суплент а најмлађи син правник. Они обоје могу мирно почивати. На гробу њиховом биће им милија песма „Мој чардаче...“ или „Што си Лено на големо...“ или „...Сад му гори душа, ал' бар знаде зашто“, него „Плачу и ридају...“.

Зет, и паша

М. А. Вујанац.

МИЛОВАНОВИЋ (ЂУКИЋ) АЛЕКСА

Рођен је у Плаву 15. августа 1886. године. По свршетку основне школе свршио је нижу гимназију у Скопљу а богословско-учитељску школу у Призрену 1909. године. Исте године постављен је за учитеља у Плаву, али ондје није могао дуже остати, пошто му је пријетила опасност због крвне освете. Усљед тога пребјегао је на Цетиње, одакле је послан за учитеља у Врањ, који је онда припадао Турској. Када су турске власти примјетиле, да пок. Алекса служи интересима свога народа, почеле су га кињити и гонити тако, да се једанпут спасао бјегством у Скадар, гдје је био заштићен интервенцијом онамошњих виђенијих Срба.

Поново се враћа у Врањ да настави учитељску дужност, али у том времену настала је арбанашка буна, због које се и он морао одметнути и послије пребјећи у Црну Гору.

Кад је наступио Балкански Рат 1912. године, пок. Алекса се одмах нашао у редовима храброг Зетског батаљона и учествовао у свим окршајима, показујући свуда лично своје јунаштво.

За вријеме опсаде Скадра задобио је болест, због које је пренешен у Тузи, а послије у Подгорицу, гдје је умро 5. марта 1913. године.

Слава народном учитељу, мученику и борцу пок. Алекси Миловановићу-Ђукићу!

Подгорица.

*Ђушан П. Вукићевић,
учитељ.*

МИЛОСАВЉЕВИЋ НИКОЛА

Један из старије генерације наших богослова, који је школу и учитељски живот заволео, спремио се и положио учитељски испит и — остао као учитељ до смрти своје.

Он је са пуно воље и љубави ушао у школу и низ година радио у њој с пуно успеха. Никад се и ничим није опажало да пок. Никола није изашао из учитељске школе.

Увек озбиљан у школском раду, он је као управитељ школе у Младеновцу доста урадио за тамошњу школу.

Увек здрав, увек весео, насмејан, готов за шалу био је од почетка уласка у живот па до своје смрти, која га је снашла у Младеновцу 30. марта 1915. године.

У браку са учитељицом — Софијом — поживео је задовољно. — Њихов дом беше пример доброг и лепог брачног живота. Пажљиви, разложни, уредни, искрени, верни и сложни — изазивали су скоро завист у других. Али тешка и мучна болест помути срећу њихову, Софију однесе у гроб а њега нагна у други брак.

Родио се у Пожаревцу, 1. децембра 1864.. Свршио је богословију у Београду 1887. године. Службовао: у Рановцу, Трњану, Лужници, Жировници, Баточини и Младеновцу.

После своје смрти оставио је жену и троје деце.

Бог да га прости!



Сц̄. Сц̄.

МИЛОШЕВИЋ МИЛОЈЕ О.

Рођен је у селу Буару, среза и округа ужичког, 1891. год. од оца Обрена и мајке Стоје. Био је јединац у својих родитеља. Основну школу свршио је у селу Карану и, пошто је био одличан ђак, родитељи су га дали у гимназију у Ужице. Ту је свршио 4 разреда гимназије са одличним успехом, па је потом отишао у учитељску школу у Јагодину, коју је 1910. год. свршио са врло добрим успехом. Као учитељ службовао је од свршетка школе па све до рата само у селу Карану. Био је врло вредан, интеллигентан и веома омиљен међу својим друговима.

Најзад се пред рат решио да за кратко време положи гимназијску матуру са одличним успехом. Одмах се уписа на права, али учитељску службу није никако напустио. У том му умре отац. Затим избија светски рат. Он ступа у ђачку чету у Скопљу и у рату стално учествује као борац. Прелази и на солунски фронт. Тамо као поручник издржава прве борбе, па се доцније због слабог здравља ослобођава војне дужности и одлази у Француску, где завршава права. По свршетку рата

враћа се у своју отаџбину да прихвати своју стару мајку, којој је он једина нада и хранилац. Долази у Ужице, ту се код своје мајке задржава неколико дана, потом одлази у Београд да добије службу, па да се опет врати у Ужице да са собом одведе своју стару мајку. Али, на жалост, он се тамо разболи и умре пред крај 1919.. Иза себе оставио је само стару и изнемоглу мајку, која сада у највећој тузи проводи своје старе дане, живећи од инвалиде коју добија од државе.

Име пок. Милоја његов рад, вредноћа и прегалаштво остаће у вечитој успомени свима његовим друговима и познаницима.

Слава му!

*Лазор Бјелић,
школски надзорник.*

МИЉКОВИЋ ВОЈИСЛАВ С.



Рођен је 20. јула 1889. године у Петровцу, у једној од честитих трговачких кућа. Основну школу свршио је у месту рођења, осам разреда гимназије и матуру у Пожаревцу. Као учитељ служио је у Рибарима (срез хомољски), М. Лолу и Крвију (ср. млавски). Положивши матуру год. 1910. уписао се на правни факултет. Војнички рок одслужио је у ђачкој чети у Београду 1911. год., где је априла 1912. г. положио испит за резервног официра. У Балкански рат пошао је као

каплар, а при свршетку рата произведен је у чин поручника.

Европски рат затекао је пок Воју као учитеља у Крвију, одакле је и отишао у своју команду. Као водник и командир учествовао је у свима окршајима од 1912. год., па до 8. новембра 1914. године, када је при једном јуришту херојски погинуо на Мачковом Камену. Његово тело пренето је 28. новембра 1914. год. у Петровац, где је најсвечаније сахрањено

поред његове добре мајке. Чудна је ствар, да је пок. Воја желео у свима писмима, која је упућивао своме оцу, да 28. новембра буде освећење споменика мајци, на које ће и он сигурно доћи. И каква случајност да заиста тога дана и буде у Петровцу, али не жив, већ мртав.

Своје велике душевне особине, свој јак карактер пок. Воја је испољавао још као гимназист. — У једном сукобу са наставницима сви су ученици VII р. Пож. гимназије, решили, да напусте Пожаревац. Воја је био један од најмирнијих ученика, па ипак, извршио је ово решење, ма да су га сви старији одвраћали, и ма да је било два ученика, који су изневерили своје другове. Отац пок. Воје, уважена старина чика Славко са сузним очима оплакујући живот свога јединца, истиче и овај пример, који лепо илуструје карактер покојника.

Као учитељ пок. Воја био је један од најбољих. Као друг и човек беспрекоран. Као војник и официр јунак првог реда. Свуда је уживао симпатије и уважање. Слава му и вечан му спомен!

Душ. Анђелковић.

МИЉКОВИЋЕВА МИЛОСАВА

Рођена у Крагујевцу 8. новембра 1891. год. где је и одрасла и школовала се. Милосава ми је била добра другарица ја сам је волела. Па не само ја већ цео разред волео је нашу Милкицу како смо је од милости звале. Ведра, нежна, питома, никад се није љутила, увек је имала за свакога лепу реч и осмејак на уснама. Добра ученица, добра другарица, узорита ћерка. Била је музикална, имала је диван нежан сопран. Када смо као ученице учит. школе припрећивале концерте увек је учествовала било као солисткиња или у дуету. А када смо као ђаци проводили веселе часове, наша Милкица увек нас је највише веселила. Било песмом, било ведрим хумором изазивала је усхићење и слadak смех целог разреда. Свршиле смо школу 1910. г. Растале смо се. Покојна Милосава доби Витежево, округ моравски, камо је отишла на дужност и предано и са пуно љубави отпочела свој учитељски рад. Дошао је Балкански рат. Ми крагујевчанке нађосмо се на новој дужности у Крагујевцу као добровољне болничарке. Ту смо сачекале



крај рата, а када се наша болница растурила и ми смо се растале за увек! Велики рат Милосаву је затекао у Витежеву. Код својих родитеља у Крагујевцу је проживела мучне дане скупацк:је без материјалних средстава, очекујући по коју ретку сумицу из Женева. Живећи у великој беди, растрзана болом, она се из дана у дан губила. Њено нежно здравље рушило се и заморним радом, јер је морала због оскудице радити у сиротињском дому као васпитачица. Када се осетила премореном и немоћном за рад потражила је боловање, али док су јој окупаторске власти одобриле боловање, било је све доцкан... После два дана она је умрла. Толики јој је био одмор, толико боловање! Умрла је 7. септембра 1917. год. не сачекавши боље дане, а остави тужне и уцељене родитеље и сестру да за њом тугују целог живота.

Не чух те и не виде хтада, драга Милосава! Али твој ведри лик, твоја блага душа увек ми лебде у сећању! Да се не заборавиш, нежни цвете, који си тако кратко време мирисао, ја написах ове редове у успомену твоју.

Теби нека је лака земља, а твојим уцељеним родитељима утеха што ниси осамљена већ је велики круг палих и ратом уништених твојих другова и другарица.

К. Михаиловићка, учишељица.

МИТРОВИЋ ТИХОМИР О.

Рођен је у селу Међувршју, срез трнавски округ чачански, од оца Обрена и мајке Марије. Свршио је основну школу и гимназију у Чачку,



учитељ. школу у Јагодини 1912. год. са врло добрим успехом. По свршетку школе, исте године, одслужио је шестомесечни рок у ђачкој чети у Београду. Био је учитељ у Лиси и Милићевцима истог округа.

Од почетка Балканског рата био је све до смрти у VI прекобр. пуку. Славно је погинуо 26.-X-1914. год. на Гучеву, као рез. потпоручник. Тамо је и сахрањен.

Драги Тићо, кад нисам могао тебе испратити на последњем часу, осећам се задовољан што сам твоју стару мајку испратио до вечне

куће. Почивај мирно, добри друже и јуначе!

Тијање.

Александар А. Милошевић.

МИХАИЛОВИЋ ДОКСИМ

Међу оним учитељима-јунацима и организаторима који су изашли из народа, и радећи у народној школи за народ, осетили срце народа и осетили неодољиву жељу да му помогну налази се и Доксим Михаиловић учитељ и војвода.

Сјајна група учитеља, националних радника, четника писала је странице свога живота и рада у народу соковима живота свога и печатила их, у врло много случајева, крвљу својом.

Покојни војвода Доксим је један од оних, који су добро народа претпостављали свему осталом и који су радећи за народ дали све па и живот свој.

Рођен у Галичнику фебруара 1884.. У њему је свршио и основну школу а у Призрену богословско-учитељску школу.

До 1904. године радио је за народ кроз школу а од 1904., позват од Народне Одбране, прихватио се дужности на организовању четника наших, које је и водио у одбрану нашу противу Турака и Бугара.

Објава рата Турцима 1912. нашла је Доксима на своме месту, пред четом на граници.

Изнео је главу из многих заседа и окршаја да је изгубио 10. октобра 1912. на Младом Нагоричану и да пред својим ратним друговима и с ове и с оне стране Ристовца проспе своју младу и бучну крв и тиме покаже велику љубав према отаџбини и слободи.

Слава јунаку који је, пре уласка у ову Споменицу, костима својим поставио темељ за споменик друговима и себи.



МИХАИЛОВИЋ ЈУЛИЈАНА С.

Пок. Јулијана рођена је у Панчеву 16. децембра 1869. год. У месту рођења свршила је основну и Вишу Девојачку Школу. Као најодличнију ученицу, и ако кћи сиромашног занатлије, по препоруци њених наставника, родитељи је послају у учитељску школу у Сомбору, коју је, такође с одликом свршила. Њено певање „Причастна“, „Ирмоси“ и др. црквених песама у сомборској цркви, дуго је остало у сећању.

По свршетку учитељске школе, а по препоруци свога доброг професора пок. Јована Поповића и учитељице јој г-ђе

Катице Петковић, прешла је 1886. г. у Србију, и буде постављена за привремену учитељицу у Миријеву код Београда, где је остала до краја 1886 7. школ. године, а одатле је премештена и постављена за сталну учитељицу у Наталинцима, окр. крагујевачког. Службовала је још у Баточини, где се и удала 1891. г. за Светозара Михаиловића учитеља, потом, у Војсци, Црквенцу и Врању.

У Балкански као и у Светски Рат, испратила је сем мужа и свога првенца Милоја, техничара IV год. који јој је јуначки пао на Врапчијем Брду 6. нов. 1914. год., и за показано јунаштво после смрти одликован Карађорђевог Звездом.

Чувши за погибљу свога првенца и љубимца била је јако ожалошћена, али јој је главно старање било да разумно, како је то само њој својствено, теши своју децу, која су неутешна била за својим добрим „бата Миком—Комитом“.

Кад су 2. октобра, 1915. год. Бугари напали Врање, пок. Јулка побегла је, по најгорем времену, са нејаком децом, са осталим избеглицама преко Марковог Калета ка Градњи и Големом Селу. После тродневног бежања и лутања, без огрева, хлеба и јела, дошла је у Лесковац, где јој четворо деце оболело од шарлаха, па јој ту од исте болести и умре кћер Ружа од 9. година.

По наређењу бугарских власти, после месец дана, вратила се у Врање, где је затекла још живу мајку, коју је тешко болесну оставила, када је са децом морала побећи. Мати јој је убрзо затим и умрла.



Настаје патња... Средстава за живот почело већ да нестаје; ниоткуд помоћи. Прибегло се већ и продаји ствари, да би се могло како-тако животарити. У Врању Бугари отварају осн. школе и гимназију. Позвали су пок. Јулку, г-ђе Персу Соколовић и Милеву Павловић, и нуде да их поставе за учитељице у Врању. Пок. Јулка, тада је рекла:

— Господине! ја не могу никада да заборавим да сам Српкиња, и да ја после 30 година мога рада у Србији, сада говорим српској деци, да је ово Бугарска, и да предајем бугарску историју.

Бугарски чиновник их је отпустио речима:

— А ви кад нећете да будете наше учитељице, идите, па се патите и мучите и ви и ваша деца...

Од тада се на пок. Јулку мотрило. У комшилуку је ставио злогласни Јован Дебарац, бугарски шпијун, па је стално претио да ће проказати Бугарима, да је Јулкин син пок. Милоје био комита. Та претња највише је задала страха кћери Јулкиној, Десанки, те нешто из страха од те претње, да јој мајку не интернирају; а нешто недовољна и рђава храна и нежан састав, учинило је да јој Деса оболи, и умре 24-IX-1916. год. у 18. год. живота.

Овај последњи жалосни удар убио је ову узорну наставницу, разумну и нежну мајку, верну сапутницу, честиту и родољубиву српкињу. А и како и не би, кад је од 1913—1916. г. изгубила оца, мајку и троје деце; а о мужу Светозару, учитељу и рез. официру и сину Драгољубу — свршеном матуранту, никаквих вести нема. Скрхана душевно, физички изнурена, преминула је баш на дан годишњице смрти кћери ој Десанке 24-IX-1917. године.

Бог души нека јој подари заслужено рајско насеље!

С. Т. М.

МИХАИЛОВИЋ НИКОЛА Ј.

Рођен у Алексинцу 1770. год., умро као војни обвезник у Бизерти—Африка—23. априла 1916. год.. Учио је учитељску школу у Београду а завршио у Нишу 1890. год.

Учитељ је био у Студени, Браљини, Барајеву, Ражњу, Бељајци, Малој Плани па у Алексинцу, и у Београду. Својим радом како у школи тако и ван ње служио је за углед.

Својом веселом нарави, пријатном песмом и духовитошћу у причању доживљаја оставио је пријатне успомене код свих познаника. Њему је отаџбина била преча од незбринуте шесторо деце. Јер, и ако је био 1915. год. и сувише нежнога и оронурога здравља није хтео остати у Србији у кругу своје



породице, већ је као командир чете III позива тимочке дивизије до краја испунио своју војничку дужност, прешав Албанију и на том напорном путу сасвим порушио своје здравље због чега је и евакуисан у Бизерту, где је и умро.

После смрти оставио је жену и шесторо незбринуте деце — четири кћери и два сина — од којих је једна умрла за време окупације Србије.

Умро је када је био најпотребнији и отаџбини и породици. Бог да га прости!

МИЛАНОВИЋ ТОДОР



Рођен је 1888. године у Тетову. Свршио је 4 разр. гимназије у Солуну и учитељску школу у Скопљу и месеца септембра 1905. год. постављен је за учитеља у селу Бељаковцу. Његов отац Коста Михаиловић, тада абаџија у Бруси, у М. Азији, желео је да свога Тодора пошаље на даље школовање, али се Тодор тој жељи очевој није одазвао не зато, што није хтео да се даље школује, већ зато, што је увидео прекупотребу на делању просветно-националиом. Он је својим друговима говорио:

„Зар да сада оставим своје другове саме, што ће ми рећи, да напустим национално бојиште башонда, када су борци најпотребнији.“ Да, тако је говорила честита млада учитељска душа, и ако је предосећао да ће једнога дана пасти и његова глава. — Једном је са А. Тубићем својим разредним другом долазио на пазар у Куманово и одмарајући се на једној узвишици на путу Куманово—Бељаковце рекао Тубићу: „Овде ће један од нас двојице пасти, а ко зна можда ћемо и обојица. И одиста после неколико дана, када се враћао из Куманова, где је код својих провео Божић, сачекао га је на истом месту Арнаутин Салија Баља пољски чувар села Пројевца и из мартинке убио 30. децембра по ст. за 30 лира, колико му је бугарска пропаганда дала. Овај Салија требао је да убије и Тубића такође за 30 лира и још неке учитеље, јер су се бугарашаи решили да по сваку цену задрже српско национално продирање у Овче Поље. Но пок. Тодор је својим револвером, бар за извесно време, омео план бугарске пропаганде, јер је Салији, са два метка, размрсао бутну кост, те је од тих рана и он, после неколико дана, у највећим боловима умро у апсани. Кажу, да се Салија кајао што је извршио ово убиство велећи; „Бог ме је казнио, што сам на прат узео младу и невину крв.“

Тодор је исте ноћи донесен у Куманово и на Нову Годину сахрањен у кумановском гробљу уз велико учешће грађана. Данас му се гроб скоро не познаје а о родитељима ко пак води рачуна, или нека тугују и нека се пате. То је благодарност свих нас, па и државе према нашим светим жртвама.

Вест о погибији Тодоровој донео је у Куманово његов друг Тубић, који је био пошао за Куманово и на путу наишао на њега.

Слава јунацима који су животима својим спремали пут народној слободи и јединству, а покојни је Тодор у првим редовима њиховим, слава му!

Н. П.

МИЦОВИЋКА ВАСИЛИЈА

Рођена је 27. децембра 1880. г. у Београду. Основну и Вишу Женску Школу свршила је у Београду 1898., као последња класа те школе, која је имала право за учитељице. Постављена је била у Београду за приправницу. Но како су јој родитељи били сиромашног стања — морала је тражити за учитељску заступницу, да би добила плату, и буде постављена у Арнајево, округ београдски. После је премештена за Стојник, где је остала до удаје, — 1904. г. — за Радисава Мицовића, учитеља грађанске школе у Куманову. Идуће школске године премештена је заједно са мужем у Буковску, окр. пожаревачки, доцније премештена је у Каону, а затим у Кучево.

У свима тим местима радила је ревносно и предано као одлична наставница у школи. Поред своје учитељске дужности бавила се и народним везовима, као и поучавањем женскиња у домаћинству.

Августа месеца 1915. премештена је заједно са мужем у Косов. Митровицу, где ју је затекла непријатељска војска. Муж јој је отишао са српском војском преко Албаније, оставивши је са петоро деце, болесном мајком и 600 динара.

У великој беди није клопула — верујући, да ће се ипак вратити наша војска и синнути зраци слободе.



Прала је војнички веш и радила је друге тешке физичке послове код имућних жена, само да заради парче хлеба својој деци, да не умру од глади. Писала је карте војницима на фронт да би и на тај начин што привредила себи и деци, те да децу одржи живу и здраву до мужевљевог повратка.

Бог им је дао здравље, сачекали су ослобођење наше домовине. Муж ју је затекао здраву са петоро деце и тиме се остварују њене жеље за време трогодишњег ропства.

Али авај! После 11 месеци, на сам дан Св. Николе 1919. престало је да куца срце ове племените жене.

Издржала је три године у борби за опстанак лични и своје деце, али грип је свалио за 7 дана, и морала је подлећи, будући истрошена великим напорним радом.

На самртном часу молила је мужа, да не клоне духом, да децу школује; и муж јој је испунио жељу. Бранислава завршава учитељску школу, Миодраг је питомац Војне Академије, Предраг у V разреду гимназије, Станислава у I раз. учитељске школе и Борисав у II раз. гимназије.

Миодраг је дошао кући у оделу питомца Војне Академије. Мати га није видела. Њене другарице пустиле су сузе што га мати не може видети.

*Радисав Мировић
учитељ.*

МРДАКОВИЋ ЈУЛКА И СТЕВАН М.



Рођена 1868. године у Великом Градишту. Нижу гимназију свршила је у месту рођења, а Вишу Женску Школу

у Београду. Постављена први пут за учитељицу 1887. год. у Влашкој, округ београдски. 1915. год. као учитељица била је у В. Градишту. За време окупације, 5. децем. 1915. год. умрла је у Кучеву, а 1920. г. пренесена у В. Градиште.

Била је увек лепо расположена, увек готова да свакоме помогне, увек радо виђена у учитељ. друштвима и поштована у грађанству. Бог да је прости!

Стеван је рођен 1873. год. у селу Севојни, округу ужичком. Свршио је нижу гимназију у Ужицу, а учитељску школу у Београду. Светски Рат затекао га је као учитеља у Великом Градишту. Као резервни капетан прве класе, због јаке свести о части пренаглио је и извршио самоубиство 2. маја 1917. године у Микри код Солуна, где је и сахрањен.

У пок. Стеви школа је изгубила одличног радника а учитељски ред симпатичног друга.

У *Вел. Градишћу.*

Владимир и Косара Јовановић.
кафеџија.

НАСТИЋ ЉУБОМИР

Један од многих, чије су кости узидане у темеље наше велике уједињене краљевине, јесте и покојни Настић учит. у Лозници.

Рођен је 17. децембра 1871. год. у Лозници од оца Милана и матере Љубице, такође учитеља.

Учитељ. школу свршио је 1891. год. у Београду. Исте године постављен је за учитеља у Зајачи близу Лознице, где је остао до 1907. год.. Тада је премештен у Јаребице истог среза, а одатле 1913. године био је премештен у Лозницу, где је остао до Светског рата.

Кад су сви синови ове земље позвани да бране родну груду од осиног непријатеља, који је своја зверства највише испољно баш у родном месту покојног Љубе, он је отишао на војну дужност, као комесар I полв. болнице дринске дивизије. Своју дужност у рату отправљао је тако, како само учитељи своју дужност могу отправљати.



Умро је од пегавог тифуса 9. јуна 1915. год. у Лаза-
ревцу, где је и сахрањен.

Оставио је жену и петоро незбринуте деце.
Бог да прости нашега доброга Љубу!

*Драг. Тешић,
школ надзорник.*

НЕДЕЉКОВИЋ ЉУБОМИР З.

Рођен у Руднику, срез качерски, од врло сиромашних
родитеља. — Љуба је био кроз све разреде гимназије и учи-



тељске школе одличан уче-
ник. Учитељску школу свр-
шио је у Јагодини 1904. год..

По свршетку учитељске
школе добио је место у Сту-
деници, а одатле 1907. го-
дине премештен у Браћев-
шницу — „Доња школа“. Ту
се задржао до своје смрти.

Нема у овој околини чо-
века, који при помену имена
поч. Љубе не уздахне: „Кра-
сан то човек беше! — Та-
квога мајка више неће ро-
дити!“ И заиста поч. Љуба
својим активним радом и сво-
јом снажном енергијом и за-
служио је да се са много по-
штовања помиње његово име.

Бистар а миран и умерен,
— рођен учитељ, и био је
прави учитељ. Нема сељака,

који је тражио какав савет од поч. Љубе, да му он није ма
колико помогао или бар довољно утехе дао, те се овај уми-
рен и преображен кући вратио.

Поч. Љуба оснивао је земљорадничке, кредитне задруге,
које се и данас зову: „Љубин рукосад“ и Липовачку набав-
љачку задругу. Он је у две био члан, где његови скромни
улози и данас стоје.

Његове оцене школског рада све су одличне. А и да
није тих оцена може човек чути од његових ђака, који су
већ људи: „Нема више учитеља као мој поч. Љуба. Никал
се тај не наљути на децу. А кад се наљути сва му је казна
била: „Што Бог од тебе не створи камен!“

Његова главна намера била је да, за свога живота по-
моћу већ организованих задруга и задругара, подигне лепу
школу у Браћевшници. Већ је, био почео да ради, али је рат

то све омео, па и његов живот тако агилан и тако потребан овој околини угасио.

Год 1912. кад је објављен Турској рат, Љуба је са својим сељацима као капетан II кл. учествовао у свима борбама, где је X пук дејствовао. Још се и данас препричавају његови говори, којима је храбрио своје грађане и његова доброта, како је и сваку пару своју дао војницима.

Године 1914. ступио је у рат као капетан I кл. па је и завршио свој млади живот у селу Белотићу, Причиновић 6. септембра 1914. године.

Њих неколико официра и војника стајали су у групи, и услед експлозије једне непријатељске гранате све их затрпа земља, а кад су се неки освестили, видели су да је Љуба већ издахнуо погођен масом зрна.

Овако је завршио живот овај неуморни трудбеник на добру народа и државе своје. Али он још живи својим делима овде и живеће још дуго.

Нека се наше учитељство угледа на поч. Љубу и узвикне: Слава му!

НЕШИЋ ДРАГОЉУБ

Рођен 13.-I-1891. год. у селу Мраморцу ср. јасеничког, окр. смедеревског, од оца Илије Нешића земљорадника и мајке Љубице. Учитељску школу свршио је у Алексинцу 1912. год.. Постављен за учитеља у Церовцу смедеревском, у близини свога родног места.

Млад као кап росе, пун идеала и воље за радом пок. Драгољуб је служио предано и савесно у свом васпитачком послу.

Миран, увек скроман и задовољан, био је вољен и поштован од својих суграђана.

Ступио је у кадар 1914. год. у чем га затече и рат за ослобођење и уједињење.

Удес је хтео да он не дочека и не види славу и величину своје отаџбине, коју је неизмерно љубио, већ се разболи од „пегавца“ и умре као поднаредник у смед. Паланци 11. децембра 1914. год. а сахрањен је у Мраморцу.

Бог да га прости!

Мил. Јоцковић.

НЕШИЋ НИКИТА

Међу многобројним жртвама, што их храбри Топличани принеше у безбројним борбама minulих ратова, налази се и пок. Никита.

Рођен је 3. априла 1887. год. у Перуници, округа топличког. Још у раном детињству, у 6. год. живота, остао је

без оца, кога као пограничног стражара убише Арнаути на Угљарском Кршу. Преудајом мајке Никита је нашао код очуха очинско старање. Његовом помоћу и старањем Никита је свршио нижу гимназију у Прокупљу и Нишу, а за овим и Алексиначку Учитељску Школу са врло добрим успехом 1910. године.



Учитељевао је најпре у Бабички, окр. пиротског, а доцније у Блацу, Белољуну и Тулару, окр. топличког.

Одличан као учитељ и просветни радник пок. Никита бејаше одличан и неустрашим и као војник, водећи као резервни официр своје храбре Топличане из борбе у борбу у оба минута рата. Храброст његова награђена је поред других одличја и Карађорђевог Звездом IV степена са мачевима.

У борби на Врапчем Брду а у близини села Ђелије 6. новембра 1914. год., када је требало одбити и одбацити

непријатеља са положаја, пао је Никита у једном журишу смртно погођен у чело. Навала непријатеља онемогућила је извлачење његовог тела, те и сада тамо лежи окружено многим телима његових верних и храбрих Топличана, који ту заједно с њим изгибоше. Слава му!

П. Јаносевићка.

НЕШИЋ ПЕТАР

„Скажи ми, Господи,
кончину моју...”

Рођен у Ритопеку 2.-IV-1869. године.

Одмах по свршетку учитељске школе у Београду 1891. године, постављен је за учитеља у Лучици, ср. пожаревачки, после је био у Бубушинцу а затим у Коларима, одакле је 1911. године премештен у Смедерево.

Бејаше човек симпатичан, добар друг и весељак, певач, али не буран но тих и благ, нарочито створен за црквене мелодије, које му је омилио његов ујак свештеник. Његово певање „Скажи ми...” и „На Синајстеј...” на пародија црк. арија н. пр. „Земљотрес” од Чика Љубе ми смо страшно слушали. Био је то човек кога је друштво тражило и без кога није могло бити потпуно и себи довољно, и ако он сам није био

организатор и иницијатор. Препунио беше дом све женском децом, па му и породичних брига беше сувише, а оне су у добрих родитеља јаче од личних жеља и страсти.

Угледан школски радник и активан деловођа земљорадничке задруге служио је за пример другима.

У политичком послу био је умерен, и није се свесрдно залагао за партијске декламације, а ишао је за напреднијим идејама и помагао да се оне остваре. Није био ни рекламер ни испадљив, и опет противничке странке жалиле су што није њихов члан. На њега се могла односити пословица: „Тиха вода бријег рони“.

А што је такав био узрок је разочарење. Његов отац, чувени либерални првак и посланик Нешић из Ритопека, интимни пријатељ пок. Јов. Ристића, поред свега партијског гласа и уважања дочекао је, да се његова имаовина преточи у зеленашке судове, а није нашао у партијским пријатељима спасноце и пријатеље, и свом сину у наслеђе оставио је само мудре савете, а њиве, ливаде, винограде и забране немилостиво су отргли други и партијски послови.

Као обвезник комб. пука III позива 1915. године заробљен је код Крњева, у округу смедеревском, отеран у Мађарску, и тамо је умро 10. фебруара 1917. године. Оставио је жену и седам кћери.

Лакше ми је било да поднесем и службене тегобе и личне недаће кад се један другом исповедасмо и пожалисмо на оно, што нам људи причинише, и увек ми недузи двојном тежи бивају кад не видим Перу — искрена друга још од младих дана мојих, да му се похвалим или пожалим.

Мил. А. Вујанац.

НИКОЛИЋ ДРАГИША

Рођен 1898. г. у Љешници, округ подрински. Отац му је био трговац и пропао у радњи, те је због тога био врло сиромашно стања и ишао је само једну кућицу у Љешници.

Поч. Драгиша је рано остао без мајке, те је због тога много у младости пропатно. Године 1912. ступио је у Јагодинску Учитељску Школу и по свршетку II год. затекао га је рат. Као млад још није био војник, те је морао са својим Подринцима бежати испред најезде непријатеља. У бежанији је пропатно неописане муке радећи разне послове; био је келнер, чистач улица и друго. У ропству се такође много напатно зостављан од непријатеља. По ослобођењу 1919. год. ступио је опет у учитељску школу у Јагодини, и исте године јула месеца завршио је са врло добрим успехом.

Тада је добио учитељско место у Маковишту, Македонија. Али како му се здравље погоршало, по молби добије Враћевшницу, горњу школа. Радио је свега два месеца, и у

новембру умре у окружној болници у Гор. Милановцу, где је и сахрањен.

Покојни Драгиша био је врло бистар и духовит младић; волео је весело друштво и песму. Још ми и данас звуче његове миле песме међу којима најомиљенија му: „Тихо ноћ!“ Али компликација патњи из младости и од непријатеља и његова слаба конструкција угасише његов млађани живот баш онда, када је могао користити своје народу а и себи, јер је увек био међу најсиромашнијима а вреднима.

Остала му је једна сестра по мајци у Зворнику у Босни, која му је и после смрти писала: „Мили мој брате, ја се у тебе надам, јер живим у беди и невољи, вечито на тебе мислећи.“

НИКОЛИЋ ИВАН И.



Рођен 4. децембра 1865. у Заовинама, срез рачански, округ ужички. Учасник у ратовима: Српско-турском, Бугарском и Светском. Одликован сребрном медаљом за ревносну службу.

После пораза српске војске прешао је Албанију и био као војник на Солунском Фронту. На неколико дана после пробоја фронта умро је у Микри у 38. енглеској болници близу Солуна 6. 19. септембра 1918. године на операцији.

Био је учитељ у Ужицу. Оставио је жену учитељицу и осморо деце. Слава му!

НИКОЛИЋКА СТАНКА

Рођена у Пожаревцу 1887. год.. У Београду је свршила: 5 раз. више женске и учитељску школу.

Била је учитељица 1906. год. у Рашанцу у окр. пожаревачком а 1907. год. у Мраморцу у округу смедеревском. За тим је отишла за време Турака у Солун, и тамо је била учитељица при српској основној школи. Кад је објављен Балкански рат 1912. године она је у последњим моментима дошла у

Србију, а 1913. године била је постављена за учитељицу у Скопљу. Године 1915. Станка оптерећена са двоје ситне деце, није могла по ономе времену и под онаквим околностима да пође већ остаде са децом у Скопљу. Чим су дошли Бугари у Скопље, прво им је било да потраже и да се освете српским националним радницима и борцима. Пошто је муж Станкин био из виђеније српске породице из Јужне Србије а иначе кмет правник општине скопљанске, то су Бугари одмах дошли кући Станкиној и почели на најдивљачнији начин вршити претрес стана и — лупајући пушкама по зидовима куће — тражили су оружје. Станка и онако нежног здравља после овога одмах је пала у кревет, и без икакве неге и лекарске помоћи, обузета страхом и неизвесношћу, остављена са ситном децом самој себи, јуна месеца 1916. године после дугог и тешког боловања испусти своју напаћену мученичку душу. За собом је оставила мужа, који је тада био у Француској и децу Милорада и Милеву.



Покојна Станка је била вредна и примерна учитељица, добра мајка, кћи и сестра, иначе врло благе нарави, те је у свачему служила као добар пример.

Уписана је за члана утемељача фонда учитељске сирочади. Бог да јој душу прости!

Драган М. Стојановић
учитељ.

ОБРАДОВИЋЕВА МИЛИЦА СТ.

Тешке и сурове дане окупације болно су осећали и тешко подносили и учитељи и учитељице. Сурови и бездушни завојевачи — нарочито Бугари — вођени дивљачким инстинктом расе, којом се поносе, налазили су праву насладу у свакој прилици када су могли учинити какво варварство нарочито учитељима и учитељицама.

Вредна и одлична учитељица, одушевљена српкиња пок. Милица Обрадовићева показала је колико се може жртвовати и што се све може учинити за свој народ у данима кад наиђу на њега несреће, какве је наш народ био дочекао.

Тешке муке и патње, које је ова одлична радница под-

носила од обести бугарске, сломише њену снагу, оборише је у постељу и она умре, не дочекавши оно што је највише желела и чему се увек надала, не дочека наше ослобођење. Умрла је у Прокупљу 27. августа 1918.

Своју велику душу и свој велики патриотизам показала је пок. Милица нарочито за време акције наших четника у



Топлици. Она је, са још неколико српкиња, основала у Прокупљу болницу у којој су лечиле и неговале рањенике наше — четнике и народ. Тада је раздала и све своје девојачке дарове, а то су учиниле и неке њене сараднице.

Пошто је пропао четнички покушај, пошто су Бугари у крви угушили Топличку Буњу и понова загосподарили Прокупљем и Топлицом, тек тада је живот наших постао неиздржљив; тада је варварство Бугара кулминирало. Они су тада, у злочинима, превазишли сами себе.

Тада су и за пок. Милицу настали много црни дани, тада је поред физичких болова и душа патила, и она је отишла на онај свет надајући се да ће тамо измолити милост за свој намучени народ.

Бугари су је позивали на одговор и вршили изненадне претресе и, ах ужаса! терали су је да присуствује стрељању наших војника-четника и сељака, међу којима је било и оних које је лечила и неговала. Они су је терали јадно одевену и болесну по планинама и гудурама, тукући је кундацима, гонили су је да проналази сакривене четнике. И умрла је — да се спасе!

За живота и ако мучена и болна често је говорила: баш у овим тешким данима поносим се што сам српкиња и учитељица. Тећ' ће вода куд је текла.

И за време Балканског Рата покојна је Милица предано вршила дужност болничарке овде у Београду, што јој је и нарочито признато.

Министарство Просвете пошто се уверило колико је она радила и урадила, колико је трпела и колико је мучена, одобрило је њеној сестри госпођи Видосави Крстићки, да јој подигне спомен плочу на згради основне школе у Прокупљу.

Пок. Милица родила се у Шапцу. Њен отац пок. Стојан Обрадовић био је председник окружног суда.

Вечан јој помен, и Бог да је прости!

М.

ОДОВИЋ БОГОЉУБ

Рат нас је косио на све могуће начине, свирепо и немило-срдно. Падало се и славно и — у очајању! Било је вере и не-вере — у успех!

Покојни Богољуб Одовић био је родом из Шапца. Свршио је врло млад учитељску школу у Јагодини 1914. године, с одликом, и одмах био постављен за учитеља у Кичево, где смо се и упознали.

Приликом првог упада аустриске војске у Шабац 1914. год. била је заробљена цела његова породица, па и Богољуб, и том несрећом била је запечаћена његова жалосна судбина. Причао ми је: „Непријатељ нас је држао три ноћи под ведрим небом на пољу испред Шапца. Стално под бичем сурових стражара очекивали смо у неизвесности најгору судбину. Једна непријатељска граната је експлодирала близу мене и попрскала ме земљом, и од тога ми дрхте руке и плашим се свега“. Збиља, ма да бејаше физички правилно и добро развијен, он је у Кичево дошао већ сасвим поремећеног здравља и растројених живаца.

Па ипак знађаше се прибрати, и за десетак дана рада као учитељ даваше добре резултате.

Тек приликом поновног упада аустројске војске у Србију он се опет савршено помете.

С пролећа 1915. године дође нам један батаљон регута — Пожаревањана. Богољуба запослише код њих, као младића последње одбране, јер он, веселник, не бејаше још служно војску. Он лоче отправљати предано своју нову болничарску дужност, али ужаси смрти што их сваки дан гледаше пред собом и страх за свој живот — потпуно растројише његове и иначе врло слабе нерве. Он се разболе. — Лекари утврдише код њега и пегави тифус. Лежао је у своме стану свега 6 дана, јер болница беше пуна и неудобна. На столу се нашла цедуљица, написана угљеном а његовом руком: „Пошто се у моје груди уселио пегави тифус — то нећу више да се мучим“. Један метак из брзометке разрешио је све.

Сахранили смо га на гробљу, али — без свештеника

Под неиздржљивошћу ратних ужаса баш се и крила племенитост његова срца и душе!

Драги Богољубе, ондашњи ученици-це сада су већ одрасли људи, жене и девојке и често се сви сећамо тебе и обиђемо твој гроб — кога отимамо од заборавља. А ја овом бледом цртом, ево, обнављам и код других успомену на тебе.

Бог да те прости и помилује! *Блажо Поповић,*
учитељ.

ОКЉЕША ПЕТАР Г.

Год. 1885. у питомој Славонији у малом сеоцу Коритима крај Липика родно се Петар Окљеша. Потомак је чувеног

славонског војводе Окљеше, који се одликовао у борбама против Турака за ослобођење Славоније, те га је народ опеао у песми са речима: Окљеша је Рајић освојио и т. д. По свршеној основној школи у Ловској ступио је у вишу грађанску школу у Новој Градишки, а потом у Срп. Учитељску Школу у Пакрацу, коју је свршио 1906. године.



Прво му учитељско место беше Мајар крај Бакова, а потом је — 1907. — отишао у Кршну Лику, у мало забитно сеоце Сврачково. Већ након 2 године 1909. по својој жељи би премештен у Кнежевић Косу, покрај Карловца, у Банији. Свуда је у тим местима радио са пуновоље у српским земљорадничким задругама, а неке је и сам основао. Узимао је у тим годинама видног учешћа у борбама српско-хрватске коалиције против ондашњих љутих противника српско-хрватског јединства.

Упознавши тако крајеве своје уже домовине, Славоније и Хрватске, повуче га жеља да помогне својим ра-

дом заосталом и нападеном народу Босне и Херцеговине, који је онда највише и требао таквих људи, те уза многе своје школске другове прелази у Херцеговину задовољавајући се и опет малим сеоцем, манастиром Дужима крај Требиња. Многе га се колеге из тог краја добро сећају, јер је био увек међу првима и у оснивању организација српског учитељства у Босни и Херцеговини и на оснивању сељачких соколских друштава „Побратимства.“

Светски рат га је затекао код родитеља у Коритима. Колико су аустријске политичке власти водиле рачуна о њему види се по томе, што је на дан проглашења аустријске мобилизације на брзојавно наређење Босанске Владе био ухапшен, сапет у ланце и сутрадан под јаком жандармском пратњом одведен у своје учитељско место у Херцеговину. Видећи га тако везаног у ланцима дивно сам се његовом присебном и слободном држању. Знао је што га чека, али клонуо није. Држао се потпуно јуначки. Веровао је да ће он или његов народ дочекати лепе дане, дане васкрса српске слободе, за коју је увек говорио да не жали и не боји се умрети.

Повлачећи се по влажним затворима котарског суда у Требињу, окружног суда у Мостару, а по том у Сарајеву, а.

са слабом храном, задобио је клицу плућне болести. Пуштен из затвора у лето 1916. год., а протеран из Босне, долази онако болестан и сатрвен родитељима. Опоравивши се привремено од болести, затражи од српско-хрватске коалиције, која је тада била на влади у Загребу, и добије 1917. године учитељско место у Чаглићу, крај свог родног места. Ту га је затекао и долазак ослободилачке српске војске у ове крајеве. Кад сам као добровољац у униформи српског војника са толико му милом шајкачом дошао да га посетим у његовим задњим тренутцима новембра 1918. године, једва је говорио. Не спомену ми да му је жао што се на вечита времена ускоро растајемо, него се жалио на несретну судбу, која му није доделила да и он са пушком у руци донесе слободу своје родном крају и народу. — То беше и последње наше виђење.

Неколико дана после нашег растанка, пошао је у Сарајево да подигне своју плату, која му је почетком рата била обустављена, али му на путу у возу позли, и са станице у Сарајеву би превезен у Земаљску болницу, где је испустио своју нападну и племениту душу 1. јан. 1919..

Био је један редак карактер, неустрашив, добар друг, вредан учитељ. Пишући ове ретке о њему желим да му се бар у неколико одужим за све оне муке и патње, које је поднео.

Вредно је да се спомене да је имао велику и лепу библиотеку, коју су аустријски војници доласком у школу у близини црногорске границе уништили.

Јасеновац, марта 1925.

Лаз. П. Кошур,
равн. учитељ.



ОРЛОВИЋ РАДИВОЈЕ Р.

Рођен је 1. марта 1877. године у Вучитрну на Косову. Богословско-учитељску школу свршио је у Призрену 1896. г..

По завршеном школовању био је постављен за учитеља у Дубоком-Потоку, у Колашину крај Косовске Митровице. Потом је учитељевао у многим местима Јужне Србије, али се највише задржао у Новој Вароши, Прибоју и Пријеполу.

Рат 1912. године затекао је Радивоја као учитеља у Прибоју и као управитеља школа за цео реон прибојски. Радивоје спада у ред најбољих учитеља, одличних школских радника и неуморних бораца за народна права.

Светски рат 1914 године затекао је Радивоја у Пријеполу. Кад су Аустријанци окупирали Пријеполу 1915. године, он је био међу првима притворен, а потом интерниран у Ашах и Нежидер.

Знајући да је Радивоје био као добар Србин и велики патриота веома популаран код свих Срба онога краја, био је стављан на многе муке и разна искушења. Једном прили-



ком неко је ставио до знања непријатељским властима у Прибоју, да се у манастиру Бањи (код Прибоја) налазе сакривена нека врло важна документа и да за њих зна Радивоје, као некадањи учитељ и члан црквено-школске општине. И на захтев власти из Прибоја Радивоје буде усред зиме и на веома свиреп начин доведен из ропства у Бању да прокаже сакривена документа.

Овде је покојник стављан на разне муке, био везиван, тучен, глађу и жеђу мучен, па кад нису могли пронаћи тражена документа, они су га понова свезаних руку, отерали у ропство, где мучењу није било краја.

По свршетку великог рата 1918. године Радивоје се враћа у Пријеполје својој породици, и наставља свој рад у школи. Али, измучен, посве изнурен и изнемогао, да је више лично на сенку него на човека, — после непуних шест месеца од повратка из ропства, он подлеже пегавом тифусу и умре 3. маја 1919. године у Пријеполју. За собом је оставио четворо нејаке деце.

Лепо васпитан, нежних осећања и пун љубави према својој узвишеном позиву, Радивоје је био одан и душом и телом српској школи и српској мисли.

Нека ти је лака црна земља, врли Радивоје! Нека ти је вечни помен, велики учитељу! Нека ти је душа Богом проста, лични Србине!

К. Митровица, 1.-XI-1924.

Млад. Радојевић,
учитељ.

Међу интерниранима у Нежидеру одвајаху се искреним пријатељством и нераздрвојном дружбом у свему солидни свештеници Дан. Шиљак и Мих. Јевђевић. Али груну у табор: „Суд из Прибоја тражи Јевђевића“. Одмах га спроведоше. Исто тако и Орловића. Слутња страха, у кога су увек велике очи, прожма све нас саучешћем, глас нам прометну шапат, и ми их већ гледасмо на вешалима. Али радост ипак би велика кад се вратише — додуше „у жице“ али живи, а „Робом икад, гробом никад“.

М. А. В.

ПАВЛОВИЋ ВЛАДИМИР Н.

Рођен је у Божурњи (Крагујевачка Јасеница). Свршио је учит. школу у Нишу, а учитељавао 20 година у месту рођења. У рат, 1914. год. ступио је као обвезник III позива. При одступању 1915. г. разболео се у Црној Гори, где је у селу Краље умро децембра месеца и сахрањен у краљском гробљу.

Пок. Павловић је од оних учитеља, који су спремали генерације, које су осветиле Косово и ујединиле наш народ, па и сам је дао свој живот за то. Нека му је светао спомен међу браћом.

Ј.



ПАВЛОВИЋ ВОЈИСЛАВ П.

Рођен 24. децембра 1877. г. у Лозници од мајке Марије и оца Павла судије.

Учитељску школу свршио је у Београду 1896. г. Учитељавао у Свилеуви, Д. Трешњици, Узовници, варошници Лешници и Грнчари.

У 1912. и 1913.ој г. ратовао је као резервни пеш. наредник, па је као неспособан ослобођен на крају рата. Али се 1914. г. сам пријавио на војну службу, и одређен је за благајника Јаребичке војне станице, са које је дужности отишао због тифуса у Ваљевску болницу, а одатле је пуштен на боловање, те оде у Кос. Митровицу породици, која је тамо била у избеглиштву, и тамо умре 25. фебруара 1915. г.

Воја је после себе оставио шесторо деце, жену Љубицу учитељицу у Скопљу и брата Владу да за њим вечито тугују.

Воја је био тихе нарави, искрен друг, вредан учитељ, и радио је на задругарству.

Бог да му душу прости!

М. М. Дач.

ПАВЛОВИЋКА ЈУЛИЈАНА

Рођена у Београду, где је свршила Вишу Жен. Школу и постављена за учитељицу у Београду. Потом је служила у

Јагодини, Крушевцу, Чачку, Пожаревцу, Алексинцу, Нишу, па у селу Врбици и Белој Паланци, где је и пензионисана по молби својој а после 38 година службе. Тада је одликована орденом Св. Саве V степена. Поред учитељске дужности Јулка је сарађивала и у женским друштвима а нарочито у друштву „Кнегње Љубице“, и добила признања и похвалнице. У Српско-бугарском рату 1885./6. год. била је ревносна болничарка и одликована од краљице Наталије поред писмене захвалнице.

Последње године проживела је у Нишу негујући унућице и очекујући сина Мицка, а када чу да су га Бугари зликовачки убили, она пресвисну 26. септ. 1919. године.

Бог да је прости!

ПАВЛОВИЋ РАДОВАН Л.



Рођен 4.-XI-1891. год. у Конатицама ср. пос. окр. београд. од примерних и честитих родитеља Луке и Смиљке Павловића земљорадника. Свршио је четири разреда гимназије у Београду и учитељску школу у Јагодини и одмах је ступио по својој молби а пре времена у VII пук да одслужи војни рок и положио је испит за резер. официра; а потом је постављен за учитеља у Мајдеву округ крушевачки, а доцније буде премештен у село Шиљаковац срез посав. окр. београдског; ту је почео рад и покупио од ђачких родитеља новац за ђачке књиге. У том је објављена мобилизација и он списак покупљеног новца и новац преда сво-

јој мајци са речима при расанку: Мајко, дошао је „свети рат“. — Срећан сам што и ја у њега полазим са браћом Миланом и Косаном. Буди и ти срећна што си нас одгајила за тај свети позив. Ако се не вратим ти свај новац предај школском благајнику Милану Васиљевићу из Шиљаковца, који ће по списку раздати онима од којих сам га примио. У Београду је пок. Радован понуђен од официра, да — као сувише млад, остане у Београду као писар у Министарству Војном — но он то није нипошто хтео учинити него је тражио да ступи у оперативну војску, и добио је за водника 2. вода 3. чете III бат. IVтог прекоброј. пука. Отишао је са тим пуком на Једрене и

био у опсади. Тада се нагло разболео и умро 19. новембра 1912. г. и први сахрањен у првом реду на српском гробљу у „Кадикеју“, где и сад почива.

Тако је Радован завршио свој млади живот. О његовој смрти дошла је мајци депеша потписана од његовог командира капетана Ракетића.

Био је вољен од свију — те су га сви, који су га знали, искрено ожалили чувши за његову прерану смрт.

Лака ти земља, брате, Србине и јуначе!

Конаџице (окр. београдски).

Брат *Косан А. Павловић*,

своном.

ПАЛУРЕВИЋ ДАНИЦА

— Огромни точак културе и прогреса покрећу снажне руке вредних посленика и његов се покрет осећа у културном и просветном напретку, а радници се не виде. И чују се они, који гледајући са стране, вичу што се точак брже не окреће, а радници се не чују. Они снажно покрећу точак и, окрећући га дуго и неуморно, малаксавају и умиру... Умиру незапажени и незнани за широке масе и слојеве друштва, као што се нису ни видели ни чули за живота и рада. А то је велика неправда према онима, којима смо обавезни за сав културни и просветни напредак.

Такве је мисли изазвала у мени вест о смрти Данице Палуревећ, у којој смо ми, познаници њени, толико поштовали узориту наставницу, супругу и мајку и толико волели искренога пријатеља у добру и злу. Такве је мисли изазвала вест о смрти једне смирене и скромне а необично умне, честите и вредне наставнице и жене, чији целокупни живот и рад значи један снажан и успешан замах за морални и просветни напредак друштва.

Даница је била необичнија појава у нашем друштву. Рођена и васпитана у честитој и радној српској породици (отац јој је био штампар), она је још у детињству показивала све особине вредне и добро васпитане девој-



чице. У Нишкој Учитељској Школи сви су је другови сматрали као најбољу у свему. И сви су је волели и поштовали са њене вредноће и скромности. И несташнији дечаци у њеном друштву били уљуднији, а она није била набусита и охола. Другарице пред њом не би заметале неозбиље разговоре и шале. Сви су они осећали њену вредност и много су полагали на то, да она о њима лепо мисли.

Кад је завршила школовање, сви смо се радовали месту, у које иде за учитељицу, а Дубово (окр. топлички) и сад жељкује такву наставницу. Кад је дала руку једном свом другу, сви смо му искрено честитали, и — он је био један од најсрећнијих супруга. Кад је децу имала, сви смо уживали у њиховој срећи, да имају такву мајку и васпитача, — и деца су се њена одликовала у свему.

Даница је учитељевала двадесет и две године. Њено учитељевање било је обилно сејање најједријих и најлпспих зрна просвете и морала. Њена учионица и ученице, њена кућа и дечица, све је то одавало необичнијег посленика. А Даница је и била необична појава. Потпуно одређена у ономе што хоће и предусретљива и пријатна у опхођењу, она је имала силан утицај и на омладину и на одрасле; она је чинила преображај у средини, у којој је живела и радила.

Двадесетогодишњи напоран рад изнурио је њен организам. Трогодишњи живот у ропству под Бугарима ужасно је деловао на њене живце и срце. Није јој лако било гледати, да у храму, у коме је она била тако достојна свештеница, раде други и недостојни и туђи. Није могла без болова слушати вапај и писку очајнога народа. Патила је и умирала заједно с њим...

Дочекала је слободу и свога друга, али једва састави годину. Умрла је 20. децембра, 1919. године, оставивши неуштешне: мајку, троје дечице и супруга.

Даница је умрла не сачекав виднога признања за све што је дала и школи и друштву. Судбина свију вредних а скромних посленика. Али, и ако се за живота није видела од сувишне вредноће и није чула због скромности своје, Даница се, у натач томе, силно осећала. Осећала, јер су се осећале врлине њене, јер се осећао силан утицај њенога живота и рада. И радом својим и врлинама својим пок. Даница је оставила светлу успомену о себи. У Куршумлији, где је учитељевала 16 година, успомена је најживља и најјача. Нема куће у којој није зажегла по који светао пламичак, који опомиње на Даницу.

У успомени, живој, светлој успомени Даница врши и сад а вршиће још дуго и дуго онај исти благотворни и морални препорођај у душама и срцама њених ученица, њених познаника и њиховог подмлатка, који је вршила за живота.

А та жива и светла успомена, која ће јој очувати име.

то јој је уједно и једино али и најлепше признање за узорити јој живот и рад и највећа тековина, коју оставља својој деци. Бог да ју прости!

На Св. Саву 1920.

Пет. Вуксановић.

ПЕТКОВИЋ НИКОЛА

Био ми је учитељ у IV р. основ. школе у Плавни у 1892.-3. школ. год.. Красиле су га све особине одличног учитеља, које су га отпратиле кроз Албанију као резер. наредника 13. пешад. пука III позива. У грађанству је био омиљен. Живео је скромно и повучено, одговарајући увек свима дужностима. Последњи пут видели смо се у Призрену приликом евакуације. При поласку преко Албаније, био је тешко оболео и опет се због своје ревности није дао склонити да остане у Призрену. Последња његова реч беше: „Врати мога Божу (син од 12 год.) мојима у Плавну а мени како Бог да“. Отишао је преко Албаније на Крф, а са Крфа као болестан евакуисан је у Бизерту (Африка), где је умро 5. окт. 1916. г.. Учитељевао је у селима: Трњанима, Плавни, Поповици, Лукама и Шаркамену. Његова кодуита испуњена је само одличним оценама. Рођен је у Неготини од сиромашних родитеља.

Оставио је жену и петоро деце, од које су му две ћерке — Љубица и Радмила — учитељице.

Немам података о животу мога учитеља, те му као благодарни ученик палим у спомен само ову малу свећуцу.

лучево.

*Цера Ш. Шпић,
сестиник.*

ПЕТРОВИЋ-ЛОВЧАНИН КОСТА

Године 1904. затекох га као управитеља осн. школе у Смедереву. Тек што стигох пред стан, а два служитеља журно дођоше, и јавише се: „Послао нас г. управитељ да помогнемо скинути и унети ствари“. Изненади ме толика предусретљивост човека непознатог, али ми то би врло пријатно. У првим нашим сусретима опасно сам у њему човска јаке воље, чврста и непоколебива, истрајна и одлучна, али и у већој мери самопоуздана, самостална, па чак и својевољна. Тешко је кога за шта питао и слушао, већ је сам мислио и одлучивао, па би и хвалу и прекор на себе примао. Беше друг поуздан и искрен, саветима и примедбама штедљив и опрезан, врло предусретљив, али необично тачан и неумољив. Ко му само једном дато обћање није на уречени час испунио или обавези одговорио, тај више његовој помоћи није се могао надати. Дату реч и обћање тачно је испуњавао, и пре би допустио себи највећу штету и губитак, но да своју реч погази. Необично

постојан, чврст и издржљив одавао је нешто господарско у свом карактеру. Он је живео потпуно буџетски и у својој кући и у друштву и у школи и свуда. Штедљив разложно — беше пример домаћинства.



Он беше себи поставио пут живота и метода рада, и, ко не би имао исто мишљење он га не би на исти пут ни навраћао али не би се с њим ни дружио, мислећи да има сваки права да ради према сопственом убеђењу; али погрешке и увреде није никоме без изузетка праштао. Мени се многе црте његовога карактера од првих дана допадоше, и постадосмо другови и још више пријатељи, пријатељи који се много више поштују но што се помажу, пријатељи из задовољства а не из користи. Беше и физички оличење здрава и снажна човека те се потврђиваше у њему: „У здраву телу и

дух је здрав“. Његова тачност, уредност и строгост можда су биле узрок да марта 1918. год. буде мучки убијен од људи, који нису могли разумети ни прилике за време окупације Србије, нити су могли назрети, појмити и разумети каква се борба водила у његовој патриотској српској души услед доживљаја личних и услед утисака од туђих доживљаја, убили су га људи из масе, која живи у кругу најближе и личне стварности, а која не прозира у даљу будућност и идејност. Свој злочин покушали су да обуку у своје родољубље, а да Ловчанину набаце мрљу на његов српски образ. Али државни суд после рата изрекао је правду, и утврдио: да је он био честит човек и примеран Србин и у тренутцима најтежих мука и искушења.

У Смедереву је изгубио јединца сина, а доживео је добра и зла од удаје кћерију, што га је јаче потресало, док није својом енергијом све савладао и довео у ред онако, како је то његова честита породица заслуживала.

Рођен је у селу Ловцима, ср. белички, по коме је и назван Ловчанин. Свршио је 1880. год. богословију у Београду, али се примио учитељске службе и остао у њој 38 година подносио је гоњења и строга мотрења владајућих странака, јер је он био јак опозиционар у времену борбе за слободе и шира права грађанска. Био је учитељ у више места, али ми је највише причао о Разгојни код Лесковца. У Смедереву је био

пензионисан по молби, али је после 3—4 месеца примио дужност учитељску у Багрдану, где су га и ратови затекли, а где је био и начелник војне станице, где је живео и за време окупације. Немци су му убили брата и снаху, а зетови отишли у рат, као обвезници, те он остаде као хранилац и заштитник њихове нејачи и своје унучади.

Иако беше нешто самовољан и у дужности, ипак беше добар учитељ и културни радник и уживаше поштовање свега грађанства свуда, а у мањем друштву беше и шалџија пун досетака и причица и разних занимљивих вештина и продукција; а био је страстан ловац, а поуздан и веран друг.

Оставио је жену, две кћери и петоро унучади.

Болно ме је дирнула вест у Нежидеру, да је Ловчанин погинуо, па још од потлачених, али ме није никад захватила сумња у његову честитост; и свесрдно се молим Богу: да му да миран покој души; он беше жртва поштене службе својој отаџбини.

Београд.

Мил. А. Бујанац.

ПЕТРОВИЋ МИЛИЈА

Родио се у Мартинићима у Црној Гори 1871.. Учитељску школу свршио је у Београду 1893. —

Све време службовања провео је у рудничком и ваљевском округу а нарочито у Драчићу у округу ваљевском. Ту га је затекла и мобилизација 1912., одакле је отишао у Балкански рат и вратио се из њега.

Изнемогао од војних напора, отишао је у Француску да се опорави и излечи. На жалост било је све доцкан. Болест се све јаче развијала и он је умро 16. марта 1916. у војној болници у Бону.

Бог да га прости!

Мил. М. Пејровић



ПЕТРОВИЋ СВЕТИСЛАВ Ж.

Рођен је 23. августа 1876. г. у Бруснику среза и округа крајинског. Свршио је учитељску школу у Београду 1894. г..

Прво му је учитељско место било Вел. Каменица, а после ње Кладово, Поба у окр. крајинском.

У ратовима је учествовао као комесар XIII муниционог одељења тимочке дивизије II позива.

Изнурен од ратних напора умро је на путу по повратку са бојног поља из Српско-бугарског рата 13. августа 1913. г.

Оставио је после себе жену учитељицу са петоро незбринуте деце, да се муче и пробијају кроз трновит живот сами без свога хранитеља и заштитника.

Бог да га прости!

Нш.

М. М.

ПЕТРОВИЋ ТЕОФИЛО-ТЕША



Рођен у Славковици у Ваљевској Колубари. Свршио учитељску школу 1906. год. у Алексинцу.

Његово школовање у Алексинцу било је врло мучно. Он је био један од многих љака, који од своје куће није могао добити ни толико издржавања, колико је за живот најпотребније, јер је био сиромах, а отац му је био умро. Бивало је момената, када је гладовао. То је он лепо опевао у једној песмици у којој између осталог каже:

„На сред собе хладне
„Гри прилике гладне.

Службовао је у Горачићу (окр. чачан.), Брезни и Гукошима (руднички). Овде га је

и рат затекао. Као резервни наредник V пешад. пука учествовао је у Балканском рату 1912.—1913. год.

Био је велики националиста, што се лепо види из масе патриотских песама, које су нађене у рукопису после смрти његове.

1914. год. учествује у свима борбама на Дрини. Октобра исте године, приликом једног напада, буде тешко рањен. Куршум му је пребио бутну кост десне ноге. Срећом буде излечен, али остане сасвим сакат. Као такав дошао је кући у Славковину.

1915. год. када је земља евакуисана, и он онако сакат, са неколико младића, дошао је до Митровице, где буде заробљен, и затим пуштен. Ројство је провео у свом селу. Но, када је прва коњичка патрола ушла у Сланковицу Теофило се изгубио од радости. У одушевљењу заборавио на све муке

и на своју сакату ногу и јурио на све стране. Он тада на-
зебе, разболи се и 28. новембра 1918. год. умре. Сахрањен
је у славковичком гробљу.

Слава му!

Вој. А. Ђешић.

ПОП-ЛАЗАРЕВИЋ СЕРГЕНИЈЕ

Рођен у селу Леуново 1873.
године, а умро 1914. године.
По свршеном школовању у
Скопљу, вратио се у Леуново
као учитељ 1895. године и
ту остао све до своје смрти.
Као учитељ радио је неумор-
но у школи са децом и у на-
роду као национални радник
и то баш у тешким данима
ропства под турском влада-
вином. Својим радом одржа-
вао је нашу националну свест
готово код свију грађана у
своме селу. Умро је у 1914.
год. од „пегавог тифуса“,
оставивши своју чељад го-
тово на улици.

30.-1-1925. г.

Леуново.

Рисџа Рџџић,
учитељ.



ПОПОВИЋ БОЖО Ј.

Црна Гора, из маленог броја својих учитеља, има доста
жртава, које је поднела на олтар јединства и слободе. И Божа
Поповић долази у те жртве.

Рођен је у Близни близу Подгорице 1865. године.

Основну школу и два разреда гимназије свршио је на
Цетинју. Покушао је потом, да тражи каријеру у војсци,
али се опет вратио школи. Вратио се у своје село, у коме је
кућа његова била претворена у школу, и ту постављен за учи-
тељског заступника.

Вредан, бистар, способан, радио је на свом личном усавр-
шавању, и у томе је имао лепа успеха. Унапређен је прво за
привременог учитеља и остао у том положају до доношења
новог школског закона за Црну Гору 1907. год., па је тада
утврђен за сталног учитеља.

Необично жив, отворен, слободан, „немирна душа“, стекао је доста противника, који су га често премештали и иначе



му стварали неприлике. То га нагна да напусти Црну Гору и дође у Србију. До ослобођења био је учитељ у пожаревачком округу, а потом је дошао у Соколицу код Косов. Митровице.

Евакуисао се са породицом до Пећи, и ту му је остала породица, а он продужио до Подгорице. Даље није могао, те га је ту непријатељ затекао.

Ускоро је пошао својој породици у Пећ. Затео је беду, жалост, гладну, болесну, босу и неодевену децу. Покушао је да ради, да спасава своју сиротињу, али му се то није дало. Непријатељ га је узео и гонио на рад тако душмански, да се ускоро тешко разболео. Кад је и непријатељ видео да је Божо

тешко болестан, смислио се на њега и пустио га — да умре.

Тешке су биле душевне патње овога мученика учитеља, осећајући да смрт долази а он своје оставља у тешкој беди. Растрзан тешким и душевним и физичким боловима испустио је своју мученичку душу у средини своје тешко сиротне породице у Пећи 1916. год..

Бог да те прости и помилује, добри наш Божо!

П. Н. Поповић.

ПОПОВИЋЕВА ВИДА Д.

Кад је свршила Београдску Учитељску Школу 1913. год., Вида је са пуно идеала и одушевљења отишла у тада новоослобођене јужне крајеве наше и била учитељица у Тетову. Али је свој тек започети живот ускоро трагично завршила. И Вида је пала као жртва ратних околности. Тог кобног дана путовала је, у покривеним колима из Тетова у Скопље, са још неким учитељицама, да обиђу прве рањенике, почетком великог рата 1914. г.. Кола су наишла путем преко железничке пруге, јер је брана, благодарећи ратном хаосу, стајала подигнута, и у том тренутку митровачки воз налети на кола и путнике и смрви их! Вида је умрла трећег дана, не освестивши се. Да ли је то била нама непојамна намера и воља прови

ђења? — или је била само худљивост и самовоља случаја? — или је била обична трагика цвећа и младости да се још у првом свом развоју најрадије кида и мирише? — или је у небеским простори-ма било празно место за чисту душу? — или је сатана хтео да љуто уцвели мајку и српску школу? — ко ће знати, али је Видина мама изгубила трагично јединицу ћерку. Ми пак, учитељице, изгубиле смо једну дивну, несебичну другарицу велике душе.

Вечни покој души њеној!

Даница П. Гадивојевићка.



ПОПОВИЋ ГЛИГОРИЈЕ

Рођен 1877. у Гиљану — на Косову од мајке Мирсе и оца Косте В. Поповића, проте из Гиљана.



По свршетку основне школе у Гиљану, отишао је у Призренску Богословију, одакле је, по свршетку исте, отишао за учитеља у В. Хочу (близу Призрена). а доцније је учитељевао у Ранилугу код Гиљана; потом се уписао у Нишку Учитељску Школу, где је завршио своје школовање, а учитељски испит положио је 1897. год. месеца августа у Алексинцу.

Исте године оженио се у Србији учитељицом, и отишли су обоје као просветни радници у најудаљенији крај своје отаџбине, у Берово, на српско-бугарској граници, с највећим одушевљењем и задовољством, и ако су их кроз сва села и вароши, куда су пролазили, Бугари; прспраћали урнебесном лупом у канте а попреким по-

гледима и шкргутом зуба Турци. Из Берова буде премештен у Вучитрн, где је остао три године, одатле оде у Скопље, а после годину дана добије своје родно место Гиљане, за којим је много жудео; али ту није остао више од пет месеца, и по савету ондашњег конзула у Приштини пок. Свете Симића, напустио је своје родно место и преселио се с породицом у Србију, јер им је живот био у опасности од Арнаута.

Учитељевао је у Лађевцима, Ратарима, Ждрелу и напослетку у Љубићу, где га је затекла мобилизација рата с Турцима.

Пун среће при помисли, да ће се његови ослободити турске тираније, чим су се указали први знаци дана, напустио је Љубић и упутио се својој команди у Крагујевац. Прошао кроз све тешкоће рата с Турцима а после и с Бугарима и вратио се кући здрав и весео.

Са истим одушевљењем је пошао и у рат са Аустријом а с речима: „Још да дочекам да видим слободну браћу с оне стране Дрине, Саве и Дунава, па нећу жалити да умрем.“ Но он није био срећан да то доживи. Измучен ратним штрпацом а нарочито незгодама одступања кроз Албанију, бежећи, да још једном не постане роб, разболе се од запалења бубрега, потом плућне марамице, и тако преболног евакуисаше га у болницу — у Ници — и заврши свој измучени живот у туђој, и ако братској земљи, далеко од своје поробљене отаџбине, далеко од своје жене и деце, које је оставио да преживљују тешке дане ропства, без наде да ће икад више видети онога, кога су толико волели.

Мир пепелу његовом!

*Драгиња Поповићка
учишеница из Београда*

ПОПОВИЋ ЈЕФТА

Рођен је јула 1851. год. у Сребрници, у Босни. У месту рођења свршио је основну школу. Иако је у Босни могао учити, мати му жељаше, да јој син учи у слободној Србији, те Јевта пређе у Београд и упише се у гимназију. Ту сврши V раз., а потом и учит. школу 1866. г..

Учитељује у Босни две године, али незадовољан тамошњим приликама напусти Босну, и враћа опет у Србију.

Прожет патриотским осећањима, често је говорио о свом поробљеном завичају. Тај свој патриотизам посведочио је и на делу: у Турском рату 1876. г. учествује као ђак добровољац, а тако исто и у Српско-бугарском рату 1885. год..

У ратовима 1912., 1913. и 1914. год. и ако већ у годинама, стално је био на војној дужности. И несрећна 1915. година затекла га је на војној дужности. И ако стар и изнемогао, иступаше с војском и дође на Крф. Шта је даље било

с њим нико не зна. Вероватно, да је ту на острву Виду, измучен и изнурен патњама напорног пута преко Албаније, испусти своју душу, далеко од својих, који ни до данас о његовој смрти, ништа позитивније не сазнадоше.

Чудна судбина! Рођен у ропству а кроз мајчину песму и мајчино млеко запајан љубављу према слободи свога народа; ооставио уски мили завичај да свије гнездо у свом ширем завичају, да слободно национално идеалише и ради; извршио пуно и часно свој задатак у служби, и чудна судбина опет учини своје, да му кости не почивају у својој но у туђој земљи. Више од трагедије! Слава му!



Косџа Милосављевић.

ПОПОВИЋ ЈОВАН (ЈОСА) М.

Рођен 2. јануара 1890. г. у Шапцу. Син вредног и сиромашног занатлије Мигра, осећао је још у детињству сву тежину сиротиње својих родитеља и трудом добро упућеног детета у родитељској кући, завршава са одликом основну школу и нижу гимназију у Шапцу а учитељску школу у Јагодини положивши учитељски испит са одличним успехом 1910. г. као државни питомац.

Још као ђак, Јован је уживао све симпатије својих другова. Он беше пример физички и интелектуално развијеног омладинца (у времену његовог школовања, бујног национализма). Надимак „Јоса“ добио је од другова.

Јоса је био један од првих учитеља Сокола. Сокољство је јако неговао и код другова и код својих ученика, добивши и велику награду на Свесловенском Слету Сокола у Прагу 1912. године.

По свршетку школовања Јоса учитељује у равној Мачви, у историјском Равњу, где образује сеоску и ђачку омладину у бодре Соколе, имајући у томе одличне резултате.

Године 1914. премештен је у село Витолиште (обл. битолска, срез преспански), што је означавало видну Јосину манифестацију, бујног и истинског националца после Балканског рата.

Одмах у самом почетку Светског рата 1914. г. Јоса не чека позив за регрутацију, већ се на два месеца раније од осталих другова, јавља ђачкој чети, да ускоро, национални ентузијазиста, уђе у ратну вреву, да ускоро добије Карађорђеву Звезду за храброст и чин резерв. пешад. потпоручника.

Рањен на Гучеву, на положају „Цариброд“, Јоса, понешен дивним младалачким учитељским жаром и истинском и непоколебљивом љубављу према отаџбини, убрзо напушта постељу, одлази друговима у VI пешад. пуку, да 24. новембра 1914. год., опет на Гучеву, на положају „Гливица“ добије смртоносну рану, од које 28. новембра 1914. год. у Скопљу умире.

Јоса је умро као јунак, патриота и одличан учитељ и друг, непрежалећи син и љубљени брат Соколац. Он је уједно диван пример, како учитељ уме да љуби слободу и отаџбину.

Вечна му памјат и вечна успомена међу покољењима ослобођених и уједињених Срба, Хрвата и Словенаца.

Шабач.

Милош П. Павловић.

ПОПОВИЋ ЈОРГО Ј.

Рођен је 1877. године у Дубоком-Потоку, у Колашину Ибарском (код Косовске Митровице). Основну школу учио у своме месту рођења, у манастиру Дубоком-Потоку, у коме је постојала једна једина школа у целом Ибарском Колашину за време бивше турске управе у овим крајевима. А богословско-учитељску школу завршио је у Призрену 1900. године. Исте године постављен је за учитеља у Дубоком-Потоку, и ту је остао до године 1915., када је подлегао епидемији „пегавца“, и умро 16. фебруара, оставивши за собом жену са три нејака мушкарчића,

Јарго је био син чувеног колашинског свештеника и великог гуслара Јована Поповића, (или „поп Јове“ како га је цео Колашин звао.) Био је један од најбољих гуслара у Колашину, као и отац му, и песник гусларских народних песама.

Ево почетка једне његове песме, коју је он радо уз гусле певао:

„Закукала сиња кукавица
Баш на гробу према Падинама:
Митровице, сиња кукавице,
Што подижеш клету потурице?“

Као човек био је веома добар и честит, као учитељ био је у свему одличан. Волео је свакога, па га је сваки и волео. Био је познат и као добар приповедач у друштву. Хумориста је био већи, па је вада у друштву за њега имало места. Али он никада није улазио у друштво без својих омиљених гуслара. Гусле су му целог века биле најбољи пратилац и нај-

омиљенији друг. Ко год је био његов ђак у Дубоком Потоку радо га се сећа и са највећим поштовањем име његово: спомиње.

Волео је много и свој рођени крај, али изнад свега волео је највише српску песму, српске гусле, српско име, прошлост српску и сјајну будућност Србинову. Како је био срећан кад је 1912. године доживео да види свој рођени Колашин ослобођен од петвековног угњетача.

Смрт његова је ненакнадиви губитак за његов драги. Колашин, којим се он поносио.

Зато нека му је слава и част и вечити мир души његовој!

Кос. Мишровицо.

*Млад. Радојевић,
учитељ.*

ПОПОВИЋКА ЛЕПОСАВА В.

Рођена 30. октобра 1879. године у Београду од родитеља Јелене и Јевте Глигоријевића.

Вишу Женску Школу свршила је у Београду 1896. г., када је и службу добила.

1899. године удала се за Вукашина Поповића, учитеља у Кривом Виру (тим.). Са својим мужем служила је у Кривом Виру, Грљану (тим.), Багрдану (морав.) и у Скопљу.

1915. године једне октобарске ноћи са болом у души и у највећем плачу напустила је кућу са својим јединим сином Драгомиром и свакуисала се за Кос. Митровицу, где се после неког времена састала са мужем и с њим заједно прешла преко Призрена и Љум Куле Албанију до Сан-Ђовани. У Сан-Ђовани остала је са сином, а муж јој је отишао с војском



за Валону, и 12 дана морала је онако изнурена са сином да бега и да се крије по камењару од аероплана непријатељских, докле их није пок. Михаило Ристић мајор утоварио на лађу за Француску. Из Француске добила је везу са мужем на Солунском фронту. И кад је требала да се врати у своју ослобођену отаџбину 1918. године онда јој јединац у осамнаестој години умире 11. октобра 1918. у санаторијуму у Sallanches-у постојећем испод Монблана. И не могавши да издржи по-

следњу реченицу, коју је изговорио њен јединац, она је одузела себи живот.

„Мамо“ — рече јој последњи пут њен Драган — „кад ја умирем ти ћеш отићи у Србију код тате, а ја ћу овде остати сам.“ — „Нећеш сине,“ рече болно у туђини српска учитељица своје јединцу. — „Ја сам те родила, и ја ћу с тобом.“ — Исто вече тровала се, али су енглеске лекарнице спречиле. Иако је била под присмотром полиције ипак је покушала да се обеси, па кад је и то спречено, онда се једне вечери 15. фебруара 1919. године убила ударивши се ножем у леву страну испод срца. Сахрањена је близу синовљевог гроба.

По свршеном рату 1919. год. њен муж Вукашин отишао је у Француску, и одазивајући се родитељској и супружанској дужности сазидао је лепу гробницу и подигао леп споменик на коме на француском језику пише: Овде почивају мати и сина, као жртве светскога рата и т. д.

Пок. Лепосава, као учитељица била је увек озбиљна и достојанствена; као жена и домаћица служила је за пример у својој околини, а каква је пак била као мати, то сведочи њена смрт.

ПОПОВИЋЕВА МИЛЕВА

Рођена је 24. јуна 1885. г. у Ваљеву. Основну школу и гимназију учила је у месту рођења а Женску Учитељску Школу свршила је у Београду 1905. г.. — Као ученица била је прилежна и марљива а као другарица, и у школи доцније као учитељица, била је искрена и симпатична. Имала је диван, пријатан глас и особито лепо је певала црквене песме.



Пок. Милева је службовала у Брскову, Ваљеву, Врелу, Даросави и Охриду. Као школска радница, Милева је била увек одлична. Осећала се срећном у раду школском. Искрена и отворена карактера, није штедела мане друштвене, па их је појединцима и у очи казивала. Због тога је често имала и непри-

јатности у животу. Преко тога је достојанствено прелазила — не напуштајући своје гледиште.

После Балканског рата похитала је у Јужну Србију. Евакуација у 1915. г. затиче је као учитељицу у Охриду.

Са осталим избеглицама прешла је на Корзику. Чезнући за отаџбином и бринући за старом мајком, која је окупацију провела у Ваљеву, жудно је очекивала ослобођење. — И оно је дошло.

— Али пок. Милеви не би суђено да га осети и ужива. Општа зараза грипа захвати и њу у Ајачију. Слабе телесне конструкције, не могаше издржати и подлеже 23. септембра 1918. г. — далеко од своје ослобођене, велике отаџбине и самохране мајке, коју обасја сунце слободе али јој зађе сунце наде, младости и милошге — не врати јој се јединица Милева за којом и данас тугује.

Топчидер.

Д. С. Г.

ПОПОВИЋ МИЛОРАД М.

Син старога учитеља Миливоја Поповића, Милорад се родио 20. августа 1893. год. у Великом Л:олу (пожаревачки).

Свршио је учитељску школу у Јагодини и прво му је место било Вница, (у срезу кочанском) место добро познато по акцији бугарских комига из времена које је предходило нашем ратовању.

По свршетку школске године, место да из Внице оде својим старим родитељима на одмор, отишао је у Скопље у ђачку чету на одслужење рока у сталном кадру.

У кадру га је затекао велики рат, и он је као ђак поднаредник, распоређен у 3. чету 3. батаљона II прекобројног пука Комбиноване Дивизије. Као такав учествовао је у нашој новембарској офанзиви 1914.



Учествојући са својим пуком у многим борбама, био је произведен за наредника.

При одступању — 1915. — повлачио се у заштитници као наредник — водник. У повлачењу је произведен за подпорућника.

После одмора и реорганизације наше војске распоређен је за водника у 24. пешад. пуку Вардарске Дивизије и упућен са Крфа на Солунски фронт.

Учествовао је у свима борбама са својом јединицом и при нашем налету на Битољ заступао је командира чете.

У крвавим борбама баш изнад села Брода тешко је рањен у бутину 1. новембра 1917.. Рана је била тако тешка да је већ 3. новембра умро у II завојишту Варларске Дивизије. Сахрањен је у порти цркве села Живојне, где су му другови и војници подigli спомен-плочу.

Из писама, која је писао брату своме, види се његова велика љубав према отаџбини, што је он и смрћу својом посведочио.

Одликован је златном медаљом за храброст.

Слава младоме јунаку!

М.

ПОПОВИЋ МИРКО М

Рођен 8. јула 1877. године у селу Градњу (окр. врањски). Учитељску школу свршио је 1899. године у Алексинцу.

Био је учитељ у: Бојнику, ср. јабланичког, Големом Селу, ср. пчињског, Чубри, ср. неготинског и Тибужду, среза пчињског.

У војсци је био рез. поручник. И као учитељ и као сфичир врло је марљиво вршио своју дужност. Превео је са руског на српски језик неколико прича за децу. Био је у ратовима: Балканском 1912. и 1913. године и одликован за храброст.

Погинуо је 10. јулу 1913. године на Калиманском Вису као командир мртве страже, када ја наша војска повела II офанзиву према Тустендилу и сахрањен је у селу Оризаре, близу цркве, где и данас леже његови остаци. Оставио је 3 детета: Веру, Босу и Момчила. Ожењен је са Афродитом Христић из Охрида, која је свршила Београдску Учитељску Школу и била учитељица са својим мужем у Тибужду, где је умрла 1911. године.

Од детињства свога обоје живљаху у поднебљу куда се политичко-националне тежње и интереси силно сукобљавају и непрестано прете миру и богочовечанској прав-



ди. Као учитељи и националисте из непосредне близине гледаху често како се тлачи право и ниште светиње, на и себе и ђаке васпитаваху мишљу: славно је за свој народ радити, а кад треба — и умрети.
Бог да их прости!

М С.

ПОПОВИЋ НОЈЕ

Још један међу многобројним мученицима са нашега Југа. Још једна жртва која је и смрћу својом посведочила своју љубав према своме српском народу, још једна мученичка смрт на којој су Бугари, не зна се већ по који пут, доказали — да нису људи.

Задржан бригом и писком своје деветоро деце, сузама жене и болом изнемогла стара оца, остао је Ноје у своме месту, да тиме, и нехотице, задовољни крволочност преставника бугарске државе и народа, капетана Тодорова.

Ноје Поповић родио се 1880. год. у селу Беличици (ср. галички). Призренску Богослов. учитељску школу свршио је 1900. године.

Био је постављен за учитеља у Поречу, али је остао тамо кратко време, па је премештен у место рођења — Беличицу.

Приликом евакуације 1915. остао је код своје куће, као бранич и хранич своје велике породице, али је то и главом платио.

Командант у Жеровници капетан Тодоров послао је војнике, који су Ноја ухватили и довели своме крволочном господару. Крвави суд капетана Тодорова био је брзо готов, и војници велике



бугарске армије, која је клала незаштитаене, ненаоружане и слабе, премлатила је 20. јануара 1916. год. и Ноја, и још једном покрила блатом своје оружје а срамом своје лице.

Пок. Ноје оставио је жену, деветоро незбринуте деце и престарелог оца.

Слава мученику!

Т.

ПОПОВИЋ РАДОШ

Син учитеља — доцније порезника Тоше Поповића — Радош рођен је у Петровцу 1881. године.

По свршетку V разреда гимназије свршио је учитељску школу. Био је учитељ у Бусиловцу.

Слабог телесног састава био је неспособан за војску, али ипак се пријавио сам, те је радио у окружној команди и код начелника станица.

При одступању разболи се, и остаје болан у неким врбацама крај Мораве око Варварина, где се по оздрављењу предао непријатељима.

Терор Бугара силно га је мучио, жао му је било народа, хтео би му помоћи, али није могао.

Ово је било сувише за његову слабу конструкцију и његову племениту душу. Снађе га сушица, која га је и у гроб отерала.

Срећу и блаженство налазио је као учитељ у спремању ђака за живот, у читању књига, у превођењу са руског језика на српски. Преводи су штампани у многим часописима и листовима или без потписа (у „Делу“) или под потписом „Раде Бусилов“.

На самртном часу, гласом умирућег јекнуо је:

„Живели Срби!

Бог да га прости!

Тома Јањовљевић.

ПОПОВИЋ СВЕТИСЛАВ

Рођен у Пажаревцу. Рано остао без оца, а мати му се преудала и њега са собом повела.

Основну школу и четири разреда гимназије свршио је у Пажаревцу, сиротујући и мучећи се, јер очевине није имао а очух беше сиромашак са много своје деце. Затим свршио је учитељску школу у Алексинцу 1911. године.

Као учитељ служио је у Вољуји и Затоњу, радећи марљиво и савесно.

У своме животу био је и сувише уредан. Због ове његове лепе особине служио је за пример својим друговима у школи, па и доцније, као учитељ, својим ђацима и својој околини.

Бедан и мучан живот за време школовања учини да му буде слаб организам а лоше здравље, услед чега кадар у војсци није служио, нити је као војник у ратовима учествовао.

Несрећне 1915. године одступао је и он као избеглица. Те године (мислим у месецу октобру) последњи пут смо се видели у Рековцу, да се више никад на овоме свету не видимо. Стигао је на Крф, али сасвим пропалог здравља. Тамо је у почетку 1916. године и умро.

Страшан је удес његове судбине. Родио се у беди, живео у беди и умро у беди. Светлији дани и зора радости па њега се никада нису осмехнули.

Борио се са свима тегобама и недаћама, које сиромаша у животу прате, да би себе наоружао знањем, којим би после користио школи, себи, својој мајци и држави; али рат, који је прогутао милионима невиних жртава па њега није поштедео. Када је стигао, да своје замисли у дело приведе, отишао је далеко, и оставио своје кости ван своје отаџбине.

Драги друже Свето,

Гроб ти је далеко, да би те неко од твоје родбине или другова обишао, вином те прелно и на гробу ти свећицу упалио — а можда су те и рибе у мору појеле; — па зато нека ти ово буде упаљена воштаница у помен твоје душе од твог искреног друга.

Бог нека буде милостив твојој за живота намученој и напаћеној души!

*Симојан Н. Димовић,
учитељ у Драгвицу.*

ПОПОВИЋ СВЕТОМИР — ТОМА

Светомир -- Тома родио се у Бабушници среза Лужничког окр. Пирот. 1893. год. Основну школу свршио је у месту рођења, гимназију у Пироту а учит. школн у Јагодини 1912. г. Био је учитељ у Бабушници.

Увек одличан у школи, радио је и ван ње помажући народу оснивајући Зем. Задруге. На личном усавршавању непрекидно је радио и обећавао је одличног учитеља.

Славан је то крај био.... Млад као роса, нежан, питом запливао је у вртлог 1914. год. Запливао и испливао... с ведрим осмехом на свом још детињастом лицу. Полетео је и у вихор 1915. год., полетео али пао... од болести пегавог тифуса, опет с ведрим осмехом.

Питаће данас неки, ови послератни: Зар толико речи о једном младом учитељу, за један живот? Али ће питати други, они стари од пре рата: Зар само толико речи? И заиста биле би слабе ове речи, кад у душама не бисмо послали вечну успомену на пале другове... Јер носили су они светле идеје и за њих падали.

Томо, нека ти је слава!

Врање.

*Јов. Н. Косић,
учитељ.*



ПРАШТАЛО МАРА

Првих дана Ослобођења и Уједињења 1918. године, када су са узбурканим осећањима и заносом дочекивани бели ор-

лови српски, угасило се — у Сарајеву — једно племенито срце, које је чезнуло за ослобођењем и уједињењем своје нације. То је Мара Прашталова, учитељица из Глинице (срез Цазински у Босни). У њеном



болу и патњама, које су је у цвету младости одвеле у гроб, огледа се трагика сестринске љубави према брату Жарку медецинару, који је пребегао са аустриског фронта у Русију и одатле ступио у српске добровољце. Оно потсећа на ону прекрасну народну песму „Милета и Милица“, кад је сестра Милица испратила брата Милету на војску до Црнога Мора:

„Сузама је море замутила,
„А јадима заустави лађу.

Рођена је 19. октобра 1895. у Крупи (Босна) од оца Илије, сада управника Пореског Уреда у Сарајеву и мајке Јованке.

Стекла је домаће васпитање, какво се само може да пожели. По свршеној основној школи дадоше је родитељи у Српски Девојачки Интернат у Загребу. Ту је била 7 г. и за то време свршила је два разреда Више Девојачке Школе, а затим пет година Женског Лицеја у Загребу (педагошко одељење). Њена вредноћа, чедност и озбиљност свратили су пажњу наставница, а нарочито управнице г-ђице Маре Велисављевићеве, која је због тога ценила и волела. Задњу годину довршила је у Женској Учитељској Школи у Сарајеву 1914. г. све са одличним успехом. У фебруару 1915. добила је место учитељице у Глиници. У то време из аустриске војске пребегао је у Русију њезин брат Жарко (сада већ лекар у Сарајеву), јавио се у добровољце у Србији, прешао преко Албаније и доспео у Бери да доврши медицинске студије. Успело јој је да се некако дописује с братом. Од своје скромне учитељске плате уштедила је 300 круна и као нежна сестра послала је брату у Швајцарску. Добила је одговор са женским именом да је новац примио. Та је карта дописна дала повод аустријској војној власти, да и њу и њеног оца Илију затворе 3. јула 1916. у војни затвор у Бањалучком граду. Ту је тавновала све до 27. новембра 1916. Тад јој је било суђење. Д-р Егер, војни судија — аудитор, који јој је био постављен за бранитеља, наговарао је да изјави на суду: „Послала сам новац брату да се врати у Аустрију из Швајцарске“, али она није хтела већ је изјавила: „Мислила сам да ми брат гладује“. Осуђена је на 4 ме-

сеца „што је потпомагала дезертерство из војске“ са образложењем: „да би се брат, да је изгладнио, предао аустриској команди“. Осудом је изгубила и учитељску службу. Дубоко осећајна, мека и нежна осетила је све грозоте тавнице. И пуштена из затвора била је сетна и замишљена све до дочека српске војске. Тада је са свим жаром идеалне сестринске љубави дочекивала прве веснике слободе и учествовала у свим манифестацијама а све је певала док је 4. децембра 1918. не покоси смрт са песмом на уснама. Сахрањена је у сарајевском гробљу. Из почаста као мученици за Српство учествовао је у њеном погребу један одред српске војске са војном музиком.

Било је то уживање посматрати је у раду и оданости учитељском позиву, а та се љубав гаји у породици (има још две сестре учитељице). На њену жељу братово име Жарко дано је сину колеге, управитеља школе и са дететом се забављала у све слободно време.

Била је право оличење анђеоске добротe и честитости. Код ње се огледала у највећем степену: урођена благородност, отменост, спрема за учитељски позив, љубав и оданост учитељском раду, а уза све то девојачка честитост развијена до бола и трагике. Све се то код ње слило у хармонију. По раду и патњама она спада у редове својих многобројних колега — хероја овога рата. Њен светли пример учитељице, добре кћери, нежне сестре и Српкиње светлиће заједно са примерима толиких хероја учитеља и учитељица свим доцнијим поколењима и биће углед омладини.

Нека ти је светао и вечан спомен међу нама! Слава ти и вечан покој!

Милан Карановић.

ПРОТИЋ ГРУЈИЦА

Рођен 1855. године у селу Гор. Буковици, окр. подринског од мајке Косане и оца Василија Протића намесника.

Основну школу учио је у Љубовији и Ужицу; два разр. реалке у Ужицу а два разр. гимназије, III и IV) у Београду. Учитељску школу свршио је 1875. године у Крагујевцу.

Као учитељ служио је у Г. Љубовићи, Петници, Пироту, Осечини, Шапу, Рибарима, Коцељеву и Придворци (окр. смедеревски) и увек оцењиван одличном оценом. Учествовао је у ратовима 1876.—78. и 1885., као комесар.

За рад на просветном и културном пољу одликован је орденом Св. Саве V степена.

Имао је два сина, од којих је један — акт. официр — погинуо, као четнички војвода, на Чelopeку 19. марта 1905. год. (Драгомир Протић).

Грујица је умро, као пензионисани учитељ, 8. маја 1913. године, у Осечини.

II. Радивојевић учил.

ПРОТИЋ ПЕТАР

Припадао је старој учитељској гарди.

Служио је као учитељ на више места, у предратној Србији, а највише у лепом Подрињу. Према грађанству вазда пажљив, према ђацима родитељски њежан, од свакога је вољен и цењен. Рат га је затекао у Цветуљи, округ подрински. Ту га је и смрт нашла 1915. године. На седам дана по смрти племените му супруге Руже, тифус је уграбио и његов живот. Умро је не дочекавши да види остварен народни идеал, који му је увек на срцу лежао. За собом је оставио четири кћери и три сина, од којих је сада један — Милутин — учитељ.

Добри мој утитељу!

Отишао си тамо куда ћемо сви поћи. Твоји ђаци нису те заборавили. Они ти ките гроб свежим цвећем. Ја сам далеко — далеко на нашем лепом Југу, те ти не могу донети киту мирисна цвећа. Од мене, нека ти је ово неколико ре-дака најлепши цветак на твоје гробу.

Вековни сан учитељства и свега нашег народа остварен је. Кажу Лазару Кујунџићу, да његов лепи Ораховац грејесунце Слободе. Почивај мирно! Нека ти је лака земља мога родног села, коме си предано служио.

Ово неколико редака нека је у место свеће, коју ти на овај начин пали твој захвални ђак.

Битољ.

Спас. М. Јокић,
учитељ.

РАДИВОЈЕВИЋ ДУШАН-РАДА — ВАРДАРАЦ

Рођен 26. октобра 1876. † 5. Јула 1906. год. Пок. Рада рођен је у Брезејевци Пећској, где је свршио основну школу.

У Београду је свршио учитељску школу 1896. године и постављен за учитеља у Бадњевцу, где је провео као учитељ једну школску годину. Даље није хтео остати јер га је срце вукло за својом домовином. Пошто је дао оставку на учитељску службу, оде у Стару Србију да тамо послужи својим знањем.

У Битољу и Солуну пробавио је као учитељ три године а после оде у велешку казу, где је остатак времена послужно свом народу као прави учитељ. Али његов је рад наносио штете бугарским пропагаторима и они на њега навале свима средствима само да га отерају из велешке казе. — Клеветали су га код турских власти; затварају га, гађају је, кињен је али није подлегао. Најзад је видео да му другог излаза нема, он је и сам узео пушку. Отишао је у чету да брани онај народ од бугарских најамника. За врло кратко време скупила се витешка омладина око њега и он је водио чету као војвода и јунак. Уморен од толиких напора и борби, дошао је био да се одмори у новембру 1906. године, а већ у јуну месецу беше

пошао са дружином натраг да притекне у помоћ велешким борцима, но у Пасјану се судари са Арнаутима и после тродневне борбе са Арнаутима и аскерима погину код Берекара са својом дружином, оставивши светао пример, да свој народ треба учити и писмености, али кад му прети опасност треба га и пушком бранити.

Светли су ово примери пожртвовања за своју нацију. Имена оваквих бораца остају урезана у души народној вечито и помињу се са највећим поштовањем.



Календар „Вардар“ 1907. год.

РАДИЧЕВИЋ ЗАХАРИЈА

Родио се у Подгорици 1849. год од сиромашних родитеља из познате породице Радичевића од које је и Бранко Радичевић — пјесник.

Основну школу свршио је у мјесту рођења.

Отац му Марко умре, а мајка Јана није имала срестава да га школује, те он пође у Београд.

Тамо, служећи и мучећи се, свршио је Богословију; но тежио је за даљим школовањем.

Помоћу и препоруком пок. Јована Сундечића — пјесника пође у Сомбор, гдје му Сомборска Општина дадне могућности, те сврши учитељску школу.

По свршеној учитељској школи дође у Београд, одакле га по потреби као националног радника пошаљу на службу у Куманово. Како је тада Куманово било под бугарском егзархијом, небраћа Бугари су српске учитеље опадали код турских власти, те он, са још два друга, буде затворен у тамницу. Било је наређено, да се ови просветни српски радници побију.

Најприје у Скопљу, послѣје у Нишу били су у оковима, мучени и злостављани на разне свирјепе начине.

Дознав за сва три српска учитеља добар Србин — Ни-

кола — Коле — Рашић, војвода нишки, успије својом вјештином те их избави тавнице, и пропрати их до српске границе.

Послије тога Захарија се вратио у Црну Гору, те је био учитељ у Ђеклићима, Дробњацима, Братоножићима, Цетињу и Подгорици, свуда је најлепше успомене оставио. У рату за ослобођење био је у редовима војничким, свуда се храбро показао, што му свједоче и ратна одлијча.

Он је са своје ревности доживео, да му је грађанство подгоричко тридесетогодишњи јубилеј славило. Тога дана слављеник је примио много усмених и телеграфских честитака. Истог дана учитељу Захарији је стигла писмена честитка из Ниша од војводе Рашића, који је Захарију ослободио турске тамнице год. 1872., која га је нарочито обрадовала.

Захарија Радичевић као један од најспремнијих учитеља тога времена шиљан је више пута од Мин. Просвете по школама у унутрашњости приликом годишњих прегледа.

Неко вријеме је био предсјед. пјевачке дружине „Бранко“.

Пун одушевљења и жеље за напредак народа био је неуморан радник не само у школи него и ван ње, и свуда веома омиљен и цијењен. Колико је био цијењен види се и из овога: приликом неке прославе у Подгорици овлашћен је био од почив. Краља Петра, да га на истој замијени.

Са бедном учитељском платом, поред своје породице, увијек је издржавао по једно или двоје сиромашне дјецe или сиротну старицу у своме дому, водећи о тим сиротанима очинску бригу. По својој доброти с правом су га звали „сиротињска мајка“.

Умро је 1913. год. онај дан, кад су Црногорци узалуд заузели несрећни Скадар.

Умирући говорио је: „Ја за који сат одлазим с овога свијета, али ипак желим знати, да ли ће наш историјски град, послије толиких жртава, остати за нас!“

Добри учитељу Захарија, и ти си један од смјелих задара нашега јединства; оставио си масу твојих ученика, који се тебе са захвалношћу и с поштовањем сјећају.

Сву снагу и моћ уложио си за добро народа.

Вјечан ти покој! И слава ти врли народни учитељу.

*Борђина Поповић,
учитељица.*

РАДОВАНОВИЋ СОФРОНИЈЕ Н.

Рођен је 1868. год. у селу Златарима, у области Крушевачкој. Још као малишан Софроније је, у непосредној близини турске границе код Јанкове Клисуре, слушао о борбама с Турцима и Арнаућима, који су често из Топлице упали преко границе и пљачкали српска села. Његов отац, пореклом Дробњак из Херцеговине, као и његови ујаци, пореклом са Косова,

били су дорасли да буду на крајини и нису остајали дужни зулумџарима, често су их гонили дубоко у Топлицу и враћали им мило за драго.

Првога дана Српско-турског рата 1876. год. Софронијев отац Никола стигао је с друговима на границу у Јанковој Клисурси, куда су Турци нагрнули да продру. Одбивши напад Николин је одред гонио Турке ка Пребрези. И ту је, у судару на јагаган, Никола погинуо. Николини другови причају, да су га видели на разбојишту како мртав лежи преко једног Турчина, стегао га рукама за гушу, а узубима му Турчинов перчин; док је удавио Турчина, прилетео је други Турчин, и јагаганом му одсекао теме са пола феса. С палим друговима нашао је заједничку раку.



Док је борба трајала, мали је Софроније чувао неколико коза и оваца на златарским висовима изнад Расине, и осматрао ка Јанковој Клисурси, одакле су на махове допирали једи бојне вреве, а дим попаљених села дизао се под облаке. Вешћу да су Турци отерани, стигао је глас и о Николиној погибији. То је први дубок, болан и поносан урез у души Софронија.

Мали Софроније остао је за својим стадом и даље, мада је оно постајало све мање. Старији брат Радул морао је да помаже мајци и да води кућу, а млађи брат Радован тек настао. Софроније је био сазнао за школу и учење, и, верући се за стадом, или при починцима, често је о томе мислио.

Најзад му се тежња остварила. У 11. години пошао је у школу. За три године свршио је четири разреда основне школе у Разбојни, а затим се 1881. год. одбио и до Крушевца у гимназију. Сирота мајка и браћа нису могли привредити ни за кућу, а камо ли дати Софронију издржавање. И он је послуживао, и тако учио и издржавао се. Једно је време, дослужујући на разним местима, становао с више сиротних другова у некој крушевачкој учерици. Сви скупа нису имали ни толико, да купе лампу и према овој ноћу уче. Помагали су се свећама са крушевачког гробља и нису веровали да је то грех зарад науке. Софроније је одлично завршио нижу гимназију и 1885. год., поред свег наваљивања директора Димитрија Протића, да га пошаље где у вишу гимназију, одлучио

се за учитељски позив. Мислио је на своју мајку и кућу, на своје село, да тамо живи и ради. Као седамнаестогодишњи младић, те је године у српско-бугарском рату хтео да замени свога старијег брата на војни, али га Протић, десивши се командиром његове чете, силом испратио из војске, а старијег брата позвао под заставу. После тога је Софроније отишао у Ниш, и ту, као благодејанац, одлично завршио Учитељску Школу. Одслуживши војску, Софроније се у Нишу оженио.

Софроније је прво био учитељ у Бошњаку, у окр. врањском, па је променивши више места, савесно и са пуно успеха вршио просветну службу преко 25 година. Свуда је неуморно радио. У Врбовцу окр. смедеревски, је нпр Софроније затекао опалу школу још из кнез-Милошева времена. Одмах је настао да се подигне нова школа и да на пустој пољани крај школе подигне школску башту. Помогнут од општине Софроније је сам и са ђацима подигао врло угледну башту. Сада је то једна од најлепших школских башта предратне Србије.

Ради школовања своје деце, 1904. год. добио је Шабац, где је остао учитељ до краја. Ту је први пут ступио у шири учитељски колегијум. Својим радом, који је прелазио оквир и ниво његове школе задобио је Софроније симпатије и поштовање свих својих другова учитеља, а и у грађанству је био исто тако врло цењен. Био је један од оснивача Шабачке Ратарске Школе и њен наставник до краја. Такође наставник Трговачке и Занатске Школе у Шапцу. Радио је на уређивању шабачких дневних и недељних листова. Писао је чланке, а за децу, често песмице.

Као резервни официр учествовао у свим ратовима Србије од 1912. па до своје погибије 1915. год. Софроније је са поносом пропратио одлазак своја два старија сина у рат 1914. год., и поручивао им: да је дошло време да се и они, као и дед им и отац им, одуже својој отаџбини у борби против вековних непријатеља. Судбина је хтела, да му деца изнесу главе из свих борби и недаћа рата, а он сам, као и отац му Никола, да се и животом одужи својој отаџбини.

Повлачећи се 1915. год. преко Крушевца на југ, морао је проћи кроз своје родно место Златаре, да се са својом браћом, кућом, рођацима и сељацима још једном види и опрости. Од Златара је у повлачењу испред аустромађарских, немачких и бугарских хорда ударио сада оним путем, куда је пре непуних 40 година његов отац Никола ускочио с друговима, да у име правде и малене Србије заустави и даље протера азијатске Турке. У Јанковој Клисури је Софроније свом нејаком синчићу показао пут Пребресе и тихо рекао: „Ено, сине, тамо је погинуо твој деда Никола бранећи Србију“.

После будног и опрезног кошака у Васјату у који се стигло повлачећи се, а када је освануо 18. новембар 1915. године, Софроније је окупио војнике и хтео да крене даље.

У том чује да су Арнаути доле у селу зауставили благајну и команданга колоне, и да нападају. Припуцале већ и пушке Арнаута са разних страна. Софроније са своји синчићем и оданим војницима хита у помоћ нападнутим у селу, међу масе Арнаута. Заметну се бој, и у том боју, поред неколико верних другова, погине и сам Софроније. Падајући од смртног поготка, Софроније је погледао свог престрављеног синчића и узвикнуо својим војницима: „Не дајте им Мишу“!...

И част српскоме народноме војнику. Најближи је дограбио дете на рамена и однео га ван окршаја.

Софронију се не зна гроб; оставио је кости тамо на Васјату као и хиљаде других, српских бораца.

Софроније је био јединствен син, брат. муж и отац. О мајци се бринуо до задњег јој часа. Браћу је помагао према могућности. О породици се бринуо као ретко ко. Био је први и главни васпитач своје деце, И оно, што им је он својом крвљу и своје вредне супруге оставио, и што им је својим васпитавањем у душу улио, то су они собом понели и развили. Оставши без оца и куће, деца су, пазећи мајку, сама крчила пута кроз тежак послератни живот, не тражећи и не примлајући ни од своје земље, ни од кога другог ма какве помоћи. Најстари је син, оставши у бојним редовима српске армије до последњег дана, до коначног Ослобођења и Уједињења, завршио у Београду права, био судија, сада адвокат. Средњи је син, ослобођен ропства, завршио у Београду философију, био наставник гимназије, постао доктор философије, и сада професор универзитета. Најмањи је син, спасен иза погибије очеве, завршивши гимназију и матуру у Единбургу у Шкотској као сироче Енглеског Потпорног Фонда, одмах по Ослобођењу захвално се својим добротворима, дошао у Београд, ту завршио философију, био наставник гимназије, и сада асистент Универзитета. У њима живи дух Софронијев.

Нека му је слава и вечан помен, а част његовом незнаном гробу на Васјату у Арбанији.

РАДОВИЋ ЈЕВТА П.

Рођен 1865, у селу у Херцеговини. Првих дана пролећа живота свог — добеже са својим прецима под окриље мајке Србије, и тиме би спасен зарано свих насртаја од суровог непријатеља, чије се канце све више зариваху у структуру једног дела рода нашег.

Основну школу свршио је у Ужицу, а гимназију и учитељску школу у Београду. У 23. године живота постао је учитељ и служио: у Бреснику (окр. руднички), у Дудовици (окр. београдски), 18 год. у Карану (окр. ужички) и 3 мес. у Крагујевцу, припремао сјајне захвалне му генерације народних хероја, који извршише заветну мисао ослобођења српских по-

крајина, несравњеним јунаштвом — доносе уједињење Срба, Хрвата и Словенаца, а при чем баш паде и необично вољени покојник. Особитим пожртвовањем измучен, у припремама и првим рат. напорима — дугим путовањем, подлеже бољци за-палења бубрега у Крагујевцу. Тако заслужни покојник од-негова више листића лаворовог венца својој драгој данас сло-бодној великој Отаџбини, чији сјај данашњице не дочека ви-дети, јер га расвнт ове уништи.

Од шест изданака његовог живота, три потомка угаси. сурова судба рат. последица; остатак спремљен — служи за-ветној мисли врлог родитеља, носећи даље просветну лучу — дуж гудура југа Отаџбине.

Нека би ово било — запаљена свећица захвалности своме учитељу и дозвола заслужној сени његовој, за улаз у Народни Пантон — тиме, у плејаду бесмртних! Слава Ти добри учитељу! Ево ти одличја.

Један од Твојих ученика

РАДОЈЧИЋ БОЖИДАР

Син Обр. Радојчића свештеника у Жупањуцу, срезу Колу-барском, окр. Београдском рођен 22-1-1883 г. Свршио је Бого-словију у Београду и био учитељ у Вреоцима, Боговађи, Кораћници, Дрлупи и две године у Лучини (срез Космајски). Долазио сам му неколико пута и увек га налазио ведро и вредна, неуморна, како са великом вољом и надом ради у пуној учioniци са четири разреда. Заволео је учитељски посао и силно желео остати учитељ. Спремао се да положи испит за учитеља и није се мислио попити.

Али настаде велики ратови. И он иђаше из рата у рат, као храбар и одушевљен ратник, знајући за шта се и за кога гине. Год. 1912. пошао је у рат као рез. потпоручник и одли-кован златном медаљом за храброст и унапређен чином поруч-ника. Био сам код њега 1914 г. Млад, висок, леп, пун среће и љубави у послу, тих и насмејан, ћутљив а у свему тачан и на све спреман.

Оде у Аустриски рат. У великој победној офанзиви у јесен исте године погинуо је на брду Рајци под Суворбором као рез. капетан, поносан и неустрашив.

Слава му!

Ст. Ст.

РАДОСАВЉЕВИЋ ЖИВКО С.

Као једна од многобројних жртава за стварање нацио-налних идеала пао је и наш пок. Жика.

Одушевљени просветни радник са пуно воље и разу-

мевања вршио је свој васпитачки посао, припремајући омладину за велике националне задатке. А када је дошло време да се идеали реализују и сам је похитао да и примером покаже, да народни учитељ и речју као и делом живи и мре за своју отаџбину, за свој народ и његове идеале.

Пок. Жика рођен је у Крушевцу. Основну школу и четири разреда гимназије свршио је у месту рођења, а учитељску школу у Алексинцу. За учитеља први пут остављен је у Буковску (округ пожаревачки), затим по молби буде премештен у Криву Реку, одавде у Блажево оба места у крушевачком желећи да је у непосредној близини своје родбине.

По природи својој био је мио, врло коректан и дружељубив, па како нам је још дететом у породици био најомиљенији, такав је био и међу својим друговима — доцније у школи. Зато у свима местима радом својим умео је задобити љубав својих ђака и својих суграђана, те је био цењен и поштован.

Али зла и кобна судбина ваљда тако хтеде да заврши са својим животом у јеку рада за стварање националног идеала, у јеку, када је највише требао нама, као и друштву и Отаџбини. Да нас остави онда, када смо му се највише надали. И прешавши 1915. године неприступачну Албанију са неописаним мукама и патњама а за које знају још много њих, сишао је већ болестан у Солун где је 5. фебруара 1917. године Жика умро као рез. пешад. потпоручник.

Сахрањен је изнад Солуна у „Српском гробљу,“ а исте године умире му и брат Бранисав Радосављевић, који је сахрањен у Ајачију на Корзици.

Оседелог оца и уцвељене сестре оставише да их вечито оплакују.

Ово неколико редака, нека послуже као кита ружа којом бих окитила гробове своје браће, да не почивају у тако далекој и туђој земљи.

(Слава им и Бог да их прости!

Сестра, *Зора Радосављевићева,*
учитељица.

РАКИЋ ЉУБА Н.

Рођен 1871. г. у Змињаку — Мачва, родитељи су му били земљорадници.

Учитељску Школу свршио је у Београду 1891. г. Прво је постављен у Црну Бару, па у Дубље и после кратког времена добио је своје родно место Змињак.

1912. г. отишао је у рат као поднаредник — комесар, коју је дужност савесно отправљао као и учитељску, што му се и од стране Врховне Команде признало. Али кињење од једног претпостављеног, бол за кућом, умрлом женом и остављених нејаке петоро деце нагнали су га на очајан корак —

пуцао је на себе. Но та рана не беше смртоносна, јер га после месечног лечења пустише кући на боловање. Али и то не поможе! Дошав кући и видећи неред на имању и кући и дечју запуштеност, одузе себи живот вешањем 22. јула 1913. г.

На задругарству је радио. Био је од напредних учитеља, који се старају за добро села. Мачванско Учитељство га је увек почаствовало бирањем за члана а једном и за председника зборске управе.

Сећајући се пријатно његове скромности и другарства ми жалимо, што не би јунак да бол издржи бар док своју децу не изведе на пут.

Одужујући се пок. Љуби желимо му рајско насеље.

М. М. Дачић.

РАЦКОВИЋ НИКОЛА

Родио се у Крусима (Љешанска Нахија) 7. децембра 1872. г. У раном дјетњству је остао без оца, те је његова мајка пријешла на Цетиње и тамо, живећи у сиромаштву,



надничарењем подизала свога сина. Основну школу и полу-гимназију свршио је на Цетињу и у Београду, а Богословско-Учитељску Школу на Цетињу 1900. год. Због слободоумља, које је и преко јавности исповиједао, био је прогањан и за вријеме свога школовања од ондашњег режима.

Постављен је први пут за учитеља 14. децембра 1900. год. и као такав служио у: Шаранцима, Вилусама, Риђанима, Дражевини, Љешкопољу, Цетињу и Подгорици. Постављен је за дјеловођу школског надзорништва на Цетињу 12. јан. 1909. год,

а за школског надзорника Источне Школске Области 28. марта 1911. год., коју је дужност вршио све до 30. марта 1916. г., када је умро.

Пок. Рацковић био је један међу најбољим нашим учитељима. Поред одличног успјеха у школи, он је још писао и по разним часописима и листовима, у којима је расправљао разна педагошка, социјална и политичка питања. Написао је „Ђачки календар“ за 1909. год., а сарађивао у часописима: „Просвјети“, „Дану и „Лучи“ и у дневним листовима: „Гласу

Црногорца", „Уставности", „Учитељском Листу", „Трговинском Гласнику", „Новосадској Застави" и т. д. Способност и марљивост у раду препоручили су га, те је био постављен за члана Просвјетног и Привредног Савјета. Поред тога био је члан многих културних и хуманих друштава.

Пок. Рацковић био је чврстог карактера, у служби и приватном животу скроз исправан и примјеран. Он је имао проницаван дух, далековид толико, да је у себи показивао нечега пророчанскога. Када су властодршци у Црној Гори 1907. и 1908. г. окренули државним бродом у беспуће, он онда говораше: „Ови људи који овако управљају са судбином Црне Горе морају се срзати и пропасти, али кад то буде нигда се исправити неће."

1912. г. ступио у ред првих и правих бораца за ослобођење и уједињење свога народа. — Као редов-борац, с пушком у руци, учествовао је у борбама око Скадра, показујући свуда одважности и самопрегоријевање. Тако исто и у европском рату.

Подносећи све ратне напоре и тешкоће пок. Рацковић је добио у самом рату болест, којој је доцније, послије дужег боловања, и подлегао.

Пок. Рацковић није доживио остварење својих идеала, којима је и дјелом и ријечју дуги низ година служио.

Бројно је последње дане када је српско племе на крсту распињано, па ипак га није издавала вјера у бољу будућност свога народа, те говораше: „Сада је Велики Петак српскоме народу, а послије њега мора доћи Ускрс."

Пок. Рацковић одужио се националној идеји и својој домовини онако, како то у истини и доликује њеном узорном сину.

За њега се може с правом рећи:

„Добар пастир јер што каже ином
и сам својим потврђује чином."

Слава пок. Николи Рацковићу!

Подгорица.

*Мићо Вукчевић,
школски надзорник.*

РИСТИЋ РАДИВОЈ

Родио се у Колашину, у Црној Гори, 13. децембра 1849. године.

Као дете дошао је у Београд, где је свршио основну школу, гимназију и три године богословије; одатле оде у Сомбор и, упише се у учитељску школу.

По свршеној школи, служио је као учитељ у Бачкој и Банату девет година.

Године 1883. врати се поново у Србију, где је био учитељ прво у београдском, затим у ваљевском округу, најзад 1900. год. дође у Мачву и ту остане до своје смрти.

Своју учитељску дужност, у правом синслу те речи, вршио је с вољом и љубављу пуних 43 године. Не ограничавајући се само на школу и ђаке које је учио, ширио је просвету и у ширим слојевима народа: отварао књижнице и читаонице, куповао за своје новце књиге и ча описе и раздавао их народу, те тиме ширио просвету.

У народу је уживао леп глас, имао велики углед, био је поштован и вољен од свију, — јер и он је све волео.

Покојни Ристић је био један од наших најбољих учитеља ондашње генерације. Предан своме позиву, марљив и ревносан — био је један редак пример енергије и активне воље.

Балкански рат га је затекао старог и немоћног, у шестим годинама живота, те није могао као остали да иде и да се бори са непријатељем.

Па ипак, и ако стар и немоћан и ако га је снага издала, Ристић је као добар родољуб и даље остао у своме селу, да учи своје ђаке, да буди народ, крепи, храбри и учи, и, да му улива веру и наду на бољу будућност — и — Ослобођење целог Српства.

За време окупације био је у затвору седам месеца, где је тучен и глађу мучен. Најзад га, на молбу и јемство целог села, пусте кући, где је после неколико дана умро 1917. год. у Белотићу — у средини равне и питоме Мачве, коју је толико волео, и у којој је учитељевао равних 17 година.

После своје смрти, оставио је велику породицу — оставио је жену са осморо деце.

Смрћу његовом, наша је школа изгубила једног од својих ветерана и једнога од преданих културних радника.

Мени, као ђаку његовом, остала је дужност да му се за његову учитељску и родитељску љубав према ђацима, захвалим на овај начин, износећи на јавност ове редове.

Бог да га прости!

У Шапцу.

*Михаило П. Васић,
учитељски матурант.*

РИСТОВИЋ МИЛАН

Рођен је 25. фебруара 1889. године у Реткоцеру, срезу јабланичком. Учитељску Школу завршио је у Јагодини 1908. године, а исте постављен за учитеља у срезу прокупачком. Балкански рат га је затекао као учитеља у Реткоцеру. Цео српско-турски рат је издржао као ратник и учествовао у многим биткама. Али баш кад је требао вратити се својој породици са славом победноца, претекла га је издајничка рука на Овчем Пољу 18 јуна 1913. године, и одузела му

млађани живот. Милан је погинуо као резервни поручник, славно бранећи своју домовину, а иза себе је оставио самохрану мајку, сестру безбратницу и супругу са три кћери.

Слава му!

Рейкоцер.

Сп. Радовић.

РУЖИЋКА РУЖИЦА

(РОЂЕНА АРСИЋЕВА)

Рођена у Ивањици (срез моравички) 29. марта 1888. године. Свршила је женску учитељску школу у Београду 1910. године.

Била је учитељица у Неменикућама (београдски) од свршетка школе до навале Аустријанаца а када је морала оставити кућу и школу и склонити се у Шетоње код своје сестре Милице Букумировићке учитељице. При повратку у Неменикуће затекла је празну и школу и кућу.

При другој навали непријатељске војске склонила се, са својим свекром Божом Ружићем, учитељем у пензији, у Житковац. Оскудно живећи, као породиља са трећим сином, почела је оболевати од плућне болести. Мислила је да ће код сестре у Шетоњу наћи бољу негу, дошла јој је маја 1915. године.

Оскудица у храни а без лекарске помоћи, изложена напорном раду, заједно са сестром на шивањој машини, болест јој се погоршала, те је са двоје деце отишла у Пожаревац код кума Мите Лазића, свештеника, мислећи да ће наћи неки лакши рад и лекарску помоћ.

Како није у Пожаревцу могла наћи посла, живела је од помоћи свога кума Лазића. Ислабљена тешком болешћу желела је да види и најстаријег сина, којег је оставила код свекра вратила се у Житковац, одакле је свекар, упутио у Нишку болницу, где је и умрла 1917. год.



М. Б

САВАТИЋ ЛАЗАР



Рођен у Царини (окр. по-
дрински) 15. априла 1870. г.
од родитеља земљорадника
Теодора и Достане.

Основну школу свршио је
у месту рођења, гимназију у
Шапцу а учитељску Школу
у Београду.

Прво учитељско место би-
ло му је Оровица, срез аз-
буковачки, где је провео пу-
них 18 година радећи и у
школи и ван ње у народу.

У Балкански рат отишао
је као резервни поднаредник,
а 1914. год. као неспособан
ослобођен је војне обавезе,
но буде постављен за учи-
теља у Ђевђелију, где је ра-
дио све до своје смрти 22.

1.1915. год. не могући преболети тифус. Оставио је супругу
и кћер, која је сад учитељица.

Мир пепелу његову.

Зорка Ж. Илићка.

САВИЋ МИЛОРАД

Од оног великог броја мла-
ђих учитеља који уђоше у
живот са одушевљењем за
рад али који, врло брзо, одо-
ше из школа на једну другу
витешку дужност, па се отуд,
на жалост, не вратише, један
је и покојни Милорад Савић.

Рођен и одхрањен у се-
љачкој породици, носно је он
на себи видљиве знаке отре-
ситих и гипких људи нашега
Подриња.

Рођен је у Пецкој 27. де-
цембра 1891. године.

Основну школу свршио је
у месту рођења, гимназију
у Шапцу а Учитељскт шко-
лу у Јагодини 1914.

Убрзо по свршетку школе
постављен је за учитеља у
Пецкој, одакле је отишао у



рат. Издржавши све тегобе рата и изневши главу из многих борби, погинуо је 1915. год., при повлачењу, код Краљева.

Твоја старица мајка све до смрти своје молиће се Богу за покој душе а и другови и познаници увек ће те по добру помињати.

Слава младом јунаку, који је крв своју пролио да би Отаџбина била слободна, напредна, велика.

САВКОВИЋ КОСТА-КОКАН Л.

У ненакладне губитке наше спада и Коста Л. Савковић учитељ из Дубоке, окр. пожаревачког.

Коста је рођен у Шумадији — Крагујевцу 21. јуна 1886. године, где је изучио основ. школу и пет разреда гимназије. Учитељску школу свршио је у Алексинцу са одличним успехом.

Постављен је за учитеља близу Крагујевца у селу Борчу, по том премештен за Радујевац па у Дубоку, окр. пожар.

Године 1909. био је регрутован и упућен у Београд у ђачку чету.

У Српско-Бугарском рату био је рањен. Када је наступио Европски рат стално је улазио у борбе и храбро се борно. Но при повлачењу српске војске страшном смрћу погинуо у борби код Михајловца, окр. смедеревски, као капетан I. класе.

Као друг беше добар и веселе нарави, због чега је био вољен од стране другова. Као учитељ и васпитач био је у свему одличан а као војник и старешина храбар, неустрашив и правичан.

После себе оставио је своје честите родитеље, који су у Кости гледали разлог свога живота и остварен сан својих родитељских жеља.

*Јел. Савковићева,
 учитељица.*



СОКИЋ МИЛУТИН

Кад прелистамо Споменницу, намеће нам се и мисао, да смо изгубили већину најбољих учитеља. Међу такве је спадао и Сокић.

Рођен 1873. год. у Ужицу, свршио учитељску школу 1894. год. у Београду; прво је постављен за учитеља у Ба-



довинце—Мачва. Као вредан, разборит, бистар — као и сви му земљаци — свршио је курсеве ручног рада, што га је већ 1899. године довело у Шабац. Ту је показао ко је и колики је. Показао јаку делатност и неподељену другарску љубав, али је ипак стечајем 1904. године морао услед мало годника ићи у Орид код Шапца, где је имао највећих заслуга за подизање нове школске зграде. Из Орида је долазио на предавање у школу трговачке омладине у Шабац.

У раду и администрацији је важио као ненадмашив. 1912. и 1913. год. учествовао је у рату као благајник Дринске Болничке Чете II позива,

где је показао ретко поштење и знање. Али ратни напори и незгоде ослабише му живце и срце, те је напрасно умро 5. I. 1914. године у Шапцу.

Милутинову смрт не само да жале супруга и двоје незбринуте деце но и школа и све учитељство а највише другови, који су лично познавали његову вредност.

Бог да му душу прости!

М. М. Дачић.

СРЕЋКОВИЋ ЈОВАН

Рођен је у Београду месеца октобра 1864. где је учио основну школу, гимназију и учитељску школу, коју је свршио 1886.

Био је учитељ у Лођици, Секуричу, Студеници, Јагодини, Параћину и најзад у Нишу.

Свуда је у школи радио са великом вољом и уметношћу, зато је његов рад оцењиван увек оценом одличан. Осим тога радио је много на преводној књижевности и многе ствари са руског штампане су му у листовима: „Учитељу“, „Босанској Вили“, „Материнском Листу“, „Гласнику Друштва за Дечју психологију“ и т. д.

У млађим годинама скупљао је заговорнице, пословице и народне умотворине за Академију Наука а уз то учио и постигао успех у „Есперанто“ и стенографији.

Одликoван је био Орденом Св. Саве V.

Учествовао је у Балканском рату 1912.-13. као писар војне станице у Параћину. Ту се услед напорног рада разболи и после дугог и тешког боловања код своје куће у Нишу умре 8. нов. 1913. оставив после себе жену и троје одрасле али незбринуте деце — сина техничара, који је наскоро после оца умро и кћер, која је званичник ср. поглаварства у Нишу.

Пок. Јова је био озбиљан радник у школи, свагдашњи члан удружења, а у слободним часовима у колегијуму пун шале и лаког хумора, зато је био веома омиљен друг.

Како је и он једна од многобројних учитељских ратних жртава, то му и на овом месту ваља рећи: Бог да га прости!

Шукула.



СТАМБОЛИЋ МИЛУТИН

Рођен 19. новембра 1893. год. у Александровцу (крушев.).

Гимназију свршио је у Крушевцу школске 1908. 09. године а учитељску школу у Јагодини школске 1912. 13. год. све са одличним успехом, ма да је његово школовање било скопчано са великим тешкоћама. Оставши рано без оца, био је приморан да се сам стара о својој издржавању послужујући, јер му је мајка била заузета осталом ситном децом и оно што му је могла одвајати било је сувише мало за издржавање.

Прво место његовог службовања било је македонско село Зубовце код Гостивара, где је радио свесно и предано на добру драге му Отац-



бине! Зубовчани су га брзо заволели и много ценили, јер им је заиста био од велике користи. Поред осталих многобројних услуга основао је и Земљорадничку Задругу у којој је и деловођа био.

И баш онда кад је требао да живи и кад би био од највеће користи отаџбини и својима, настало је кобно повлачење кроз Албанију, куда се и он са војском као регрут кренуо. Борећи се са силним незгодама у путу, гладујући, трпећи зиму као и сви остали, најзад је стигао у Солун, где се разболео и ступио у војну болницу на лечење 17.-X-1915. год. а умро 13.-I-1916. год. у 22-ој години живота, оставивши остарелу мајку да за њим тугује и да сама и даље брине за нејаког му брата и сестре, којима је он био велика нада и помоћ.

Бог да га прости!

Х. П

СТАМЕНКОВИЋ СТОИЉКО.

Родио се у Градњи (у окр. врањском) 1877. год. Основ. школу свршио у истом селу, а 4. разреду гимназије у Врању.



Учитељску школу свршио је у Алексинцу 1897. год. Први пут постављен за учитеља у Првојској, срез пчињског, па био у Јелашници срез масуричког, Губеревцу, срез лесковачког, Градњи и Г. Селу срез пчињског.

У балкански рат 1912. год. ступио је као резервни поручник. Учествовао је у многим борбама и био рањен 1913. год. на Брегалници у борби с Бугарима. После свршеног рата дошао је здравкући својој и наставно свој рад у школи.

Година 1914. год. опет га је одвела у војнички ред као капетана II. класе. Учествовао је у борбама за тога страшнога рата са својом

четом, а срећа га је сачувала да не буде нигде рањен. Године 1915., одступао је преко Албаније и здраво је стигао на Крф, а после реорганизације српске војске 1916. г. пређе на солунски фронт и ту 16. октобра 1916. год. погинуо је у сајњи с једним нашим поручником.

У учитељству уживао врло добар глас, као врло исправан и одан своме позиву до крајних граница. *М. Сенић.*

СТАНГАЧИЛОВИЋ МИЛАН П.

Рођен априла 1891. год. у Брестовцу среза зајечарског округа тимочког.

Син је двадесетгодишњег општ. председника Петра Стангачиловића и мајке Анке.

Школовао се без оца под надзором стрица Јанка Стангачиловића.

Основну школу свршио у Брестовцу 1903. год., гимназију у Зајечару 1907. год., а учитељску школу у Алексинцу 1911. год.

Био је учитељ у Врбици и Кожељу ср. и окр. тимочког.

У 1914. год. био је писар војне станице у Краљевом Селу, одакле је отишао у кадар.

Месеца децембра 1914. год. код Шапца разболи се од тифуса. Болест прележи и добије боловање, ну у путу од Параћана до Метовнице, возећи се на отвореном вагону, прозебе, поново оболи и опет се нађе у борској болници.

Не могући болести одолети, умро је 2. марта 1915. год у Брестовцу, као ђак наредник.

Бог да му душу прости!

Брестивац.

Вој. Вукадинозић.

СТАНКОВИЋ ХРИСТИФОР

Ја наше време школовања називам најамничко за разлику од овога данашњег. Ми, у учитељској, а и они на Великој Школи, у великом броју бејасмо у опанцима са обрамницама о рамену а ови данас у — шими! И покојни Христа беше један од оних мученика ученика, чији родитељи беху по све сиромашног стања те га не могуће школовати о своме руху и круху, већ се зато морао он сам борити кроз живот, — послужујући туђу кућу, и школу учити. Па, ипак, покојни Христа, у пркос свих мука, патњи и невоља заврши — 1897. — учитељску школу у Алексинцу са врло добрим успехом, — хитајући



да се прими учитељске службе да би ослободио беде и невоље

и своје старе родитеље, који једино полагаху наду у њега.

Прво му учитељско место беше Ушће у питомој ваљевској Посавини. Затим је служио још и у овим местима: у Голој Глави, Дебрцу, Баталагама, Лукавици и Јазовнику. Као што се види, покојни Христа све време свога службовања провео је делом у ваљевском а делом у подрињском округу, где се вазда видно истицао међу својим друговима као интензивни просветни радник не само у школи, већ и као просветно-културни радник своје околине, радећи вазда, без паре и динара, неуморно и предано са пуно такта, уметности и знања на свему ономе, што је имало да користи и школи и народу.

А, какав пак он беше као син, родитељ, друг и грађанин о томе би се тек имало повише рећи. Но, да у томе не би дуљно, ја ћу навести само оно што сам чуо из уста његових сељана, кад их једном запитах за њега: Какав вам је учитељ? — „Господине, овога нам је учитеља сам Бог послао. Он не учи само нашу децу у школи, него учи и нас маторе; све што год нас има у селу. Све ти тај зна, све ти тај разуме зашта му се год обратиш. А, највише што му бегенишемо то је, брате и господине, оно његово ваљано поштовање својих старих родитеља. Е, брате господине, оно још нисмо нигде ни чули ни видели, да онако може син да pazi и чува своје родитеље. Е, веруј ми, од кад нам он дође у наше село и ова младеж окрете се на боље; а, дотле, — једно другом очи да поваде. Некако их он све здуши, те ено их једни му раде у задрузи, други у читаоници, трећи у градини. О, брате, да ти кажем, а не умем ни да кажем у неко позориште и певачкој дружини... О, шта ти се с' њима не чини. Па, Бога ми, да ти кажем ако хоћеш право, и нас деца боље сад поштују; нема више онога бречања и одговарања родитељу кад их пошљеш за неким послом....

Најзад, вредно је споменути и његозе штампане радове: расправу о писменим саставима у осн школи (штампана у Учитељу) ијим се радом и дан дани учитељство користи; и опис ваљевске Колубаре, Посавине и Тамнаве, чији је рад наградила Академија Наука.

Ето, такав је био наш Христа; тако је он живео и радио као учитељ у своје селу све док не наступише ови ратови. А, кад пуче прва па и друга мобилизација он, иако не беше војни обвезник (болест ногу) не могаше заостати осем својих другова код куће, него се сам јави најближој војној станици, молећи начелника ба га запосли, где је са највећим пожртвовањем радио свој посао све до одступања преко несретне Албаније до на Крф, где са здрављем беше потпуно оронуо и где, по савету другова и пријатеља — лекара, буде испраћен на лечење у Африку.

На глас, да је српска војска спремна да изврши пробој фронта и да пође напред, међу првима који се јавио да је

спреман да пође, беше и наш драги Христа, сав срећан да ће ускоро загрлити своје миле и драге. И, збиља, једнога дана међу многобројним нашим војницима који беху укрцани у лађу за Солун, видимо и нашега Христа. Али, авај! Други дан путовања лађа им беше већ — торпедована, и он, благодарећи само својој присебности, беше се спасао (сплавом) бродолома да се поново разболи и након пуна три месеца тешког боловања у енглеској болници у Микри код Солуна — склопи очи за навек.

Рођен је 1875. г. у Власатницу а умро у Микри код Солуна маја месеца 1917. г.

Слава ти, добри Христо, и вечан ти помен међу нама.
Београд. Миша Сиџанковић.

СТАНОЈЕВИЋ СЛАВЕ

Учитељски ветеран из Зркља, Пореч. Један од првих бораца за част и величину српскога имена у Јужној Србији, дочекао је да види остварен српски народни сан — ослобођење. Године 1912. постављен је за председника своје општине, на коме га је положају затекла смрт 1913. године.

Лака ти земља, наш чика Славе!

*М. П. Блажевић,
учиџел.*

СТОЈАКОВИЋ МИЛАН (КОЈО)

Рођен у Бос. Крупи 1. марта 1892. године. Основну школу свршио у Високом, нижу реалку у Бањој Луци, а учитељску школу у Сарајеву. — Живео је дуже времена у државном конвикту, где је дошао место свога старијег друга Које, којему је био потпуно сличан па и њега његови другови стога прозову Којом.

Васпитан је у кругу најјачих представника наше предратне револуционарне омладине у Босни. У том покрету суделује доцније и сам врло активно.

Учитељско место добио је 1912. у Прекаји код Гламоча, но пре ступања на дуж-



ност отпутује потајно са покојним Данилом Илићем у Србију. Ту је ступио у везу са Народном Одбраном. После тога је наста-вио много живљи национални рад. Добио је поново учитељско место, али се он ипак није никако могао помирити с тим, да буде учитељ под аустријском владом. После три месеца добровољно напусти место у државним школама и ступи као чиновник код Привреде у Просвети. Просвета га пошаље у Бос. Шамац, а иза тога у Бусовачу, где га затече и рат.

Био је одмах у почетку операција као таоц затворен и зостављан, али га власти нису могле оптужити ради тога, што су тражиле Коју, под којим је именом покојни Милан у списковима Народне Одбране био заведен. Тек у јесен 1916. године оптужи га Окружни суд у Сарајеву због веленздаје и саучесништва у атентату као првог друга покојних Данила Илића, Ратка Богдановића, Гаврила Принципа, атентатора. У последњем сарајевском процесу осудише га на 8 година робије, али слаба и нежна тела па још онако измучен глађу и патњама подлеже у пролеће 1918. године (9. априла) не дочекавши ослобођења, о ком је и на дан смрти говорио убеђујући, да ће сигурно и врло брзо доћи.

Покојни Милан био је велики националиста. Постојан у својим начелима и без компромиса. У раду је био врло озбиљан. Сећам се његових тајних састанака, на којима је са друговима доносио одлуке о раду омладинских организација. Наравно, ни њему ни његовим друговима није сметало да у слободне часове живота унесу много весеља и младалачких несташлука. И њему, као и покојном Ратку Богдановићу, његовом класном другу, посвећују живи другови своје најпријатније разговоре, испуњене већином веселијим детаљима из ђачких дана.

Оставио је стару мајку, нејаку сестру и два брата, уз које ће га још много другова вечно жалити.

Покој ти вечни, незаборављени друже!

Сарајево.

Милан А. Бурсаћ.

СТОЈАНОВИЋ ВЛАДИМИР Х.

Колико је наша национална школа стварала одушевљене борце за народне идеале, најбоље се види на нашој пред-ратној омладини. Када је дошао тренутак остворења тих идеала, омладина је са заносом и неустрашимо приступила послу, упуштајући се у борбу према способности. И Влада је по-ложно свој живот општем идеалу нашем.

Рођен 20. фебруара 1888. год. школовао се у Лесковцу, Нишу и Јагодини. Био је члан Учитељског Удружења и оснивалац и председник дружине „Гундулић“.

Неспособан за оперативну војску, био је за време рата војни цензор при пошти и као такав затечен од Бугара 31. децембра 1915. год., отеран је у Сурдулицу и убијен. Оставио је за собом жену и дете.

Бог да га прости!



СТОЈАНОБИЋКА МИЛИЦА М.



Рођена 1. фебруара 1873. у Зајечару од мајке Цоне и оца Трифуна Цветановића.

Свршила је гимназију у Зајечару 1888. године, а Вишу Женску Школу у Београду 1891. године.

Као одлична учитељица, мајка, домаћица и српкиња, је цењена од колегијума и грађанства.

За све време рата неуморно је радила у ћуприској болници негујући рањенике поред своје седморо деце.

Напоран рад у школи, кући и болници а нарочито окупација, потпуно истроши здравље ове вредне и смиљене учитељице.

Умрла је 6. октобра 1918. године у Ћуприји на један дан пред повлачење окупаторске бугарске војске, не сачекавши повратак из рата мужа и 2 сина.

После смрти оставила је седморо деце скоро потпуно збринуте.

Мир нека је пепелу ове одличне учитељице, примерне домаћице, нежне мајке и праве Српкиње.

Брестовац.

Вој. Вукадиновић.

СТОЈКОВИЋ ТРИФУН-ТРИША

И пок. Триша, одличан представник старијих учитељских генерација, примеран и вредан учитељ, ваљан и омиљен друг и колега, плодан и вредан посленик многих хуманих и културних установа, примеран муж и нежан отац, — пао је као жртва минулог рата.



Рођен је у Соко-Бањи. Гимназију је свршио у Алексинцу, а учитељску школу у Нишу.

Учитељевао је у Николинцу, Реснику и Бобовишту, окр. нишког, а раније у Скопчици и Мађеру, окр. крушевачког.

У минулим ратовима учествовао је најпре као обвезник чиновничког реда у Тимочкој Дивизији код Једрена, а доцније, у 1914. и 1915. год. вршио је дужност помоћника начелника војне станице у Алексинцу, на којој се легавцем заразио и умро 19. марта 1915. год., оставивши за собом удову и три незбринуте кћери.

Светле успомене на ваљаног и у свакоме погледу одличног пок. Тришу и данас су свеже не само међу колегама и друговима, већ и у околини, где је 24 године предано радио као одличан просветни и културни радник.

У колу учитеља, који у своје доба покренуше оснивање фонда учитељ сирочади и подизање учитељског дома, име пок. Трише такође бриљира, јер бејаше један од најјачих сарадника на том послу. Прилози, добивени радом и трудом неуморног Трише, за ове сврхе од приређених забава и добровољних прилога били су обилни. Рад његов у овом погледу признао је и истакло Учитељско Удружење нарочитом похвалницом.

Бог да га прости!

М. В. Ј.

СТРИЈЕЛИЋ ЈАКОВ

Родио се у Новој Вароши 24. октобра 1880. Свршио богослов. учитељ. школу у Призрену. Учитељевао после 1912. године у Ресну. Одступио је 1915. године на Солун. У јуну

1916. године био је распоређен у пионерски полубатаљон Вардарске Дивизије као комесар II чете. На служби је ту остао стално до пробоја солунског фронта, па је са јединицом ушао у земљу, али се уз пут разболео и ступио у неку пољску болницу и умро при крају 1918. године. Имао је жену и децу, који су Бугари протерали из Ресна за Санџак још одмах после окупације.

Само се толико о њему зна.

Бл. Попозић.

ТАБАКОВИЋ ДРАГИЦА

(РОЂ. МИХАИЛОВИЋЕВА)

Рођена 7. новембра 1895. г. у Корману (нишки округ од родитеља Милентије и Мих. К. Михаиловића учитеља Основну школу и четири разреда гимназије изучила је у Лесковцу и Нишу, а Женску Учитељску Школу свршила у Београду 1913. са врло добрим успехом. Те године добије прво учитељско место у Белој Води (крушев.). Али како је њена душа као учитељског детета била напојена националним осећањима, на молбу њену, министарство је још те године премести у Штип, где је била учитељица до почетка великога рата. Ту је са великим успехом нашу штипску младеж, васпитавала, учећи је одушевљено и најпој лепој песми и упознавајући је са нашом славном прошлoшћу.

Ускоро се уда за Спиру Табаковића там. инжењера и тада још интензивније продужи рад на просвећивању тога нашег краја.

Кад је букнуо Светски Рат морала је своје тек започето породично гнездо да напусти заједно са мужем и, у евакуисању испред непријатеља, трпећи сваку недаћу и незгоду као бремена, дошла до Приштине. Свирепи удружени непријатељ и даље је напредовао. Зато је њен муж морао као млад човек продужити евакуисање са нашом војском, а Драгицу непријатељ зароби у Приштини. Ну она не могодне ту остати без игде икога, будући у бременом стању, већ крене на рабацким колима по највећој зими преко Подујева и Преполца у Куршумлију где се породи, чим стиже. После малог одмора од



15 дана пође даље са малим детенцем опет по зими и, преко Прокупља стигне у Ниш на први дан Божића родитељима својим и мужевљевим, носећи са собом поред малог детета и клицу болести од претрпљених љука на путу. Уместо одмора њена млада родољубива душа тек је овде много почела трпети, кад је гледала како су свирепи Бугари гонили и убијали наше најбоље људе, нарочито учитеље и свештенике. Упркос томе она је свуда где је стигла својом речитошћу подизала дух и наду на поновно наше ослобођење. И услед тих душевних напрезања као и због туге за својим мужем о коме није могла ништа чути, њен организам поче малаксавати и оболевати од неизлечиве болести...

Била је ипак толико срећна, да је доживела њено жељено поновно ослобођење и дочекала свога супруга, али — авај! само за кратко време, јер после месец и по дана она је испустила своју намучену родољубиву душу на рукама својих ојађених родитеља у Нишу 7. новембра 1918. године.

Уносећи и ову младу и одличну радницу у нашу Споменницу као жртву рата, ми се праштамо с њом молећи Бога да јој подари рајско насеље.

Бог да те прости, добра Драгице!

ТАСИЋ МИЛУТИН Т.

Рођен је у Грабовцу (Гружа) 1892. год. По свршетку основне школе и четвртог разреда гимназије, ступио је у Јагодинску Учитељску Школу, где се са највећом марљивошћу предао науци и био један од најодличнијих ђака.

По свршетку учитељске школе ступио је ведро и весело у животну борбу, која је по његовом мишљењу била „тешка, мучна и грозна“. Друго му је учитељско место службе било Гостивар, где је био управитељ школе.

Био је један од јачих сарадника часописа „Борбе“, органа млађих учитеља и идеалиста. Преводио је са руског и немачког. Доста му је рукописа пропало у Скопљу од Бугара.

Војску је служио у ђачкој чети, из које је изашао као резервни пешадијски потпоручник



и због тога чина, као учитељ из Јужне Србије, позват је 1914. год. на војну дужност. Погинуо је 14. октобра 1914. г. у селу Глушцима (код Ш пца), где је код цркве и сахрањен. На два дана пред своју погибнију, писао је својој сестри овако: „лепа ти је жеља: да се видимо што скорије, али то неће бити, више је него сигурно..... Ноћас смо били у таквом положају да смо мислили: да ни један жив неће осванути.....“

Драги Милутине, молио си другове на растанку (по свршетку школе): да те не забораве! Добротом твоје сестре, ево ипак отржемо те од заборава.

Јер. М. Павловић.

ТЕРЗИЋ ВАСИЛИЈЕ М.

Рођен у селу Руденицама, у Жупи 1358. год. По свршетку четири разреда гимназије ступио је у учитељску школу, коју је довршио у Београду 1880. год. и постављен за учитеља у Кучеву. Још је учитељовао: у Сигма, Наупари, Бивољу, Јасници, Варварину и Крушевцу.

Готово за све време учитељевања радио је на уређивању школских вртова, свиларству и пчеларству. За овај свој рад награђиван је: од Мин. Народне Привреде, од Српског Пољопривредног Друштва и од Пчеларског Друштва.

Као радник у школи оцењиван је готово увек одличним оценама, и одликован орденом Светог Саве.

Био је члан разних друштава и потпредседник Крушевачке Пољ. Подружине.

У 1912. год. за време рата као магационер војне станице извршио је самоубиство. Доцније се потпуно утврдило да није био ни мало крив.



ТЕШИЋ ЖИВКО Д.

Рођен је 1878. год. у Гор. Буковици (подринској). Учитељску школу почео је у Нишу и завршио у Алексинцу 1900 г. Први пут за сталног учитеља постављен је у Доњој Љуб-

бовићи, затим стечајем добије Гор. Буковице, и ту је остао 6 година и оженио се. Из Гор. Буковица, по молби, отишао је у Велику Реку, а одатле, стечајем, добије Љубовију.

Као резервни капетан II класе, ступио је у Балкански рат. После ратова 1912, 1913. год. произведен је у чин резервног капетана I класе и као командир IV. ч. IV. бат. V. пеш. пука I позива ступио је, 1914. у рат са Аустро-угарском. У борби на Церу рањен је у руку. У повлачењу 1915. год. разболи се и болестан остане у болници, у Младеновцу. Из Младеновца су га Аустријанци преместили у Темишвар, где је од камена у жучи оперисан. После операције, коју је издржао, фебруара месеца 1916. год., умро је у Темишвару.

По причању једнога друга поч. Живка, нека племенита госпођа -- Српкиња из Темишвара, о своме трошку сахрањила га је и на гробу му подигла леп споменик велећи „да га његови могу доцније наћи“. И као учитељ и као војник био је примеран. Одликован је сребрном медаљом за храброст. Иза себе оставио је жену и четворо незбринуте деце.

Нека му је лака срп. земља, а међу друговима вечан помен.

X.

ТОМАШЕВИЋ ЂУРА Т.

Међу многе и многе наше другове, који своје младе животе добровољно дадоше за велико дело нашег ослобођења и уједињења вредно је да се забележи и име Ђуре Томашевића.

Рођен је у Јасеновцу на Сави 1878. г. где је свршио и основну школу. Полазио је нижу гимназију у Срем. Карловцима и Сушаку, учитељску школу у Пакрацу, а више господарско училиште у Крижевцима.

Учитељевао је на српским основним школама у Бос. Дубици и Фочи и на срп. учитељској школи у Пакрацу, одакле га се сећају и многи његови ученици. Његове револуционарне идеје оставиле су јак утисак и међу тадашњим његовим ђацима, с којима је живио братски, а поступао очински.

У балканском рату 1912. год. учествовао је као добровољац у црногорској војсци при заузећу Тарабоша.

После Видовданског атентата у Сарајеву 1914. г. спусти се славом низ Саву као обичан радник и пребегне у Србију, где га је затекао светски рат. Међу првим добровољцима беше и Ђура. Све напоре добровољачког одреда војводе Вука Поповића 1914. и 1915. и он је јуначки издржао. Последњи поздрав својима кући, послао је из Крагујевца 1915. г.

За време повлачења српске војске кроз Албанију и он је сносио све напоре тога пута. То је био врхунац његових патњи а уједно и узрок његовој прераној смрти. Слаба телесна конструкција није могла то да издржи. Потпуно изне-

могао од глади и умора растао се са животом у највећим мукама јануара 1916. Не зна се сигурно, али вероватно да је сахрањен у Медови (Св. Иван Медивански) или негде у близини са многобројном својом браћом из Србије.

Ђура је био надарен способностима на какве ретко nailазимо у животу. Уз чврсту вољу и редак таленат постигао је, да је осим ма терњег језика говорио још и руски, немачки, талијански, француски и енглески и добро познавао литературу тих језика, особито руску и немачку са којих је неке ствари и преводио. Ма да је био пун знања и јаке интелигенције, којом је раставио много од средине у којој се налазио, био је поред свега тога скроман, а уз то повучен и миран.

Жеља за што већим знањем вукла га је на многа и далека научна путовања. Тако је са скромним материјалним средствима, а то су била искључиво његова учитељска плата пропутовао Бугарску, Италију, Швајцарску, Немачку, Данску, а једних школских ферија упутио се је и у Америку.

Вредно је споменути да је иза себе оставио лепу библиотеку.

Одушевљени борац за велику народну идеју, којој је посветио сав свој рад, положио и живот за њено остварење, убеђен, да се остварује вековни сан нашега народа и његове посејане идеје уродити онако, како је он желео целог свог живота и сунце слободе обасјати и разгорити напаћене душе нашег народа.

Слава му и вечан спомен.

Јасеновац, марта 1925. \

Лаз. П. Кошур,
равн. учитељ.

ТОМИЋ МИЛАН

Рођен у Крагујевцу 10. августа 1888. г., умро на Крфу фебруара 1916. године.

Милан Томић, учитељ у Берању, срез пожаревачки носио је у својим грудима родољубиво срце. Милан није служио



кадар, није био војни обвезник, но и поред тога он се балканског рата својевољно обрати својој команди с молбом, да га упуте у борачку јединицу. Како је у команди било Миланових познаника, који су у овоме чину видели само добру вољу Миланову а не и снагу, не испуне му ову жељу и даду му једну неборачку војну дужност. 1915. године Милан буде преведен у борце, постао је редов са пушком у једном пешачком пуку. Као обичан војник издржао је многе тегобе и борбе, издржао је оно мучно и страшно повлачење 1915. г. Милан је стигао на Крф уморан, намучен и оболео. Стигао је тамо да падне у по-

стељу, из које се није ни дигао. На острву Виду, међу чемпресима борави он свој вечити сан, одмарајући, се од ратних и од свих других мука.

Милана оплакује мајка, чији је он био јединац и једина радост. То је једна од оних ретких мајки, која живи само за своју децу. Она је Милана у стопу пратила. Док је учио гимназију у Крагујевцу, мајка је тамо бдила над њим, кад је Милан прешао у Алексинац у учитељску школу и мајка је отишла с њиме, да ни тамо њено дете не би било без материнске неге, а када је Милан постао учитељ она је задовољно живела у забаченом Берању, у малој школици, јер се ту налазио њен јединац. Мајка Миланова и сад живи у Берању. Изгледа, као да још очекује повратак свога сина, чисто не верујући да је Усуд био толико бездушан и да јој је отргао њеног јединца.

Драг. А.

ТОСКИЋ НОВАК

Рођен у Свилајшцу — 1867. — где је свршио основну школу и нижу гимназију. Жеља његових родитеља била је, да настави школовање у Богословији или учитељској школи, али због извесних препрека, настави школовање у Београдској Реалци. Ну, како му је отац убрзо умро, пок. Новак је напустио школовање и отишао за вршиоца дужности учитеља.

Пок. Новак који је заволео учитељски позив и чим је стекао право, положио је одлично учитељски испит, постао је сталним учитељем и сав се посветио школи.

Као учитељ служио је у Балајинцу, Бобови, Грабовцу, Жупањевцу, Дубљу и Свилајнцу.

Радио је у школи савесно и предано с пуно воље и његов је рад готово увек оцењиван одличним оценама.

Пок. Новак је својим лепим другарским опхођењем умео да задобије љубав својих другова и околине, због чега је био омиљен и цењен. Био је врло предузимљив и у пословима ван школе на културном и националном пољу, а у политици увек активан. Радио је неуморно на оснивању земљорадничких задруга и других просветних, хуманих и националних удружења и у сваком месту, где је са службом био оставио је по коју установу, које и данас постоје.

Нарочито се истакао као агилан поборник наше националне идеје, због чега је долазио у додир, одржавао везе и помагао у патриотском раду многе наше националне раднике.

Иницијативом пок. Новака изведена је врло лепо четрдесетогодишња прослава чувене Ресавске Библиотеке 1907. г.

А када је 1909. године под председништвом г. Пере Живковића учитеља, извршена у Свилајнцу велика национална манифестација стогодишњег помена ресавског војводе Стевана Синђелића и положен камен темељац споменику Синђелићеву, пок. Новак је био у одбору прославе и много помагао да ова прослава буде онако сјајна и величанствена, зашта је одликован орденом Св. Саве V. реда.

Балкански рат је пок. Новака силно одушевио. Са победа наше храбре војске, освете Косова и слома турске царевине био је радостан и поносан. Али, не беше срећан да дочека и крај Балканског рата. У почетку марта 1913. године изненада се разболе од запаљења плућа. Поред свег заузимања лекара и свих његових да га спасу, морао је подлећи тешкој бољци. Сахрањен је 9. марта 1913. године у Свилајнцу уз учешће многобројног грађанства из места и околине.

Пок. Новак се достојно одужио својој земљи и народу својим просветним, културним и националним радом.

Бог да га прости!

И. Ж.



ТРАЈКОВИЋ ВИТОМИР.

Привремени учитељ у Беловодици, среза прилепског, студент Београдског Универзитета



Рођен је у Кладову 1890. г., где је свршио и основну школу. Пуну гимназију свршио је у Нишу школ. 1910/11 године, и те јесени уписао се на технички факултет Београд. Универзитета.

Учитељевао је најпре у селу Остри, среза љубићског, округа рудничког; а од јесени 1913 г. у селу Беловодици, окр. битољског; до евакуације Прилепа и околине првог и другог нов. 1915. год. Због слабости он није могао благовремено стићи у Прилеп, да се са осталима евакуише, већ је стигао у Прилеп готово једновремено с Бугарима, и ту се, за неко време, био скрио код неке своје рођаке, али су га Бу-

гари пронашли, најпре ухапсили, у затвору мучили, и најзад једне ноћи (по причању између 13. и 14. дец. 1915.) из затвора извели и са још 27 наших првака из Прилепа и околине, одвели на место звано: „Јеђупско Долче“, и ту их иа најсвирепији начин уморили.

Када је, у јуну месецу 1919. г., пронађено место њихове погибије, и приступљено откопавању и вађењу њихових лешева из заједничке гробнице у присуству сродника побијених — призор је био ужасан. Било је лешева набацаних један преко другог као клале, било их је повезаних, па су можда живи били бачени у раку, било их је без руку, без главе, доле окренутих и др.

Таком је мученичком смрћу завршио свој млади живот овај идеални младић, који је са пуно љубави радио на просвећивању народне омладине у завичају свога оца и деде (стац му је родом из села Извора на путу Прилеп—Велес).

Пок. Витомир оставио је иза себе старе и изнемогле родитеље: оца Косту Трајковића и мајку Катарину, којима је он једина потпора био, због којих је и студије морао напустити, да би им учитељском службом од помоћи био. Његов отац, негдашњи трговац сада се налази у бедо и сиротињи, а помоћи ниоудкула.

Слава Витомиру мученику!

P.

ТРЕНЧИЋ СПАСОЈЕ

Пође ли се од закључка да робовати значи што и целога века бити лишен посматрања раскошног блистања сунца и не осећати дејство његове животворне топлоте; онда је готову такав живот оних које сурова судбина осуди на робовање немилосрдном азијату, код кога се самилостна осећања радије манифестују према животињи — него ли према поробљеном људском створу. Није потребно напомињати да је у таквим приликама ускраћено и забрањено: удисати опојни мирис цветних дубрава; слушати умилни цвркул птица; у богатству и лепоти нијансирања боја и мириса ливада уживати — нити се предавати неговању себе (својих својстава духа и душе), јер је све на земљи — по схватањима следбеника последњег пророка, не изузимајући човека — требало да служи ради употпуњавања овоземаљског уживања прокованих поклоника ага и бегова. Све је то морало бити безизнимно забрањено поробљенима.

Под таквим друштвено-националним околностима (приликама) живео је у селу Риљеву, срез прилепски, пок. Тренча, отац храбро погинулог учитеља Спасоја Тренчића. Становници Спасојевог завичајног краја ипак имађаху предмета који обилну храну нуђаху њиховој вери у скоро ослобођење од таквог тешког ропства. Радећи и најтеже послове на имањима разузданих Турака —

Прилепчана, они, заустављајући своје уморне погледе на Марковим конацима (Остаци Маркова града), могаху сањати о својој срећнијој будућности. Јер дивну илузију изазиваху они споменици негдашње славне прошлости наше, будући једну снажну наду да: „Мора потећи вода онде где је некада текла“.

Ма да поменуте прилике отежаваху школовање нарочито сеоске деце у бив. Турској Царевини, одлучни домаћин Тренча упути на школовање свога Спасоја да би одважније и изразитије могао бранити угрожене интересе Српства у његовом крају. Напослетку тај добри Србин доживе остварење својих жеља — видећи свога сина богато обдареног одлучношћу, снагом и растом легендарних наших јунака, где као народни учитељ сеје семе живе речи и изразите радње в



свом питомом крају. Убрзо за овом радошћу догађаји дадоше за право његовом надању и веровању, јер вековни сан кидање ропских веза постаде стварност. Али је најсвечанији тренутак за некадање робље наступио, када је, насртајем Аустрије на (слободну) Србију, требало похитати на браник отаџбине и принети јој као жртву свој део дужности и љубави, и не гледајући на животне опасности. Све се то видно манифестовало приликом мобилисања наше националне снаге да се од перфидног насртаја одбрани част и престиж наше слободне државе. Међу првима видимо тада Спасоја да као ђак-подофицир задаје тешке ударце непријатељу. Зао је удесхтео да он као рањеник доживи још једно ропство. Ово ново ропство му теже притиште душу, те све своје напоре уложи у тражење могућности да се час пре спасе новог унижења — заробљеничког жига. После многих безуспешних покушаја он ипак успева да срећним бегством напусти Аустрију и да оде у Русију, где одмах ступи као водник под развијену заставу Југословенске Добровољачке Армаде. На том је месту издржао сву одисеју те наше славом овенчане војске, па са њом, напослетку, и на Солунски Фронт стиже. Ту је осетио особиту радост гледајући са Могленских висова свој завичај. Он одатле полете у час оне историске офанзиве 1918. године као орао, горд што доноси сада поновну слободу своје завичају и целој отаџбини. У тим данима брзога марша није се ни смело помислити на одлазак у родни крај, међу своје, — јер је непријатељ, и ако разбијен био још у моћи да угрози наше дотле постигнуте успехе. Стога се и хитало Нишу, главном раскршћу балканских путева, где су Немци вршили припреме да озбиљно запрете нашем даљем надирању у отаџбину.

Тим новим отпором непријатеља, ражљућени као лавови и не хотећи да знају ни за какве опасности, са дивним самопрегоревањем налећући на непријатељева утврђења, — наши га храбри јунаци оштрим бајонетима истераше из њих и нагнаше у неповратно одступање чак преко Дунава. Нишка битка дефинитивно реши судбину чишћења целе Србије од непријатеља, кидајући нам нове и многе жртве. У тој битци, у којој дефинитивну победу однесе српско оружје и над оружјем Тевтонаца, погибе, погођен смртоносним непријатељским хитцем, наш добри друг Спасоје. Поред дивних примера осталих учитеља хероја, пример личног жртвовања Спасоја Тренчића за част Отаџбине топло ће зрачити будући још и понос гордога Прилепа.

Пок. Спасоје рођен је у Риљеву, срез прилепски 1881. свршио је учитељску школу у Скопљу 1901. Кад је мобилисан 1914. био је учитељ у свом родном месту Риљеву.

Слава ти и хвала храбри Спасоје!

Јов. Сивановић.

ТУБИЋ СТЕВАН С.

Рођен 1888. године у Сјеници. Учитељску школу свршио је у Скопљу 1906. године. По свршеној школи био је први пут постављен за учитеља у селу Белаковцу, крај Куманова. По том је био учитељ у Куманову, Велесу, Призрену и на по-слетку у Приштини. Ту га је затекао ослободилачки рат 1912. године. Како је Стево био одушевљен и колико срећан, кад је видео на јави ослобођено робље од Косова!

Године 1913., када је отаџбини запретила опасност од стране вероломних Бугара, Стеван оставља школу, напушта Приштину и Косово, лаћа се брзометке и јури као добровољац на Овче Поље, на Брегалницу, да својим јунаштвом помогне браћи и да брани домовину своју.

После срећно завршене војне на Брегалници Стеван се сав срећан и победоносно враћа у Приштину.

Велики рат 1914. г. нађе га у истом месту и он буде позват на војну дужност. Он се одзива позиву и видимо га како и дању и ноћу неуморно ради у војном округу у Приштини. А када је 1915.

године епидемија тифуса била јако распрострањена, он је подлегао тој болести и умро 5. фебруара 1915. године.

Покојни Стеван био је одличан друг, одличан учитељ, велики национални борац. По природи био је јаке интелигенције и неуморан радник на културном пољу Ј. Србије. Његова је смрт била прерана и осетна за учитељски кадар онога доба на Косову Пољу.

Нека ти, драги Стево, Бог подари рајско насеље!

Кос. Мишровица.

*Млад. Радојевић,
учитељ.*



УРОШЕВИЋ ВОЈИСЛАВ К.

Рођен 20. окт. 1893. год. у В. Дренови окр. крушевачком. Син пок. Косте Урошевића, намесника среза трстеничког и мајке пок. Аексјеје. Основну школу свршио је у месту рођења, четири разреда гимназије у Крушевцу, а учитељску школу у Алексинцу 1913. године.

Васпитан у националном духу пок. Воја је по свршеном школовању постављен за учитеља у свом родном месту В. Дренови и почео је с највећим одушевљењем васпитачки посао; али још није био саставно ни једну годину рада у својој школи а отаџбина га позва да место књиге, васпитања омладине и културног рада, брани је од њених непријатеља, те Воја ступа у ђачку чету у Скопљу.

У одсудним трнущима Воја је заједно са својим војницима јуначки нападао на непријатеља у чувеној рудничкој контраофанзиви; али је у тим тешким и одсудним тренутцима и погинуо крајем месеца новембра 1914. год.

Мирно почивај, драги Војо, твој вечити санак, јер твоји напори нису били узалуд; а твоје име остаће у вечитој успомени код нас твојих другова, јер си нам ти увек твојим хумором блажио по некад тежак, али пријатан ђачки живот у Алексинцу.

Слава младоме јунаку!

Пожаревац.

Драг В. Маџејић.

УРОШЕВИЋКА ЉУБИЦА

(РОЂ. ВУКОВИЋ)

Рођена је 1890. год. у Београду. Од 2 године остаје без родитеља и узимају је под своје хумани људи гђа Софија и Г. Добра Вуковић виши чиновник жељ. Дирекције. Основну школу, вишу женску и учитељску школу свршила је у Београду. Била је вредна ученица, мила, дружељубива, добродушна и увек весела, ванредна певачица и музикална. Ко год је пок: Љубицу познавао, свакоме је била мила.

Учитељску школу свршила је 1910 год. са врло добрим успехом и први пут постављена за учитељицу у Бобовишту, ср. алексиначког. После је још службовала у Милошеву код Јагодине, и Омашници, ср. трстенички. Турски рат 1912. и бугарски 1913. г. затекао ју је као вереницу учитеља Воје Урошевића. По свршетку ових ратова венчала се у октобру 1913. год. Светски рат 1914. год. затекао је са ћерчицом и мужем у Омашници. Мужа испраћа у овај рат а она са ћерчицом од недеље дана слаба остаје у селу. Доцније, изгубив ћерчицу, прелази у Београд јако болесна и седи код старатеља.

Октобра месеца 1915. год. када су Немци бесно бомбардовали Београд и у њега почели улазити, лежала је Љубица у кревету и с душом се борила. Страх и брига за отаџбином, за мужем и свом браћом, који су на бојишту, ускорили су јој смрт. Случај је хтео да два Немца, до зуба наоружана, бану у кућу баш оног момента, када се Љубице с душом растављала. Њене крупне, плаве очи још су мутно гледале. До последњег момента је питала мајку: „Је су ли ушли Немци у Београд“ нашта је увек добијала одговор: да нису. Али

кад она два Немца уђоше у собу, мајка рашири руке и стаде испред њих да их Љубица не види. Тога момента је и умрла а страшне Немце није видела.

Сахрањена је у Београду нечујно и скромно.

Нека ти ови редови, другарице, буду у место воштанице и цвећа на гробу, ради сећања међу другарицама и друговима.

Смедерево.

Даринка Сџефановићка.

ФОРКАПИЋ НИКОЛА

Рођен 1895. год. у Лици; свршио је препарандију у Карловцу, 1918. год. и одмах по ослобођењу дошао је, пун одушевљења, на службу у Јужну Србију у село Градовце срез скопски. 1921. год. премести се у Кучевиште, 10 км. до Скопља, где га 1922. год. једног дана пред вече ухвате бугарске комите (пошто је тада комитска акција била опет оживела) и собом одведу и исте ноћи убију. Леш је скривен тако да је једва тек 1923. год. нађен, од стране жанд. патроле, у шуми под каменом. Наш Југ губи у њему учитеља — борца — и патриоту какви се ретко могу наћи, јер дође чак из кршне Лике у Јужну Србију да поред напорног рада, као прави народни учитељ, приложи и свој млађани живот на олтар своје толико вољене и драге Отаџбине. У место помена и воштанице, ја му као друг, из службовања у Јужној Србији, написах ово неколико речи са намером да се име учитеља-мученика сачува од заорава. Лака ти земља драги Никола, за коју даде највећу жртву — свој живот.

Тек риш.

*Сџ. М. Росић,
учитељ.*

ХАЦИЋ МИЛАН К.

Рођен је у Ваљеву 1871. године, у кући отмене и чувене породице Хаџића. Свршио је основну школу и четири разреда гимназије у Ваљеву а учитељску школу у Београду 1890. године. Као учитељ службовао је у Љубовићи, Новацима, Убу, Топлици и Петници, све у Ваљевском округу. Петница је, његово последње место, у коме је учитељовао око 20 година, и провео најбоље доба свога живота у најспокојнијем раду достојном хвале, радећи како и сам каже: — „Међу својим искреним пријатељима и комшијама са вером у бољу будућност“.

Учествовао је као резервни наредник III. позива у ратовима 1912. и 1913. године. Објавом рата Аустро-Угарској отишао је у исти, као благајник профијант — колоне Дунавске Дивизије. После много брига и мука, вршећи тачно

и савесно своју дужност, успео је да са својим сином Слободаном преживи Албанске патње и да се уморан од пута



докопа острва Вида. — Свога јединца Слободана послао је у Ницу ради одмора и дружења школовања, док је он отишао на Крф, где је подлегао тешкој и неумитној смрти 31. јануара 1916. године.

Отишао је дакле, на позив своје отаџбине, али се није више вратио, да нам рече „Косово је освешено — Душаново царство је уједињено“, као што је то рекао када се је враћао из рата 1912—1913. године. Смрћу његовом културни напредак Петнице се је угасио. Овим радом био је редак пример свима нама. У њему је Петница, збиља изгубила једног од

својих најискренјих пријатеља у пуном смислу те речи. Њен апостол је пао а Петница је остала да вегетира као и пре њега, ма да је за време његова рада постала славна, каква никада можда неће бити нити је била.

Овај добри човек, просвећивао је, подизао, стварао, помагао, да се из највеће беде, јада и освете извуче ова малена општина.

Он је радио дан и ноћ. Широ је просвету, дизао морал на достојну висину и тиме је и сам себе уздигао, и ако се уздићи није хтео.

Подизући своје идеале подизао је и своје Омладинце, а да би их обезбедио за рад он је подигао и народну читалоницу, библиотеку, задругу (потрошачку, набављачку, кредитну и продуктну). Колико се сећам њихова читаоница је још тада бројала око 800 примерака врло добрих дела, а први капитал њихове задруге од 100 чланова, износио је 1912. год. 4500 динара.

Ну он је и даље ишао. Његовој омладини синило је новије сунце, пуно среће и полета. Он је својој омладини прокрчио и даљи пут — пут просвете кроз гимназију и студије, и који га је од омладинаца искрено послушао, тај се није покајао.

Пред његов дефинитиван завршетак рада, имало се је шта и видети. Његова омладина, управо цвет његове омладине, даје много успеха у раду. Његови ђаци били су увек међу првима и свуда су радо примани. Радио је дан и ноћ,

без одмора, поштеде и смене: док најзад у раду, и то највећем није умро, као велики сарадник народног јединства. Најотменији сељаци из његове школске општине, боље рећи из његове омладине, били су у исто време и најпобедоноснији хероји. Њих 100 пало је за Уједињење свих Јужних Словена.

Доста је примера његовог корисног рада. За тај свој рад он је стекао неподеливо признање свију људи у својој општини.

Милан је својом добротом и племенитошћу усадио у душу својим омладинцима: љубав, братство, једнакост и слогу, јер је Милан био први и најбољи њихов пријатељ.

У то име омладинци му кличу; „Слава и хвала нек је нашем неумрлом и искреном пријатељу, учитељу и апостолу“.

„Благо гробу и у тами кад се сјаји,

„Где кандило припаљују нараштаји...“

Београд.

Ж. С. Расулић,
студент.

ЦАКИЋ ДАНИЛО.

Рођен окт. 1866. год. у Куманову. По свршетку 3 раз. осн. школе у Кратову — оде у Лесковац да сврши основну школу. Потом одлази у Београд, уписује се у Богословију и по свршетку I.-вога разреда исте, буде постављен за учитеља, први пут у селу Четирцу срез кумановски, у коме је отворио школу и у селу остао са службом све до 1913. год. 1913/14. год. премештен је у село Малнио, (кумановски срез) а 914/15. у село Душановце (Куманово) где је такође отворио школу.

За све време службовања одликовао се марљивошћу и истрајношћу на буђењу и ширењу националне свести краја у коме је служио. Узимао је видна учешћа и у четничкој акцији под турском управом, због чега је неколико пута хапшен и затварац, али и убрзо, на интервенцију Краљ. Владе преко српског конзулата у Скопљу, у слободу пуштан. Кобне, 1915. г. досиав из села Душановца доцкан, када је Куманово већ било евакуисано од наше власти, изнемогао и немоћан од душевних болова и потреса смрћу јединца му сина сврш. прав-



ника и полициског писара у Штипу, а и сам' не знајући где би и на коју страну пошао, остао је у Куманову, код своје куће. 1915-та му је година била и крај живота његовог, који је завршио трагично, као и сви просветно-национални радници, које је бугарска власт затекла код куће.

На 3 дана по доласку Бугара у Куманово, бачен је у затвор у коме је после 15 дана муке и боја, глади и очајања, уморен језовитом смрћу: посред грла прободен је ножем, и снако живом, извучен душник, а потом избоден ножевима, у којим је мукача и умро.

Гроб му се ни данас не зна.

За собом је оставио само жену, која је до своје смрти децембра 1918. год. живела од милости и дарежљивости суграђана и рођака, јер је све имање пок. Данила Цакића, кућа и покућанство, разорено и опљачкано.

Једна анегдотица из његових самртних дана: Бугарски начелник, срески зове га себи из затвора и саслушава за његов рад на националном пољу.

... — ... И ти остајеш при томе, да је ово српски народ, и да си ти Србин? — пита га начелник.

— Јесте, одговара Данило, овај је народ српски. Јер да није српски, ви га не би мучили: не би ваши затвори њиме били пуни, нити би га убијали нити кретали оволики свет од кућа. А ја не могу бити друго него што је народ!

Дакле ниси Бугарин? — опет ће начелник.

— Ја сам Србин!, одговара кратко Данило. На шта му начелник удара 3 шамара, псујући му српску матер.

— Срам те било, представниче бугарске власти. Псујеш и удараш учитеља! Срби то нису радили! — одговорно је Данило и вратио се у затвор.

Слава ти српски мучениче.

*Ђорђе Божиновић,
учитељ.*

ЦАКИЋ МИЛУТИН.

Рођен је у Соко Бањи 1872. год. где је свршио осн. шк. Гимназију је учио у Алексинцу а учитељску школу свршио у Нишу 1891. год.

Учитељевао у: Липовцу (Св. Стевану), Врмци, Селевцу и Витошевцу где је јануара м-ца 1916. год. и умро у најбољој снази свога живота, у 43. год., оставивши за собом жену учитељицу и петоро незбринуте деце.

Сваки ко је познавао пок. Милутина зна га, као, добру, племениту и благородну душу.

Увек благ и тих, претерано заузимљив око урђења школа, њихових књижица, завођењу земљорадничких и по-

трошачких задруга и у опште утицајући поучно и корисно на своју околину — уживао је љубав и поштовање свих.

Пок. Милутин је из оних учитељских генерација, које су се предавале послу свим својим духом. Та његова претерана ревност и преданост послу утицала је рђаво на његово здравље и болест га прерано сруши.

Лака ти земља у којој лежиш наш драги Милутине. Јер си је свим својим српским срцем љубио.

Прокупље.

Супруга, *Нађалија*, учитељ.
Деца: *Својан*, *Миодраг*, *Јела*,
Ола и *Живојин*.



ЦВЕТАНОВИЋ ДИМИТРИЈЕ — МИТА.

Наша учитељска школа, поред спремања ваљаних учитеља за рад у школи, улевале су и дух пожртвовања за опште народне идеале. Младе учитељске генерације одлазиле су у народ са пуно воље и пуно заноса за посао, којег су се прихватиле. Ободрене од старијих колега, и одушевљене за рад на културном и националном пољу рада, давале у и последњи дах свога живота да се тежње остваре. И где се мислило да има највише тегоба и сметњи за рад, оне су највише развиле свој утицај. Такав је био и пок. Мита.

Пок. Мита рођен је 1894. год. у Јагодини. Син сиромашних али честитих родитеља. Својом ретком марљивошћу и трудом одликовао се је између другова у гимназији, те је међу првима примљен у Учит. Школу Јагодинску. И какав је био у гимназији, такав је био и у учитељској школи: тих, миран и повучен али челичне воље и вредноће у раду. У својој класи опет је међу првима. Другови цене његову спрему и диве се реткој доброти племените му душе. Учитељ. школу свршио је с одличним успехом 1914. год. и у јесен исте године постављен је за учитеља у селу Леунову близу Гостивара. Одушевљени радник и народни пријатељ, пун младићске снаге и

идеала, отишао је пок. Мита весео и 'раздраган у нов живот, у нове борбе и искушења. Отишао је тамо, где је најпотребнији и био, у гудуре Јужне Србије, да шири светлост и знање, где је вековима чамотиња и беда пригискивала људске душе. Отишао је али... више се никад није вратио. Оставио је своје миле и драге, своје пријатеље и другове, у нади да их ускоро наново види, но на жалост он их никада више не виде.

Идуће 1915., налазио се као војни обавезник на служби при Војној Станици у Гостивару. Наступили су дани повлачења, дани ужаса, мука и патњи. Он је и сад, као и на селу, савесно вршио своју дужност. Испратио је све: и војску, и избеглице и све што се је морало евакуисати, па је најзад дошао ред и на њега: да се крене на пут страдања и бола. При повлачењу близу Призрена буде са још 50 других избеглица изненада ухваћен од Бугара и враћен натраг. Бугарима је изгледао сувише далек пут, да се враћају куда су већ прошли и да не би себе мучили као и несрећне избеглице-заробљенике, све их искасапе на најсвирепији начин у путу ка Гостивару и то тако, да се ни једноме и дан дањи гроб не зна.

Тако је наш драги Мита мученички завршио свој младићски живот у близини места где је прве дане учитељске провео, плативши сувише скупо свој дуг Отаџбини.

Нека му је светао спомен међу друговима и пријатељима.

Молчило.

БРАЋА ЦВЕТКОВИЋ БОЖИДАР И ДУШАН Ж.¹⁾

Одлични као учитељи и просветни радници, примерни као браћа и другови, изврсни представници млађих учитељских генерација, честити синови честитих родитељз, браћа Цветковићи бејаху и примерни војници у минулим ратовима за спас и величину отаџбине, јер примерно вршење те дужности и пожртвовање запечатише животима својим.

Рођени су у Алексинцу; пок. Божидар 26. октобра 1887. год., а пок Душан 13. јануара 1891. године. Ту, у Алексинцу свршили су и учитељску школу.

Пок. Божа учитељевао је најпре у Црноме Калу, окр. крушевачког, а за озим у Жуковцу, окр. тимочког, и у Јошаници и Добрујевцу, окр. нишког.

Пок. Душан је, завршивши школу пред рат, учитељевао у Милушинцу, окр. нишког.

Типичан као одличан учитељ и друг пок. Божа био је типичан и као војник-резервни официр. Разумним и примерним

¹⁾ Да би и у Споменаци ова узорна браћа остала један поред другог, чинимо мало одступање од строга азбучног реда.

Приређивачи.

вођењем најпре свога вода, а доцније и своје чете, стицао је признање и похвалу команданата, а поштовање и љубав код својих војника. Име Божино свакодневно се с поштом помињало међу људима целог пука.



БОЖИДАР.



ДУШАН.

Многобројне борбе, у којима је учествовао као борац, водећи своју чету, и у којима је био и рањаван, поткопавале су здравље овог ваљаног учитеља и примерног официра. Задобивена рана у борби код Пирота при повлачењу 1915. год. и тегобе у повлачењу кроз Албанију изнуриле су сасвим организам његов.

Дошавши на Крф а за овим и на Солунски фронт Божа, иако већ јако изнурен и ослабио, прима и даље чету и води рововске борбе са Бугарима на Третеничкој коси, Преслану и другим позицијама на Могленским планинама. — При оснивању јуришног батаљона и бомбашких одељења узима текоће учешћа, образује и спрема бомбашко одељење надајући се и тврдо уверен у сигурну и скору победу наше војске. — Пред сам почетак офанзиве организам његов потпуно попушта и Божа у рову добија крволитење, због чега је евакуисан у једну од резервних болница у Солуну.

По реокупацији Божа је, по својој жељи, као болестан упућен кући родитељској у Алексинац. Ту на крилима својих родитеља и тада незбринутих сестара умре 5. маја 1919. год.

Подвизи и пожртвовање његово у рату награђени су видним одличјем: Златном медаљом за храброст и Карађорђевоом звездом, — Смрт њихова оплакана је од многобројних

ратних другова, колега, пријатеља и познавалаца. Импозантна сахрана његовог тела била је видан доказ поштовања и угледа, које је пок Божа уживао.

Разборит, тих и присебан у толиким борбама и окршајима пок. Божа бејаше исти такав и у последњим данима живота. Болна је и светла успомена, када пред саму смрт на неколико дана говораше двојници колега, који га тешише и указиваше наду на оздрављење: „Ваше су утехе слабе. Увиђам свој скорби крај. Не жалим што пре времена одлазим, јер дочекам поновно Ослобођење и Уједињење, но жалим што нисам могао да учествујем у овом последњем чину, у пробоју фронта.“

Пок. Душан није био сретан, да у оној мери и онако помогне Отаџбини као брат му Божа. Нежног здравља и још млад није ни могао бити борац. Ступио је као добровољни болничар и брижљиво, марљиво и предано помагао у лечењу рањене и болесне браће у Балканском рату, због чега је одликован крстом малосрђа и бронзаном медаљом.

Напори у овој преданој служби ускорили су смрт пок. Душана. Умро је јула 1914. године код својих родитеља у Алексинцу.

Тужне су, али сјајне и светле успомене, које за собом оставише примерни учитељи и врла браћа Цветковићи.

Бог да их прости!

М. В. Ј.

ЦВЕТКОВИЋ ВЕЛИМИР К.

Родио се 1864. у Лозници, округ подрински, свршио основну школу и гимназију у Чачку, васпитао се у судијској, родитељској кући и завршио учитељску школу у Београду.



Задобив све особине које кресе човека и правог васпитача омладине, посвети све своје моћи васпитању и образовању омладине у Бабушници, округ пиротски, где га затече бугарски рат и прекиде започети посао. Љубав према отаџбини и бујност младинаска учинише, те као добровољац полете у борбу и делом показа оно што речима својим говораше. После рата беше постављен за учитеља у Гучу, Драгачево, а одатле премештен на горди и поносни Рудник, на коме наши прадедови и дедови, са

пуно муке, положише прву ватру слободе. На Руднику проведе 4. године, у Атеници, округ чачански 1. годину, одакле, 9. септембра 1906. године, дође у Брусницу — Гор. Милановац, где неуморно, савесно, предано и умешно вршаше свој васпитачки посао, задобив љубав и поштовање ђака, друштва и грађана. Рудничко Учитељско Друштву имађаше у њему најтачнијег и најсавеснијег благајника, баш у времену највеће друштвене делатности, када издаваше свој лист „Школски Радник“.

Увек чио ведар и насмејан — оличење тачности, марљивости, истрајности и преданости на дужности — покојни чика Веља беше омиљен, цењен и поштован а својим особинама служаше за углед.

У рату 1914. радио је савесно, предано и умешно у Х. Пуковској Окружној Команди па доцније у њеном слагалишту. У времену наше опште несреће и повлачења, чика Веља подноси све муке и напоре, одступајући кроз кршну Албанију. Њу пређе, стиже на Јадранско Море, о коме је са толико љубави говорио многим генерацијама својих ђака, и на путу за Крф, умре 16. јануара 1916. године на лађи „Савоја“ и не помишљајући, да ће то исто море бити његова вечна, страшна и немила кућа.

Нека је ово неколико редака, омиљени чика Вељо, у место свеће воштанице, коју би ти твоји ђаци, другови и познаници често палили, а најчешће твоја верна сапутница — супруга Драга, која у теби гледаше све и према којој твоја смрт беше нарочито немилостива, што те узе тамо, далеко од својих милих и драгих, камо ти нико твој не може доћи ни гроба видети.

Љ. Ј. Шианковић.

ЦВЕТКОВИЋ ДУШАН Ђ.

Рођен је у Алексинцу. Осн. школу и гимназију учио је у Зајечару, а учит. школу у Јагодини. По свршеној школи одслужео је војску и произведен за официра, а затим је добио за учитеља у Оштрелју, па је наскоро премештен у Кривељ окр. тимочки.

Пред „Балк. Рат“ произведен је за рез. поручника и мобилизација га је затекла на вежби. У самом почетку рата опасно се разболео од запалења плућа и био пуштен кући на боловање.

Дуго је боловао и пошто се никако није могао потпуно опоравити, буде разрешен дужности рез. официра.

У то доба учитељевао је у Косанчићу окр. врањски и тамо га је затекао и други велики рат у који није ни ступао због још увек слабог здравља. Међутим, ипак је изгледало да ће оздравити и моћи ступити на војну дужност, кад нај-

даред марта месеца 1915. год. пада у постељу и после три недеље тешких мука умре 3. априла у најлепшој младости у 27. години.

Сахрањен је у Косанчићу. Оставио је жену и синчића од године и по дана, ојађену матер, три сестре и два брата, оба у рату у то време.

Пок. Душан био је човек врло интеллигентан, вредан и необично добар.

Његово понашање пуно финога такта чинило је, да је био свуда омиљен. Обдарен је био и ретким музичким способностима, тако да му се околина увек дивила. Кућа му је била пуна музичких инструмената, а ни један није остао његовоме сину, јер су му непријатељи однели све из куће у јесен 1915. год. Због овога није могућно ни његову фотографију послати. Ну, нека ово неколико речи буду његов скромни спомен међу нама.

С. Д. Ц.

ЦВЕТКОВИЋ ЈОВАН

Рођен у Куманову 1880 год. Од родитеља Стоје и Цветка мутавије.

По свршетку основне школе у Куманову, ступио је у Призренску Богословију и исту свршио као државни питомац 1900. год. са одличним успехом.

Свршио је школу у времену, када је насиље бугарских банди над народом у Македонији и Старој Србији достигло врхунац. Одмах по завршеном школовању постављен је за учитеља у с. Четирцу, округ кумановски. По природи миран, нарави благе, а као одлични просветни радник, за кратко време стекао је симпатије и поштовање својих ученика и њихових родитеља. После годину дана, премештен је из Четирца за село Кокосиње, где је тако исто уживао љубав и поштовање.

Радио је неуморно, како у школи, тако и ван школе, на организовању сељака за одбрану од од оних који су хтели, да им силом наметну бугарско име.



Млади, вредни Јован имао је у свом раду успеха, због чега је био забележен у црну књигу бугарских комитета.

Јован је био свесан опасности која му прети али је био неустрашим.

Неколико пута налазио је поред куће писмене поруке да иде из Кокошиња, ако му је живот мио. На све ове поруке није се обзирао.

Год. 1904. августа месеца Јован је код свештеника у истом селу скупио виђеније сељаке, на договор, али их на скупу нападне јака бугарска чета, похвата и повеже. Мучили су их грозним мукама и по том поубијали.

Сељак, који је дошао да извести, са сузним очима, изговорио је ове речи: „У нашем је селу извршен покољ; међу покланима налази се и наш учитељ“.

Кад је Јованова мајка отишла у село, видела је страشان призор: повезане и ножевима избодене лешеве у потоку крви, међу њима и свог храниоца, свег измрцвареног.

После своје смрти, оставио је стару мајку, две сестре и млађег брата, који је сад официр.

Драги Јоване, лака ти српска земља, коју си својом крвљу натопио и вечан помен међу нама!

Сш. Кампереничка.

Смрт пок. Јована Цветковића и осталих из Кокошиња, описао је, у Политици, и познати наш национални и јавни радник Госп. Григорије Божовић, тај напис саопштавамо овде као допуну овом некрологу.

МАЛО ЗНАНИ

Једне ведре ноћи, 1904. године, недалеко од села Кокошиња на усамљеном брежуљку изнад сеоске поточине састао се злокобни ноћни збор, какве је Маћедонија запамтила готово на сваком својем пропланку и рудини. Окружен страшним четницима и многим сељашима, бугарски околијски војвода Бабата стаде да прегледа шесторицу повезаних и тек доведених му на суд невољника. Гологлав, рашчупављене косе и браде, сав у реденицима, бомбама и неким кожним торбицама, и на дану би био грозан. Пред њиме стајаху повезани: учитељ Јован Цветковић, кокошињски поп и пет одабраних сељака Срба.

— А!... Вије сте?!... — кроз стиснуте зубе изусти Бабата, како је само Бугарима својствено и дано.

— Ми смо .. војводи, — мирно му одговори учитељ, грабећи да га ко од дружине не претекне и не збуни се у часу кад шале нема...

А заиста немаше шале. Тешки се дани тавораху као по клетви. Недавно као у маскарни завршен Маћедонски Устанак имао је подлу намеру: да свет види како је та покрајина бугарска и да се побеснели Турци што више баце на нас. Бу-

гари као да стекоше право да свуда камом натурају своје име. Милери и Паре беху на њиховој страни. Руски Бјељајеви и Мандлштајни с презривим чуђењем добациваху нам са својих прагова у Скопљу и Солуну: „Шта тражите по Македонији, кад имате с оне стране Шарпланине вашу Стару Србију?“ Наших чета још не беше: Врање би тек протурило преко границе по кога човека да силнику беговском, субаши, поквари ноћна пировања са нашим Цветама Калушама. Довезенски још у тишини крепљаше села; поред Биљаче се оретко пронашаху по која пушка или десетина нагановаца. А Штип као да није у Турској, но с оне стране Петрича и Ђустендила. Страховито се окомили Бугари на Куманово, Кочане и Кратово. Гањ и кама поколебали наше редове. Још се питомо Злегово држи. На Овчем Пољу остало Кокошиње као последњи бедем према избезумљеном Штипу. Држи се још тридесет кућа наших у том селу. Имају свештеника, али учитељ не може да се одржи: или га убију бугарске комите, или Турци отерају у Куршумли Хан. Нико више не сме да се прими тога села, јер зна шта га чека. А без учитеља ни народ се не може одржати. Забринули се наши у Скопљу, збунили у Куманову. Но довио се прота Ташко. Узмајује литичним пркосом негдашњега свога Краља од Прилипа и пре ће се потурчити, него пред Бугарима поклецнути. Здоговорио се са школским управитељем и позвао младога учитеља Јована Цветковића, Кумановца, тихога и мало показаног, али тврђега од свих што их је досле видео и с њима споредовао.

— Јоване, златен, — почео прота као и увек кад је жртву свесно слао у смрт: — ето, пало ти у део да умреш...

— Како? — без икаквога узбуђења и ишчуђивања упитао младић колико само да види у чем је ствар.

— Тешко, златен: — ја и твој управитељ нашли смо за потребно да те преместимо за Кокошиње...

— Хм, Кокошиње.

— Јесте, за то пусто и златно наше село... А то је за тебе смрт, знамо добро. Но што да радимо? — Сакаш? — Јеси ли мушко? — Јеси ли стари царски Србин?... За народ? Јок, данум: — за вера, македонски да ти рекнем?... За веру, бре мушко!

— Добро, прото! — још тише је одговорио: — само један нагановац, колико да ми се пађе. Можда ће бити суђено да се заменим.

— Само то?

— И твој благослов прото.

— У, златен!... Златен мој царски мој... — загрцнуо се прота и потписао му тескеру за турске власти.

Тако је у Кокошиње дошао Јован Цветковић, оставивши у Куманову мајку удовицу и малог брата. И данас у сумрак упале у село комите, па помоћу сељака егзархиста похватале њега са овом петорицом и довеле пред војводу. Овај

их изгледа, а није му лако. Нешто није расположен за крв, јер је до вечерас потеглио на душу равно 41 човека. Кроз ноћну таму његово закрвављено око опет види Маћедонце. Зна како они умиру лако као нико другде. Без молбе, без ропота, без страха. Као да су камење, а не људи. И за њега је то већ чудо. Свештеник и сељани потпуно предани судбини. Смирено чекају суђени тренут и као да хоће да рекну: „Удри, јер нас ни Турци неће поштедити, ако одавде живи отидемо. Не збуњуј се: за муке смо рођени!...“ Учитељ га управо задивио. Млад, још дечко. Држи се храбро као какав његов поносни супарник, а некако безазлено и доброћудно као да није свестан што га све може снаћи. Уосталом и сељани су му рекли да такав учитељ, ни српски, ни бугарски, у Кокошиње није долазио. Прави светац, а не учитељ. Чак их је и пред Турцима бранио као и своје. Само је затровани Србин, „поголем од нивнијот консул“. Ваља му поштедети живот, само му дати мало памети и прогнати из села.

Бабату чисто разгали оваква сведожба и одлучи се да свима поштеди животе. Ове ће мало измлатити, учитеља изгрити, па их све после пустити кућама. Зато се право у очи унесе учитељу да га боље кроз ноћ сагледа:

— Што сте вије, бре?

— Зна се: Срби...

— Вије сте Блгари!

— Нисмо. —

— Какво?

— Нисмо Бугари?

— Хеј, тиква србоманска!... Да неси од умот излезен?...

Гледај убаво, бре хајван: сега парче-парче штете те направиме... Прикас — готово. Бери си умот!...

— Али кад нисмо Бугари? —

Бабата тешко хукну, крену два три корачаја, па му се опет наднесе и готово благо:

— А, бре машко, крши му на ђавол ногата: лажи не малко, оти не сакам сега тепање. Господ ми је влегол в душата. Стори севап, лажи малко! —

— Не могу. —

— А бре, рекни салте: „аз сам Блгарин“ чесна дума буди Србин — ште ти ариза живота!...

— То моја уста не могу рећи, војводо. —

— Ама млад си, бре!

— Све једно. —

— Ште колам?

— Кољи. —

— Убаво!... Грев на твоја душа, туку најнапред да га искареме из тебе тој србомански фанатизам!...

Још при расположењу да му поклони живот, Бабата узе пушку са патакнутом ножем и поче опрезно његовим врхом да куша учитељу живце и... уверење. Чинјаше се на силу

Бога љут и тобож готов да му лагано на мукама извуче последњи дах. Притискивавши бајонет у прса, он као крвожедно застаде и хтеде га упитати да ли је још Србин. Но кад тугаљиво хладни врх очеша кожу, Цветковић се грчевито угну и измаче од намерена ножа, као ухваћено звере погледајући на своју јадну дружину. „Госпoде, зар ће он у овом часу заборавити да је њихов учитељ и вођ?...“

— Уште си Србин — раскорачено држећи пушку упита војвода, држећи да је битка добивена.

— Уште, уште!...

Са тим узвиком Цветковић се свом снагом муњевито натаче на нож, ваљда у жељи да би муке биле краће. Бабата се избезумљено истрже и баши у страну, рикну као да је њему пробуражен грудни кош и немоћно паде у траву. Као да су га стреле поткосиле. Јер први пут од како води крваво коло виде, да су према оваком поднашању опет врло слаби њихови бајонети и трачки разбарушене косе. А дечко беше из равнице, из турске паланке, из Куманова. Заиста, ко му даде оваку крепост?

ЧАВДАРЕВИЋ АРИТОН

Рођен 1881. год. у Куманову, где је свршио осн. школу, после које је отишао у Призрен, и тамо свршио богословију 1900. године. Прво учитељско место било му је село Аргуња.—Куманово 1901. год., после којега је служио још у Старом Нагоричану, Довезенцу, Драгоманцу, Макрешу, Кратову и Дејловцу.

1912. год. га је затекла као учитеља у Бајловцу, после кога, 1913. год. долази у Мургаш, што му је била последња година учит. службе, јер 1914. год. напушта учитељску службу и лаћа се приватнога посла — књижарске трговине.

Важно је као одличан учитељ и врло одушевљен радник на пољу четничке акције, у чему му је често помагала и жена његова. Затваран је и тучен од Турака једном приликом када су му у кући-стану пронашли комитске хаљине и рубље, које се из Скопља преко Куманова преносило за чету, и другом приликом, у очи „Хуријета“, када је српска чета откривена од стране Турака у његовој школи.

Чим је објављена мобилизација српске војске 1912. год. напустио је кућу и придружио се српској чети, која је као авангарда српске војске, терала и чистила Турке из прешевских и кумановских села. Тако да је и сам учествовао у нападу чете и освајању турске војне станице у селу Бајловцу.

Верујући да му Бугари, којима никада никакво зло није учинио, неће ништа на жао учинити, није се хтео испред Бугара евакуисати, те је и његова крв попрскала ову српску земљу фаталне 1915. год. Заклан је и упакажен ножевима као и Данило Цакић, са којим је заједно у затвору био.

Његов гроб се ни дан данас не зна.

Жена и седморо деце његове које је оставио за собом у порушеној и опљачканој од Бугара кући својој, превијају се у беди и невољи, као црви у дрвету!

Слава ти и нека Бог очува твоју породицу, мучениче!

Б. Божиновић.

ЦОКОВИЋ ДИМИТРИЈЕ.

Рођен 21. јануара 1882. године у селу Церову среза горње-полошког, округа тетовског, од оца Крсте Цоковића и мајке Јелене. Основну школу и српску гимназију свршио је у Цариграду 1903. године.

По положеној матури отишао је у Београд с намером да се упише у Војну Академију, али није био примљен, те се је вратио у своје место рођења и годину дана остао без службе. У 1904. години добио је место за учитеља у селу Пожарану, срез горњополошки, одакле је био премештен у село Сајмиште истога среза. У томе месту је стекао глас одличног учитеља и родољуба, па се је ту и оженио. После женидбе у 1910. години буде премештен у своје родно место Церову, где је дочекао и ослобођење од турског јарма.

У ратовима није учествовао због слабог здравља. Био је начитан, говорио је и писао турским језиком, а тако исто и арнаутским.

За време евакуације и он је био на путу одступања, па је у Дебру пао непријатељу у руке и враћен је био својој кући. Одмах после недеље дана био је интерниран са осталим затеченим српским свештеницима и учитељима овога краја. Уз пут су били злостављани и мучени и терани да се одрекну српскога имена. Покојни Димитрије није то хтео учинити. На против говорио је да је Србин и српски учитељ. Тога ради огорчени и бесни војници, који су интерниране спроводили, извукли су пок. Димитрија из строја и на очиглед осталих разнели су га бајонетима.



За собом је оставио оца, жену и троје деце — све нез-
бринуто, без пензије, без икакве помоћи.

Нека је слава мученику и мир праху његовом.

Церово.

*Св. Богдановић,
учитељ*





Крајчић Глигорје



Спасић Станмир



Дробњаковић Димитрије П.



Вуксановић Јован



УЧИТЕЉСКИ ПРИПРАВНИЦИ.

Као последица економских, политичких и националних интереса и заплета вихор Светског Рата захватио је и уништио и многе младе животе, који готово нису били до снаге ни дорасли но су се тек приправљали и спремали за живот и друштвени позив. Бујица националног одушевљења и младићске срчаности пуном својом силином помамила их је и одвела са границе младићских идеала на валове ратне буре, а немилостива безобзирна судбина и зла коб, гурнуше их је у чељусти смрти. Дух времена није допустио да ти млади људи у мирно доба прихвате у отаџбини својој посао за који су се припремали и да буду зубља просвете и лепоте у своје народу. Дух неминовности хтео је — жртвујући их — да покаже како је скупа и прескупа слобода.

Слава палом младом нараштају нашем!

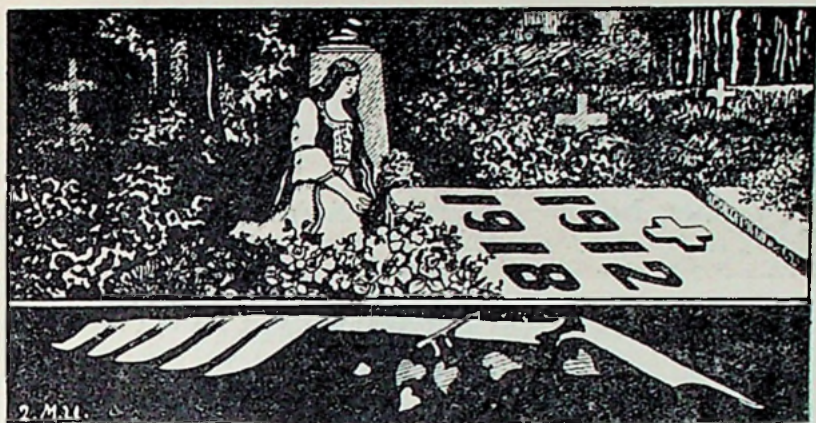


НАШЕ МЛАДЕ ЖРТВЕ.

Гуни идеала и младићског жара,
И одушевљења, што, грлећи к' циљу,
Све препоне друмом ломи и обара;
С душом пуном снова, с тугом к'о у смиљу,
За бескрајним нечим, вишим, попут Христа —
Ви сневате живот... и кроз кулу снова,
У заносу бујном, Ваша душа чиста
Већ гледаше даљне гудуре и кланце
И под брегом мало, убого селанце:
Над њим, горе, црква, до ње школа нова,
Бела, здрава, чиста, ко лабуд се блиста,
Ко лабуд се блиста.

Ту сељаци прости и сељанке чедне;
Простодушни живот и мрак од незнања;
Још са кровом сламним уџерице бедне;
Штура земља тражи дубљега орања;
Крчевине нигде, — коров у врхунце;
Све вапије помоћ; треба да се лечи —
И Ви усред свега тога као сунце...
„Али, једно срце — друго судба жели:“
Смрт у расвит зоре кобно Вас устрељи.
И падосте, млади, и огромној сечи
Сред другова старих к'о кринови бели,
К'о кринови бели.

БЛ. К. РИСТИЋ



АНЂЕЛКОВИЋ ТЕМЕЉКО

Рођен 1892. године у селу Царевом Двору, обл. битољска. Свршио VII. раз. гимназије у Битољу и 1914. г. слушао учитељски курс, који је тада постојао за учитељство из Јужне Србије. Одмах по свршетку курса, ступио је у ђачку чету у Скопљу, и одатле распорађен у Тимочку Дивизију и као ђак-наредник славно пао 21. новембра 1914. године на Дрини.

Унук свештеника, а син великог родољуба учитеља, који по цену своје куће и имања па и самих живота, проносише српско име по своме месту и околини. Чинећи свој дом неким светилиштем родољубља — слушао је и увек на уму имао речи старијих: „Слатко и славно је умрети за отаџбину“.

Није потребно ништа више рећи о овоме хероју, који спада у редове оних, што тихо али одважно и одлучно, без хвалисања, али одушевлено и свесно положише своје животе као највеће жртве на бранику своје отаџбине, и, одричући се свега земаљског блага, јурнуше у смрт и вечни мир, само да тим извојују светлости сунца и за будуће дане и поколења свога рада. Историја нека чини своје, а ми уносимо у Споменницу Темељка и остале незаборављене другове са уверењем,



да су потпуно заслужили, да се на њиховим, у много случајева незнатим гробовима, испишу песникове речи:

Благо гробу и у тами, што се сјаји,
Где кандило припаљују нараштаји.

Слава младоме јунаку!

Царев Двор.

*Андра Св. Јовановић,
учиџељ.*

АТАНАСКОВИЋ БОШКО

Родно се у Кладову 1898. Основну школу свршио је у месту рођења, четири разреда гимназије Неготину.

1913. године уписао се у неготинску учитељску школу и свршио два разреда, желећи да се посвети послу народног просвећивања.

Народ је рекао: „Човек каже а Бог располаже“, па се то десило и са покојним Бошком. Место да заврши школу и оде у народ да ради на његову подизању и да стиче љубав народну, њега захвата бура рата и баца незнано куд.

Нестало га је приликом наше народне катастрофе и, ма колико да сам о њему распитивао, нисам ништа могао сазнати. „Нестало га је“ само су толико знали да кажу и мени и његовима, сви које смо питали.

Мир пепелу твоме друже, па ма где почивао.

Бран. С. Стефановић.



ВАСИЋ ДРАГОМИР Р.

Рођен 1896 год. у Бадањи (Подриње), где је завршио основну школу, а пет разреда гимназије као скроз одличан — у Шапцу. Три разреда учитељске школе свршио је у Јагодини. Светски рат га је затекао у месту рођења, као младина последње одбране, али несрећне 1915. год. позват је у кадар као последња партија најмлађих рекрута, чија је судбина била да у великом броју попуне својим ланчевима путеве

и кланце кршевите Албаније. Но он је издржао и те надчовечанске напоре и жив дошао на Крф.

Са Крфа је отишао на солунски фронт. Распоређен је као каплар-ђак у 4. чету 2. батаљ. VI. пука, где се показао као врло добар и ваљан војник служећи за пример осталима. У борбама са непријатељима био је неустрашив и показао се као прави херој и достојан син славнога Подриња. Али при нападу Бугара 13 септембра 1916. године пао је у својој 20. години на Кајмакчалану, давши свој млађани живот! Освајач Кајмакчалана — Дринска Дивизија — одликована је тада похвалницом Српске Краљевске Владе — где има удела и пок. Драгомир Ђак-борац те дивизије. Ови редци написани су из жеље да послуже староме Ради за утеху, а млађима за пример. Учитељском Удружењу нека је хвала на заузимању да се издавањем Споменице сачувају од заборава светла имена учитеља-ца, који радише на територијалном и духовном уједињењу Срба, Хрвата и Словенаца.

Слава им!

ИШабац.

Св. М. Росић,
учитељ.



ВИДАКОВИЋ МИЛАН В.

Рођен је у Ивањици 12. септембра 1894. године Велики европски рат затекао га је као свршавајућег ђака учитељске школе, одакле је отишао у ђачку чету на одслужење свога кадровскога рока. По одслужењу свога рока у кадру распоређен је као подофицир у 2. чету 4. батаљона XI. пешад. пука, у којој је јединици остао све до своје смрти. Погинуо је јуначки на положају Стражевици код Азање 9. октобра 1915. год. О његовој смрти пуштамо да говори писмо његовог командира:

„Стражевица је утврђен положај, ограђен жицом, али је моја чета била испред жице и бранила је пут, који води у Паланку. Покојни Милан је био поред мене. На смену смо осматрали догледом Немце. Око 2 сата по подне борба је била страшна. Немци су били пришли мојим рововима на 50—60 метара. У то време позове ме командант, да ми изда наређење. Одем



до њега али кад сам се вратио, Милан је био међу покојнима. Једна тешка граната учинила је крај његовом млађаном животу, али тако да нисам могао да нађем ни земуницу ни њега. Тамо где је била моја земуница, био му је горњи део трупа са главом и рукама у којима је грчевито држао сав здробљен доглед. После неколико минута Немци су извршили јуриш на моју чету и ми смо се морали повући. Ту је у рову остао Ваш Милан, још доста мртвих и сви рањени војници. Ми смо се одатле повукли до Паланке“.

Гроб покојног Милана не зна се. Место на коме је завршио свој живот и оставио млађане кости данас је, на сваки начин, ораница и људи ору преко његових остатака. Али његови ожалашћени родитељи треба да буду горди што и на костима њиховог Милана стоји ова велика грађевина, која се зове Држава Срба, Хрвата и Словенаца.

Ово, драги Милане, нека ти је место воштанице од твога милог деде.

Ивањица.

Божја.

ВИЋЕНТИЈЕВИЋ МИЛИВОЈЕ Г.

Поред великог броја старијих другова наших, рат нам је однео и велики број нашег подмлатка Међу њима је и пок. Миливоје

Родио се у 9. јануара 1895. у Белом Поточу у близини Београда. Родитељи земљорадници дали су свих пет синова

својих да сврше основ. школу, као што су их, доцније, све у рат послали. Миливоје је, после осн. школе, свршио, у Београду, четири разреда гимназије, положио нижи текајни испит па потом се уписао у учитељску школу у Алексинцу. У Алексинцу је свршио само I. и II. а III. и VI. разр. Неготину 1914. године.

Тек што је добио место (Плесница код Гостивара) а велики рат букну и прекиде рад за који се спремао и о коме је певао.

Миливоје је дошао и пријавио се Команди Одбране Београда са једним другом својим. Вратили су их, још су били и сувише млади.

При повлачењу год. 1915.



повлачио се са браћом који је био резерв. официр и ако га је породица молила да остане код куће.

Врло млад и нежна здравља одмах се разболи и једва дође до Крушевца, ту му се десио ујак који га натовари у кола и поведе натраг кући. Ускоро их сустиже непријатељ и узе кола и ујака а њега болна остави без ичега. Чуван неколико дана у кући неког доброг човека у Крушевцу, умро је ускоро не дочекавши да види рат свршен и отаџбину слободну, велику и уједињену.

Кућа његова дала је за слободу и величину отаџбине још два његова брата, од којих је један пао, погођен у чело, испред Лазаревца а други умро у ропству у Маџарској.

Пок. Миливоје ваџда је био омиљен међу друговима својим. Био је одличан ђак, агилан радник и организатор на скуповима ђачким; одличан певач.

Велики рат узео је велике жртве нашем народу па међу њима и пок. Миливоја. Лака му земља и Бог да га прости!

Ж. В. VIII.

ГРЕГОВИЋ МАТО И.

Рођен је 9. децембра 1896. године у Новосељу, општини паштровској у Боки Которској. Основну школу полазио је у Режевићу. Бистрина његовог ума није могла остати незапажена његовом вредном учитељу поч. Иву Ђ. Поповићу, који је у Мату открио особити таленат сваћања, те је саветовао његовом оцу, да га дадне на даљне науке. Тако је Мато г. 1911. ступио у учитељску школу у Арбанасима (код Задра) и исту са одличним напретком полазио до трећег разреда.

Васпитавајући се у времену када је српском омладином широм потлачена дела нашег народа завитлао вал национално-револуционалног покрета, Мато је био активни следбеник тога покрета. Услед рата, год. 1914. прекида он школовање и иде на Цетиње, одакле одмах ступа као добровољац у Црногорску војску. Као добровољац служио је на фронту према Бокешким утврђењима и у штабу Српске Војне Мисије на Цетињу. Кобних год. 1915.—16. прелази Албанску Голготу,



која на његовом младом организму оставља дубоких трагова, којима је напoкoн подлегаo и у племенитoј Францускoј испустиo своју младу душу. Није дочекао да види oстварен сан својих најлепших идеала: данашњу велику и уједињену oтаџбину нашу, којој би данас толико требаo.

Друже Мато! Одужујући се твојој успомени, нека ти је вечни помен међу другoвима.

У Режевићу.

Мишар Боснић,
учитељ.

Д МИТРИЈЕВИЋ АЛЕКСАНДАР.

Лесковац је даo тежак порез у крви у времену oне крваве касапнице коју су назвали „Светски рат“.

Да покажу своју снагу над немоћним и незаштићеним становништвом, Бугари су, на нечувено крвољачан начин, уништили доста најугледнијих његових грађана, не чинећи разлику ни по годинама старости, ни по занимању ни иначе.

И Александар Димитријевић родиo се у Лесковцу 1898, па је ту свршиo основну школу и четири разреда гимназије. У Неготину је свршиo два разреда учитељске школе, па је и њега вихор непријатељског налета бацно „ће му гавран кости наћи неће“.

Нестало га је, приликом повлачења, 1915. и до данас нико о њему ништа не зна. Остаo је негде где леже „кости до рамена“.

Лака ти земља, друже Ацо!

Бран. С. Стефановић,
учитељ.

ДИМИТРИЈЕВИЋ (ЂЕРОВИЋ) ЈОВАН.

Рођен у Јабланици у Дримколу у кући која је била чувена са свога угледа и своје љубави и oданости према нашим народним идеалима.

Отац Јованов, Митар (Димитрије) oтворио је нашу школу у своме месту, кад се то тражило и кад је то требало; прогонио је пољаке и сермене кад је томе било време; скупљао Србе, оружаo себе и њих и гонио зулума̀аре Турке и Бугаре.

Кућа Митрова била је кућа која је у oно време слободила и храбрила наше борце.

Митар срчан, слободан и куражан, ишаo је слободно, није се бојаo никoга. Ту своју слободију платиo је главом. Кад је 1914., објављен рат, Јован је, са осталим ђацима из Дримкола, образоваo чете са којима је чуваo границу према Арнаутима. Дошшије је oтишаo у Скопље у ђачку чету и остаo у њој док није положио испит за поднаредника. Oдмах по

положеном испиту отишао је у пук и храбро погинуо још у првим јуришима. Ни мајка, ни браћа нису знала да ли је у борби, пре него што су добили црни глас о смрти његовој. Браћа његова Роман и Теофило као борци у српској армији, остали су до свршетка рата и јуначки светили брата Јована, оца Митра и остале своје рођаке.

Јован је погинуо у 20-ој години живота, не дочекавши да кроз школу проноси луч просвете у своје родно село и наш Дримкол. Он је отишао тамо где је у томе моменту био потребнији и до краја извршио своју дужност.

Слава младоме јунаку!

Баровац (Охрид).

*Маџеја Шуменковић,
учишељ.*



ЂОРЂЕВИЋ БОРИСЛАВ В.



Родно се 15. јула 1893. год. у Добром Долу (смедерев.). Основну школу свршио је у Осипаоници, нижу гимназију у Смедереву а V. раз. гим. у Београду.

Учитељску школу свршио је у Алексинцу 1913/14. школске године са врло добрим успехом.

Исте године је регрутован, и пошто је оглашен за способна, одмах је одслужно свој рок у Скопљу у I. ђачкој чети. По одслужењу распоређен у XV. пук II позива.

Као наредник учествовао је у борби на "Мотикама" у нашој офанзиви код планине Рудника. До октобра 1915. г. налазио се је при одбрани

Београда. Када је наступила офанзива Аустро-Маџара и Немца на Београд, он се храбро борио при одбрани Београда, а такође и при одступању и на „Липо-Листу“ буде рањен у десну руку. Са превисалшта буде упућен у болницу у Крагујевцу и пошто се непријатељ и ту приближио он, онако рањен, напусти болницу и преко Краљева, Мигровице, Приштине, Косова Поља, стиже у Подгорицу, где буде цела његова класа произведена за потпоручнике. Из Подгорице оде у Драч где буде укрцан и одвезен за осталом војском на Крф. Када се наша војска поново организовала, буде распоређен у околини планине Ветерника. При офанзиви наше војске 1916. год. буде тешко рањен на Ветернику. Ускоро, 9. августа исте године подлегне ранама, и буде сахрањен у месту „Суботско“ код тамошње цркве. По причању његових другова и пријатеља, био је врло храбар.

Слава младом јунаку!

*Величко Трајковић,
учитељ у пензији.*

ЂУРКОВИЋ ЈОВАН.

Рођен је 15. марта 1892. г. у Косијерима у Црној Гори. И ако сирак без оца, Јован сврши основну школу на Цетињу. По свршетку основне школе, Јован се уписа у I разред цетињске гимназије, али услед велике сиромаштине морао је неколико пута прекидати школовање.

Наскоро у вароши нађе рада, те заради толико, колико му бијаше потребно за путни трошак до Београда. У Београду Јован дође код једне фамилије и код исте се погоди да живи, те да јој, у ваншколским часовима посвршава кућевне послове. И ако са животом, који је био пун мука и страдања, Јован успе и сврши IV разред гимназије, а после овога оде и упише се у учитељску школу у Алексинцу, где сврши I и II разред, па се пресели у Неготин да тамо настави своје школовање. Овде га и рат затече.

Одмах по објави рата 1912. год., Јован ступи у рат као четник-доброволац, те као такав истраја у целом овом рату; а после мучког напада од стране Бугара 1913. год., Јован се опет јави у своју четничку јединицу и учествовао у свима борбама на Брегалници.

Услед рата са Аустријом, не би му суђено да заврши матуру, већ га позва команда у Црној Гори да одслужи свој рок у војсци, што он и уради, али по свршетку рока у јачком батаљону, он понова иде у Србију, те се опет јавља као четник и учествује у борбама са Аустријанцима све до напада Бугара 1915. године. Сада Јован иде на положај спрам Бугара и бори се — и ако повлачећи — све до близу Зајечара и ту у борби погибе не сачекавши да види оно, за чим је тежио, а то је ослобођење и уједињење наше велике До-

мовине. Са својом смрћу, за коју његови за дуго нису знали, Јован ожалости своје, али са тим, што узиди своје кости у темељ наше отаџбине, учини, да се његова породица са њим поноси.

Косиј-ри.

*Млија Бурковић,
учитељ.*

ЕГАРИЋ БУДИМИР И.

Рођен у Трстенику 26. октобра 1895. год. Основну школу учио у месту рођења, а гимназију у Крушевцу.

Пред почетак Крвавог Рата завршио је 3 разреда учитељске школе у Јагодини. Кад букну рат, он буде постављен за учитеља у Богданце (Ђевђелија). У томе месту није био ни 2 месеца и већ хита у ђачку чету у Скопљу. На брзу руку са својим друговима свршава основну војну обуку и као поднаредник буде распоређен да обучава регруте у нишким Резервним Трупима.

Отаџбина тражаше многе жртве и све те трупе после кратке обуке улазе у борбу, а Буда иде у X допунски пук.

Када нас, по незнам који пут, удружени Аустро-Немци нападеше, решени да нам узму ово парче, толико пута заливено крвљу наших најбољих синова, Буда бејаше у борби код Смедерева. И у еку борбе, 4. октобра 1915. год. на месту званом „Царевини Виногради“ буде тешко рањен у ногу. У оној општој забуни и пометњи, он једва долази у II крагујевачку болницу, и после задоцнеле операције умире,

Драги Буде! Било ти је суђено да и ти, поред многих других, даш свој млади живот за добро Отаџбине, за добро наше. Нас, твоје другове оставио си да те се увек са болом сећамо, а старе родитеље да до гроба за тобом тугују и плачу. Слава ти!

Влад. С. Лапчевић.

ЈАНКОВИЋ АЛЕКСАНДАР Д.

Рођен 16. септембра 1894. године у Топчидеру. У учитељску школу у Неготину ступио је 1911. године.



Ступио је 1914. године у Ђачку пету у Скопљу, а из ње изашао као поднаредник у XX пуку, да и он и његови другови сузбију прву офанзиву Аустријанаца. Преко костију његових другова и осталих дивова није могао непријатељ даљс. Србија је очишћена од Аустријанаца. Године 1915. отишао је у Јагодину да заврши учитељску матуру. Но ту се није задржао ни неколико дана. Србија нападнута од Аустријанаца и Макензенове тешке артилерије, а изненађена мучким нападом Бугара, позвала је опет њега и његове другове. Отишао је да брани Отаџбину... Негде је пао... Од границе Бугарске до Вида на

плавоме Јадрану. И његов се гроб не зна, као што се не знају гробови многих „Незнаних Јунака“, којима се данашња поколења клањају. Нека му је вечан помен међу нама.

Београд-Сењак.

*П. Д.
учитељ.*

ЈОВАНОВИЋ БОГДАН М.

Рођен 16 августа 1896 године у Барама (окр. крагујевачком).

Основну школу свршио је у месту рођења, гимназију у Крагујевцу, а учитељску школу започиње 1913. год. у Алексинцу. Услед рата прекида своје школовање, но стим, да га после кратког времена продужи у Неготину. Судбина је хтела, да и ту не доврши школовање, већ исте године видимо га као регрута преко Албаније.

1917. године положио је учитељску матуру у Волосу (Грчка).

Дочекао је ослобођење и уједињење нашег троименог народа, али после кратког



учитељског рада у Љуљацима (окр. краг.) и Белом Пољу (окр. руднички), намучен, сломљен и изнурен преко албанских кршева, умире од тифуса 14. децембра 1919. год. у Барама, остављајући старог оца, рођаке и све остале, који су га познавали, да за њим вечно тугују.

Бог да га прости!

Баре.

П П Јевђевић

ЈОВИЋ ДУШАН.

Родио се у Вукошћу (Подриње) 14. фебруара 1899. год. У своме месту рођења свршио је основну школу, а четири разреда гимназије у Шапцу. По том се уписао у учитељску школу у Негтину и у њој свршио I и II разред.

Пред најездом непријатеља престале су да раде школе у северном делу Србије, те је пок. Душан похитао 1915. год. у Призрен да доврши школу и прихвати своју сироту мајку, пошто му је и отац у рату погинуо.

У путу га стигну непријатељске чете и интернирају га у Heinrichsgrün-у ма да је тада био дечко од непуних 16 година. Борећи се са свима незгодама лагерског живота, млади Душко није могао даље издржати већ је отишао на вечни одмор 21. марта 1916. год.

Као ученик био је одличан, као друг искрен и поуздан, те ће као такав стално остати у сећању код својих другова и познаника.

Почивај, Душко, мирно и ако си у даљини и да ти се овим путем одужујем, уносећи ове редове у Споменицу, коју другови приређују онима, којих нема, а којих је на жалост врло много.

Почивај мирно и лака ти земља, добри наш Душко!

*Ињај Н Мишковић,
учитељ.*

КОСТИЋ ДИМИТРИЈЕ Ж.

Рођен 18. септембра 1896. године у Свилајнцу, од оца Жике Д. Костића књижара и матере Катарине.

Од малена је био снажан, румен, весело и здрав.

Његов отац музикалан — добар певач и свирач, прикупљао је око себе своје младе људе, који су такође били одлични певачи и свирачи.

У таквој средини, а у гостољубивој кући свога оца, где су највише одржавани састанци, растао је Димитрије, прозван од милоште Митица.

Са дедом и оцем обичао је сву ресавску околину и видео манастире: Манасије, Раваницу, Каленићи и друге.

Од оца је наследио песничку душу, музикалност и љубав за своју родну груду.

Основну школу и четири разреда гимназије свршио је у родном месту Свилајцу. Као гимназист и ђак учитељске школе



често је долазио мени у село Црквенац и увек говорио: „Сека Даро, ја ћу бити учитељ, не иди из Црквенца док ја не свршим школу“. Тетка му је сачувала место, али се он није вратио да га заузме.

Учитељску школу учио је у Јагодини и Неготину. Као матуранта затекло га је одступање српске војске.

Био је почетак октобра, дан блатњав и магловит, војска се повлачила, српски народ се склањао у масама. У том хаосу, дошла сам у Свилајнац, да видим куда ћу. Срела сам га на улици са својим другом. Рекао ми је: „Сека Даро и ја сам регрут“.

Био је диван, висок као бор, круган, једар, румен и весео. „Па ти си још дете! рекла сам му. „Не мари ништа, идем да браним отаџбину“.

Пољубила сам га и он је весео отишао у маглу, која га је вечито заклонила.

Сви знамо историју оних наших регрута; цвет младости и лепоте, који је кроз Албанију покошен и изгажен од дивљих Арнаута и крвожедних Бугара.

Митиша је служио у ђачком батаљону. У Охриду се разболи, ту га загекну Бугари и ископаше са још доста другова.

Нека је и овај некролог скромна успомена моме братанцу који је силно волео своју домовину, учитељски позив, и пао за опште добро човечанства.

Панчево

Даница Костић.

МАНАСИЈЕВИЋ ДУШАН.

Рођен је у Лесковцу 21. јула (по старом) 1901. г. од оца Василија и мајке Анице. Четири разреда гимназије свршио је у Лесковцу, а по том отишао у Неготинску Учит. Школу и тамо свршио два разреда, па је услед рата прекинуо школовање и био 1915. године писар у општини Лесковачкој где су га и Бугари затекли. Чим је дошао за председника општине Лесковачки Бугарин, он га је отпустио. Тада је хтео

да буде интерниран, па се је на неки начин спасао и био постављен за деловођу општине турековачке. Кад су се у

околини Лесковца и Лебана појавиле српске комите, Душан је одмах с њима дошао у везу, и са својим председником Трајком свесрдно помагао српски покрет противу Бугара. Дуже време Душан је снабдевао комите храном и оделом. Комите су долазиле у општину турековачку ноћу код Душана и председника Трајка, па су то приметили сељаци и нека издајница је то доставила Бугарима. Бугари су дошли, ухватили и везали Душана, председника Трајка и неког нашег војника Димитрија, довели их у Лесковац. У Лесковцу их је преки војни суд,



после кратког саслушања осуђио на смрт, па су истог дана 22. фебруара по старом) везани одведени у Терековац заједно са Илијом Катанићем и младом девојком Косаром Поповићевом. Чим су стигли у Турековац, Бугари су ове мученике везане одвели у општинску сутницу, ту их затворили, судницу са четири стране запалили и онда пушчаним плотунима пуцали на судницу. Четири до пет сати ови мученици су давали знаке живота под кровом који је горео, док су после горких мука душе у ватри испустили.

Душан је оставио старе родитеље, оца Василија и мајку Аницу, која је од туге за сином после 5 месеци умрла и две сестре незбринуте. Отац Душанов са девојчицама живи као сиромаш.

Слава мученицима.

Лесковац.

Јевџа Крљевић.

МАРКОВИЋ ЖИВОЈИН

Рођен је у Крагујевцу 1897. године. Син је сиромашних родитеља. У учитељској школи, поред државне помоћи, уживао е још и неку малу помоћ некога рођака.

Нижу гимназију свршио је у Крагујевцу, а од 1913—1915. године, још и два разреда учитељске школе у Неготину.

Страховите јесени 1915. године, успео је да се повуче преко Албаније на Крф, одакле је узет у ђачку чету на одслужење ђачког рока.

И ако слабог здравља, појурio је одмах по свршеној обуци у Ђачкој чети, на солунски фронт, да заостатком своје снаге потпомогне велико дело ослобођења Отаџбине.

Зао удес хтео је, да првог дана по његовом доласку на фронт, једна непријатељска граната експлодира у његовој непосредној близини и у парам-парче разнесе једнога војника у његовој близини.

Овај страшни приказ, где у једној секунди од човека остадоше само ситни комадићи меса, разбацани на све стране деловао је тако страховито на нежну душу младога Марковића, да је тога тренутка помрачно разумом.

Одведен у болницу, издахнуо је ускоро.

Опрости, драги друже, што не могу да изнесем потпунију слику твога скромног, кратког живота и трагичне смрти твоје. И кад се нико ближи и посвећенији није упустио у трагичан крај твога живота, ето ме да уклоним вео заборава са светле слике твоје. Док си био жив, ја сам те као друга ценио и волео, ја размисљао о твојим патњама и клањао се сени твојој.

Почивај мирно, друже, непријатељ је побеђен.

*Бран. С. Стефановић,
учишл.*

МАРТИНОВИЋ ЂУРО Ј.

Рођен је у Бајицама (код Цетиња) 21. априла 1893. год. Основну школу свршио је у месту рођења, а четири разреда гимназије и три разреда богосл. учитељске школе на Цетињу, учећи се увек одлично, те је обећавао једног вредног будућег васпитача народне омладине. У четвртом разреду поменуте тамошње школе затекао га је „Балкански Рат“ и он, запојен идејама за ослобођење потлачене браће и уједињење Српства одлучи, и ако малолетан, да иде у бојне редове, по ранијем примеру његових старих. У свима бојевима учествовао је као борац увек међу првима не жалећи да даде свој млађани живот за остварење наших идеала. Свој заносни младишки живот даде на Тарабошу (врата Скадра) 26. јануара 1913. год.

Слава му и вечан помен међу нама.

Њеуши.

*Јоан Мартиновић,
учишл.*

МИЈАТОВИЋ ЉУБОДРАГ СТ.

Он није био још дорастао да буде војник и да као такав живот свој положи у борби с непријатељем, а за ослобођење и уједињење наше Отаџбине. Он је био још млад, ђак, пун идеала и нада за потоњи живот и свети позив свој. Спремао

се, у Призрену, с пуно воље и љубави, за народног учитеља, те да олмени свога оца. Али ту своју жељу није могао да оствари. Проклети Бугари ухватили су га 1915. год. у Призрену и одвели у ропство, у коме је провео три пуне године. Тамо су га страшно кињили и мучили. Несрећни отац његов, поред свега труда и заузимања, није за то време никако могао да дозна (са солунског фронта) где је, те како би му помагао. Мучећи се и злоупатећи се, у тешком бугарском ропству, он је изгубио своје драгоцено здравље. По ослобођењу једва се вратио својој кући, и то више мртав но жив. Поново је видео своју омиљену кућу, своје миле родитеље, своје драге сестре и браћу (која су такође после за њим брзо отишла на онај свет, те да не буде сам), и своју слободну и уједињену отаџбину. па је умро 3. маја 1919. год. у 20 години живота, Несрећни његови родитељи немају његову фотографију, да је по обичају овде истакну, али имају слику његову, која им непрестано лебди пред очима и коју ће они носити на тешко рањеним срцима својим до смрти своје. Бог да га прости!

Сш.

МЛАДЕНОВИЋ ЖИВКО Б.

Рођен је 1895. год. у Аранђеловцу, свршио је три разреда учитељске школе 1914. године у Алексинцу.

Отац његов Богдан, био је сиромашан човек, али се ипак трудио око издржавања свог јединца само да би свршио школу. Али то није дочекао. Овај Светски Рат, поред многобројних жртава, однео је и млади живот Жикин.

Као ђак-поднаредник у Хпуку славно је пао 7. новембра 1915. год., за време одступања, на положају Ново Брдо, од браће Бугара. На десет дана пред његову смрт погине му отац Богдан у октобру 1915. год., не сачекавши да чује како му је Жика храбро пао за своју Отаџбину.

Пок. Жика био је у сваком погледу примеран младић. У њему Отаџбина није само изгубила доброг и ваљаног војника, већ и одличног ђака и просветног радника.

Слава му!

Аранђеловац.



Ујак Данило Ристић,
кафеџија.

НИКОЛИЋ ЈОВАН

Рођен је 1. јануара 1896. г. у селу Винорачи среза беличког округ моравског. Основну школу и гимназију учио је у Јагодини а учитељску школу у Призрену где је је 1915 г. завршио III. разред са одличним успехом.

За време повлачења 1915. год. ступио је у батаљон несретних регрута, који своје кости расејаше по албанским кршевима, ну био је сретан те здрав пређе српску „Голготу“. Албанија је учинила своје, ратни напори, глад и зима врло брзо скрхаше јадну и напаћену душу у сваком погледу примерног и одличног Јове, те 23. фебруара 1916. г. умре у Бизерти (Африка), не дочекав да поново види своју велику Отаџбину као и своје миле и драге родитеље који осташе да вечно жаале.

П. С.

ОБРАДОВИЋ МИЛОВАН

И Милован је једна скупопена жртва, чији губитак мора осећати сваки онај, који га је познавао. Рођен је 1895. год. у Црној Гори. Основну школу свршио је у месту рођења, а нижу гимназију делом на Цетињу а делом у Београду.

У балканском рату учествовао је као добровољац црногорске војске.

Школске 1913/14. године свршио је I. разред учит. школе у Неготину

Школ. одмор 1914. год., почео је проводити у родном месту, али чим је црно-жута неман загрозила нашој намученој, али славом овенчаној домовини, излетео је на њен браник са пушком у руци.

На бранику је остао све до краја 1914. године, издржавајући борбе и јурише и подносећи јуначки све тегобе рата, које је подносила црногорска војска.

Крајем 1914. год., позват од нашег Министарства Просвете, које тада бејаше у Нишу, раставио се је тешка срца са брзометком и дошао у Неготин да настави школовање у учит. школи.

Али још у путу од Црне Горе до Неготина инфицира се страховитим бацилима арапских богиња, од којих се и разболи одмах по доласку у Неготин. — Ратом изнурена снага његова не могаде одолети болци, а неумитна смрт која га је штедела од пушчаних зрна у оба рата, овога пута немаде милости према њему, већ га покоси.

Умро је првих дана јануара 1915. год. у Негот. окр. болници и сахрањен у неготинском гробљу, искрено ожаљен од својих другова.

Друже, Милошани! Припаљујем ову танку воштанцу пред сени твојом, нека својим бледим пламеном обасјава успо-

мену на тебе пред оним нашим друговима, који те искрено вољаху.

Недавно, ходајући неготинским гробљем, хтедох запалити праву воштаницу на гробу твоме, али га на жалост не могах наћи. — За ово треба благодарити твоме земљаку коме ми, твоји другови у два маха дадосмо новац за надгробни спомен твој, али он не беше заслужно наше поверење, јер га је злоупотребио.

Опрости му држе! Он ће остати онакав какв је, а теби ће овај спомен бити лепши од сваког мермера, јер потиче од друга, који те је искрено волео.

Лака ти земља, друже, коју си љубио!

*Бран. С. Стефановић,
учиџељ.*

ОБРЕНОВИЋ РАДОМИР Т.

И овог дана неста тихо и нечујно, као и многих других, којима су покривени кутови наше земље.

Рођен 1891. год. у Чачку. Учитељску школу свршио у Неготину

Одмах по свршетку школе 1914. год. букну рат и он пожури у Чачку чету. Онако свеж и бујан место да даје знање онима, за које се је спремао, он даје свој живот Отаџбини.

То беше колос по снази, а јагње по нарави.

У кобним данима 1915. год. када нас удружени непријатељи нападоше са свих страна, изгледаше да наши живци попустише, да наша снага клону... И многи се колебаше. Али се наш див-Раде ни тренутка не премисљаше, већ смело, без бојазни и страха, пође нашој Голготи у сусрет. Чврста воља и непоколебљива нада беше у њему. Али глад, зима и друге невоље кроз Албанију, сломише овог дива, и негда снажног, крупног и једрог претворише у авет. И као авет, коју само још ход одаваше за човека, он иђаше и даље. И много дана и ноћи он се бораше између живота и смрти, али опет одмишаше напред. Тако стиже и у Андријевицу. Али ту га снага сасвим изладе и он клону, — умре почетком децембра 1915. год.

Добри друже!

При помисли на тебе, који си нам у животу служио као пример чврстог карактера и шитоме нарави и који си се тако необично жртвовао за све нас живе, — нама твојим друговима I. генерације Неготинске Учитељске Школе, тако је тешко, и срце нам задрхти од немог бола за изгубљеним нашим најбољим другом.

Слава ти и вечно сећање међу нама, добри Раде!

Рибник.

Влад. С. Лапчевић.

ПЕРУНИЧИЋ МИЛОШ

Рођен у Слатини, среза трнавског, окр. чачанског, 1896. године. Свршио је учитељску школу у Неготину и одмах отишао у стални кадар. У борби код Шапца 1915. год. тешко је рањен и, као рањеник, лежао је у чачанској болници, кад је непријатељ окупирао Србију. Још неизлечен отишао је својој кући у Слатини, где је лечен од мајке, како се то могло у оно страшно доба.

Када је аустријска патрола наишла у Слатину и њега у војничком оделу нашла у кући, упери на њ пушку један војник из патроле, да га убије, али га спасе његов узвик на немачком језику:

— Не, ја сам рањеник. Он је знао немачки, те је даљим објашњењем и молбом умилостивио охолог окупаторског војника, и овај га тада остави у животу, ма да га је у овом објашњавању гурао, да га жива у ватру обори.

Обузет мржњом према овим непријатељским војницима, који су му и матер ставили на муке, да би признала да јој је овај син комита, осетио је да их не може подносити мирно, а сваки покушај да им се освети, њега би стао главе, а кућу би упропастио, — он преко Румуније пребегне у Русију и ступи у трупу као добровољац. Тамо је у једној борби погинуо.

Из Русије је његовом оцу Петру био упућен кратак извештај:

„Милош Перуничкић-Петров погинуо је 5. новембра 1918. године.“

Но ни оца му Петра тада већ није било. Он је такође положио свој живот на Солунском фронту за добро и величину своје отаџбине.

М. Л. П.

ПЕТКОВИЋ БЛАГОЈЕ

Рат није покосио само оне који су били дорасли до коња и до бојног копља. Он је немилнице и подједнако косио и старо и младо, и мушко и женско. Косио је и оне који су били на заласку свог живота као и оне који су тек угледали света. Све што се дотакло његове кобне косе, морало је пасти.

И пок. Благоје је био још млад. Био је тек ђак II. године учитељске школе у Јагодини. По објави европског рата добио је за вршиоца дужности учитеља у селу Бруснику у околини Битоља. Школа је ускоро престала да ради и он је тада ступио на војну дужност као писар Окр. Команде у Београду. Ту је и оболео од пегавог тифуса. Болест је прележао, али је ипак подлегао компликацијама које су настале после ње. Умро је у болници Беле Куле у Нишу 22. јула 1915. године.

Рођен је 11. фебруара 1896., а 1911. ступио је у учитељску школу. И ако млад и неискусан, пок. Благоје је за

оно кратко време, које је провео као привремени учитељ на дужности у селу, умео стећи љубав својих суграђана. С правом пише свештеник из тог места његовој старој мајци: „Теши се тиме што си имала узоритог сина за ким жали свако ко га је поле познавао. За њим ће тужити и наша отаџбина, јер с ким ће она просвети у сусрет изићи, кад јој умиру овакви њени синови.“

Бог да га прости!

Д.



ПРВУЛОВИЋ АРАНЂЕО

Рођен новембра 1897. г. у Неготину (Крајина). Јуна 1915. год. Аранђео је свршио III разред учитељске школе у Неготину с одличним успехом. Био је вредан и прилежан на учењу; омиљен међу друговима и професорима.



Године 1915. евакуисао се до Куршумлије, где је од Немана био заробљен. Од њих доведен у Ниш, искористио је моменат и побегао кући. За време буне у Топлици, када су Бугари интернирали све младиће, буде и он одведен у Перник — у Бугарској — 12. марта 1911. год. Тамо се разболео од пегавог тифуса због чега буде послат у једну софијску болницу на лечење. После 3 месеца по оздрављењу враћен је поново за Перник. Тамо је радио тешке послове у кам. рудницима. Због тога се поново разболи и буде упућен у неку болницу у Шумену. Ту Бугари сазнаду да је ђак Учит. школе. Због чега га омрзну и једнога дана тако

истуку да су му бубрези били одваљени. Услед таквог батњања он је и трећег дана и умро, 10. априла 1918. г. Тело његово се и данас тамо налази, пошто су му родитељи сирогот стање, те не могу да га пренесу у драгу му Отаџбину.

Никодије В Анџић,
учитељ.

РАДОЊИЋ ВЛАДИСЛАВ



Рођен у Вељковој Крајини, у Неготину 1898. год. Ту, у месту рођења, свршио је и основну школу и четири разреда гимназије и I и II разред учитељске школе (1913—1915. год.).

Испред непријатељске напале повлачио се полако, и са ђацима пребачен у Француску, да доврши школовање.

Концем 1918. год. вратио се у ослобођену отаџбину и задржао се у Београду, ту се разболео од грипа и ускоро и умро. Сахрањен је у Београду.

Вечна му памјат!

Б. С. Стефановић,
учитељ.

РЕНДУЛИЋ РАДОЈИЦА

Рођен је, у нашем лепом Драгачеву, 1896. године.

Нижу гимназију свршио је у Чачку а од 1913—1915., два разреда учитељске школе у Неготину.

Био је врло сиромашан, те је своје школовање, које многи остаје у лепим успоменама, бедно проводио, жељно очекујући његов свршетак. Није, сиромаш, дочекао да му се ова жеља испуни.

Умро је, од епидемије грипа, у међувремену од 1916—1918. год.

Лака му земља и мир намученој души!

Бран. С. Стефановић,
учитељ.

СТЕВАНОВИЋ ДИМИТРИЈЕ

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
РАЈСКО ДОМАЊИЊИ
БЕСКОВАЦ

Родио се у Кратову 1896.

Кроз гладовање, муке, патње и унижења доспео је изгнаничке 1915. године до Атипе, где једног дана сазна да се избегли ђаци наши упућују на довршење школовања у Француској. Ступање на француску земљиште и све предусретљивости Француза изазваше у њему илузију као да се налази у гостима код својих у Кратову. Пошто је био на најкраћем течају — јер је већ имао три разреда наше учитељске школе, он врло брзо дође до учитељске сведоџбе. Али, будући далеко од отаџбине и дома свог, њега убрзо обузе извесна сета, која сваком даном све више и све дубље хваташе корена мрчећи сваку слику његовог младићског идеализовања. Тој се коби није могао отети. Она га напослетку и у кревет свали, из кога се није подигао.

Када је цела наша земља била у оном пријатном заносу прослављања победе наше над непријатељима, он једва успе сазнати да су му родитељи и браћа у животу, али одмах за тим склопи за навек своје очи испуњене тешком тугом за невиђеним родитељима и родном грудом. Он и сада почива свој сан на гостопримљивом земљишту Јужне Француске, које се над њим склопи маја 1919. године, када је цела Прованса подрхтавала под мирисом различитог цвећа.

Успомена на овог младића нека је за сва времена сачувана! Покој му души и рајско насеље!

Јој. Ситефановић.

СУЋИЋ СТЕВАН М.

Рођен је 13. августа 1896. год. у Петровцу, општини Паштровској у Боки Которској. Основну школу полазио је у Петровцу, а гимназију у Котору. Као дете растао је у околини, која је била надахнута чистим српским родољубљем. У њему се још зарана усађује љубав према народу и жеља да се што боље спрема за службу своме роду. Ради тога он, и ако јединац, и син имућнијег оца, прелази из гимназије, у учитељску школу уверен, да је поље учитељског рада широка народна њива још слабо обделана. То га је уверење 1911. довело први пут у учитељску школу у Арбанасима (код Задра). У том храму, на прочељу којег прочитамо, кад заједно у њега ступисмо: „Завод за народне учитеље“, нађе његова идеална душа, прави свој полет. Био је међу првим другевима. Године 1914. услед рата напушта и он из III. разреда учитељску школу у Арбанасима верујућ, да ће се у њу повратити скоро, али кад над њом неће зјати туђински прни орао и не сањајући тада да ће се заменом његовом истодобно угушити и народна реч под сводовима њеним...



Год. 1914. прелази он у Црну Гору и наставља школовање на Богословско-учитељској школи. Свршетком кобне 1915. г. оставља он школске скамије и видимо га међу добровољцима с пушком у руци И ако њежан, не малакше. Прелази Албанију и изнурен стиже у Француску, где испушта своју идеалну душу, пуну лепих нада и снова.

Домовина је и у њему изгубила једног свог неимара!

Друже Стево! Лака ти племенита француска земља, која је за твоја лепа осећања толико смисла имала и показала, а међу југословенским друговима вечни помен. *Режевић. Мишар Боснић, учитељ.*

ЂЕНДИЋ БОШКО

У рату за ослобођење и уједињење међу многобројним жртвама пао је и Бошко.

Рођен 1893. год. у Чачку, остао је још дететом без оца. Мајка је његова послуживала само да би га могла школовати. Знајући добро како се његова мати мучи њега ради, није јој се замерио, већ је скромношћу и понашањем био пример својим друговима.

Као ђак учитељске школе Бошко је био члан: „Друштва Трезвене Мladeжи“ и „Соколског Друштва Душан Силни.“ Спорт је необично волео и цело своје слободно време употребио је у излетима по околини ради упознавања Вељкове Крајине. Јула 1914. год. свршио је Неготинску Учитељску Школу а већ септембра ступа у „Бачку Чету“ у Скопљу где је био одличан као друг и војник.

Још ми је у успомени дан, кад је Ђачки батаљон постројен



пред скопском железничком станицом да се укрца и да крене у помоћ својој изнуреној браћи на фронт, јер је непријатељ заузео Београд и дошао до Рудника.

Са песмом: „Зови само зови, сви ће соколови за теб' живот дати“... пошао је Бошко у бој и у првој борби, заједно са својим старијим братом, Бошко пада погођен у чело 8. нов. 1914. године на Љигу као водник на челу свог вода, не давши му да бар један дан буде у школи и народу учитељ, а својој мајци потпора у старости.

Драги друже Бошко, мало нас је који знамо где се твоје млађане кости одмарају, али нас је много који те знамо и који се тобом и твојом добротом и твојом храбрости дичимо.

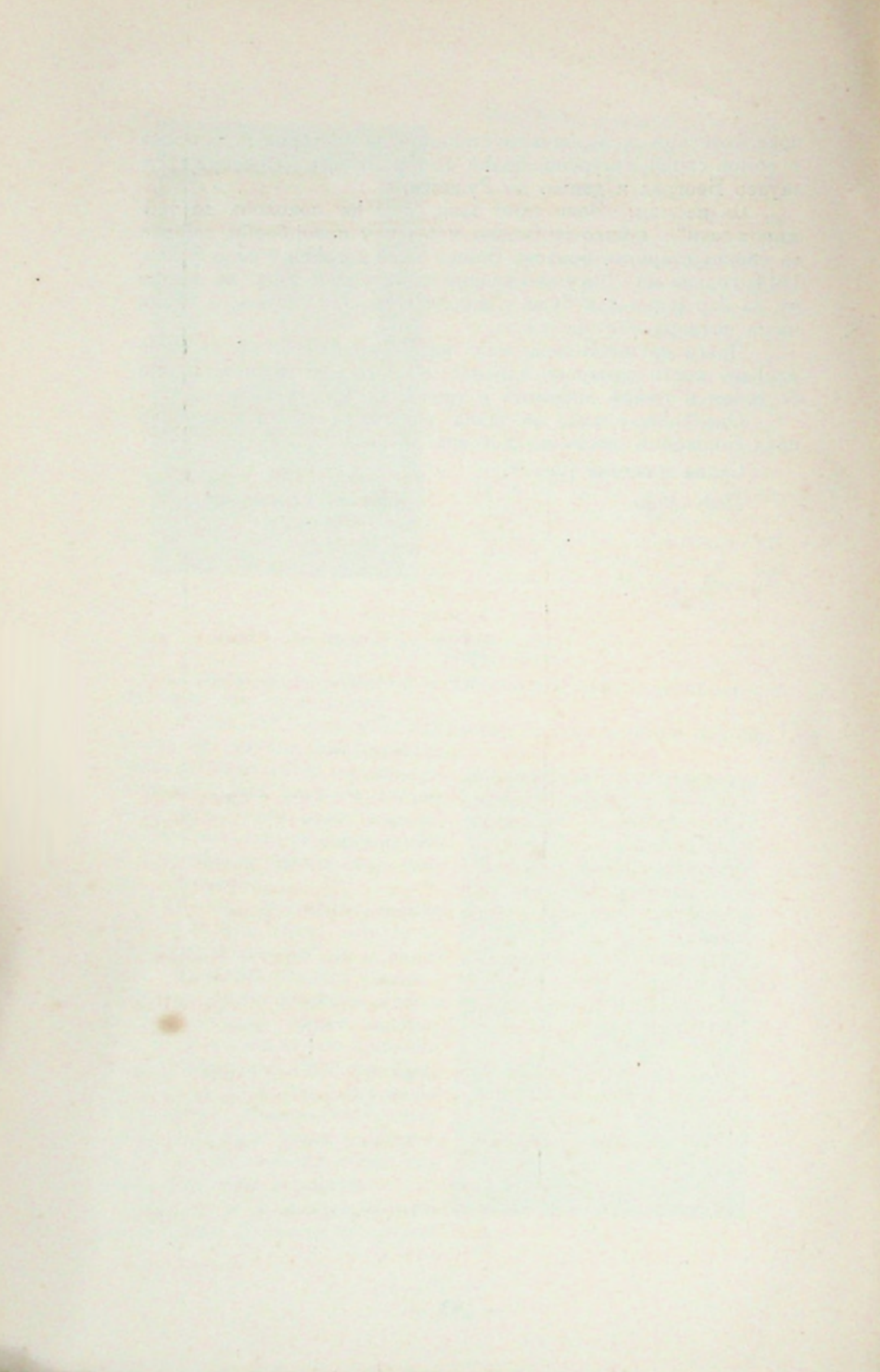
Ово сећање нека је једна кап више усуга у кандило пред Бошковим ликом од његових другова.

Слава младоме јунаку.

Подунавци.

*Стеван Симоновић,
учитељ.*







ПОМЕНИК

учитеља и учитељица који су изгинули и помрли за време ратова од 1912. до 1918., за које нису познати опширнији подаци.

Богдановић Радован, учитељ у Бусуру (пожарев.). Родио се у Младеновцу 1871. Свршио учитељску школу у Београду 1892. Умро у Негогину 1916.

Божовић Боривоје, рођен у Крагујевцу 1839., умро 1913.

Герић Јевтимије умро 1913. у Пећи.

Глигорићка Стана умрла у Ници 1918.

Грашевић Јован умро у Дојрану 1914

Грујић Милош умро у Кочану 1915.

Даниловић Милорад умро 1916.

Делевић Иван умро у Охриду 1915.

Десимировић Мита, учитељ у Сараволи (Банат), пао 1915. у борби противу Бугара.

Димитријевић Тихомир, рођен у Међувршију (чачан.) 1890.

Погинуо.

Дојчиновић Станко, умро 1914.

Лонић Божидар, умро у Жагубици 1914.

Ђорђевић Алекса, умро на Корзици.

Ђорђевић Ђорђе П., рођен у Нишу 1880., умро у Нишу 1914.

Ђорђевић Милан. Свршио учитељску школу у Алексинцу 1914., погинуо у рату противу Аустријанаца.

Ђорђевић Никола, рођен у Свилајциу 1865. Свршио учитељску школу у Београду 1889. Умро у Лесковцу 1918.

Ђорђевић Радомир, рођен у Текији 1878., умро 1916. у Крушевцу.

Ђурићка (Станојевићева) Милица, учитељица у Миошници. Рођена у Нишу 1890., умрла у бежанији.

Захарић Добривоје рођен у Пожези 1891., умро 1914.

Захарић Ђорђе, рођен у Кременима 1882., умро у Пожези 1913.

Зичевић Лазар, рођен у Кормиљану (косов.) 1884., свршио шкоку у Призрену 1903., убијен у Сурдулици са осталим мученицима од Бугара.

Илић Владимир, рођен у Алексинцу 1881., умро у Гамзиграду 1916.

Илић Лазар, рођен у Скопљу 1874., умро 1917.

Илић Милан, учитељ у Плетвару, погинуо у близини Крушевца приликом евакуације.

Исаиловић Милан Б., рођен 1868., умро 1915. у Јагодици.

Јанковић Милисав, свршио три раз. учит. школе у Негошину 1913—14; умро 24. новембра 1914. год.

Јовановић Атанасије, рођен у Душановцу (Крајина) 1872. Свршио учит. школу у Београду 1895. Умро 1917. на лађи.

Јовановић Боривоје, рођен у Алексинцу 1893. Свршио учит. школу у Алексинцу 1911. Умро у Алексинцу 1915.

Јовановић Драгић, рођен 1893. у Гаревици (рудн.). Умро 1914. год.

Јовановић Петар В., рођен у Смедреву 1866. Био наставник у дому за сиромашну и напуштену децу. Умро у Одеси 1917.

Јовановић Алекса, био учитељ у Ст. Србији 17 година. Убијен на путу између Призрена и Пећи.

Кандићева Драга, рођена 18 6. у Варварину. Учитељ. школу свршила је у Београду 1906. Умрла 1917.

Караклџић Владимир, рођен 1866. у Ивањици. Свршио учит. школу у Београду 1890. Умро 1916.

Ковачевић Радивој, пензионер, умро у Београду 1916.

Константиновић Павле, родно се у Уљми (Банат) 1840. Умро у Нишу 1910.

Лукић Живко, родио се у Београду 1862. Свршио учит. школу у Београду 1885. Умро у Вел Плани 1915.

Љубић Јања, умро у Биљачи (код Прешева) за време окупације 1917.

Манојловић Бранислав учитељ из Радовиншта, рођен у Крњеву 15. августа 1894., умро од задобивених рана 17. јануара 1917. у Соровићу.

Маринковић Серафим, погинуо од Бугара 1912.

Маринчевић Стеван, рођен 1870. у Перлезу у Банату. Умро у Железнику 1913.

Марковић Милан П., рођен 1871. у Добрњу (пожар.). Умро 1913.

Матијашевић Александар, рођен у Аранђеловцу 1891. Свршио учит. школу у Алексинцу 1911. Умро 1915.

Майићка (Ђурићева) Даница, рођена у Београду 1861. Била учитељица у Вел. Плани. Умрла 1918.

Милановић Александар. „Данас 4. фебруара 1916. умро је на Крфу симпатични учитељ Александар Милановић, који ме је на последњем часу замолио, да му поздравим мајку, брата и вер

Ову последњу реч није могао довршити, те не знам да ли се то односи на Веру или вереницу”.

Ово нам је саопштио, писмом, госп. Душан Славнић, публициста из Београда.

Милишиновић Милутин, био учитељ у Бијанцишту и Мрзанцу у Ст. Србији. Умро 1915.

Милићевићева Видосава, рођена 1893. у Јагодини. Свршила учит. школу у Београду 1914. Службовала у Видровцу. Умрла 1915.

Милошевић Сава, рођен у Кушиљеву (пожар.) 1868. Не-
стало га у новембру 1915.

Мишровић Мирко, рођен у Пити (Херцеговина) 1865.
Био учитељ у Сурдулици. Умро у Бугарској као интерниран.

Николајевић Аранђео. Рођен 1871. год. у Неготину. Био
учитељ у Крајини. Умро у ропству у Маџарској 1915. год.

Николић Живојин. Рођен 1884. год. у Јагодини. Свршио
учитељску школу у Алексинцу 1904. год. Учитељ у Глоговцу
(морав.). Умро 1913. год.

Николићева Загорка. Рођена 1896. год. у Београду. Свр-
шила учитељску школу у Београду 1914. год. Учитељица у
Њиљану. Умрла 1915. год.

Николић Миодраг. Погинуо од Бугара код Валандова 1915.

Нисић Младен. Рођен у Церници (косов.) 1890. Био учитељ
у Кормињању. Умро у Нишу од пегавог тифуса, као војни
обавезник.

Оцевић Михаило. Рођен 1873. у Битољу. Свршио Бого-
словнију у Београду 1894. Као учитељ и национални радник
живио у Битољу. Умро 1919.

Павицаћка (Деспотовићева) Марија. Рођена у Шапцу 1884.
Умрла у Скопљу 1914., као добровољна болничарка.

Павловићева Косара. Рођена у Ужицу 1879. Била учи-
тељица у Чајетини.

Панићева Стана. Рођена у Лозници 1890. Свршила учи-
тељску школу у Београду 1914. Била учитељица у Добрињу.
Умрла 1919.

Пашићева Марија. Рођена у Зајечару 1881. Радилa у За-
воду за гл. нему децу. Умрла у Нишу 1915.

Перуничић Радомир. Рођен у Слатини (рудн.) 1874. Умро
1915. у војној болници од пегавца.

Петковићка (Јовановићева) Зорка Д. Рођена у Београду
1875. Била учитељица у Ћуприји. Умрла 1915.

Пинџо Моша Јаков. Умро у Београду 1915.

Поп Лазих Ђурић. Умро 1913.

Поповићка (Обрадовићева) Загорка. Рођена у Нишу 1885.
Свршила учитељску школу у Београду 1905. Учитељица у
Рујишту (крушев.) Умрла 1913.

Пойовићка (Радојичићева) Милка. Рођена 1890. у Умча-
рима. Свршила учитељску школу у Београду 1910. Учитељица
у Варни. Умрла 1918.

Поповић Никола Г. Рођен у Лесковцу 1890. Учитељ у
Бунуши (код Лесковца). Умро у Паризу 1919.

Пойовић Светислав. „Данас 25. фебруара 1916., умро је
на Крфу Светислав Поповић учитељ, оставивши за собом мајку
и сестру да вечно тугују. После три недеље отишао је другу
Александру у походе.“

Ову забелешку дао нам је, писмом, госп. Душан Славих
публициста из Београда.

Пойовић Чедомир, учитељ у Горчинцу (Пирот.). Рођен у

Стрелцу (широт.) 1888. Свршио учитељску школу у Јагодини 1909. Погибио 1914.

Радић Дашко, учитељ у Горњој Мутници, рођен у Губеревцу (краг.) 1866. Умро 1917.

Радовановић Добросав, учитељ у Пуковцу, рођен у Бридарцима (нишки) 1883. Умро у Пуковцу 1913.

Радојковићева Славка, учитељица у Прову (подрин.), рођена у Шапцу 1891. Свршила учит. школу у Б. 1909. Умрла 1918. у Француској.

Радовановић Дашка (Пантелићева) Дашка, учитељица у Гроцкој. Умрла у Пожаревцу 1918.

Стојановић Живојин, учитељ у Пожаревцу. Рођен у Ст. Ацибеговцу 1870. Свршио богословију у Београду. Умро 1917.

Стојановић Трајко, учитељ у Лапотинцу (врањски). Родно се у Лесковцу 1869. Убили су га Бугари 1915.

Стјепановић Жарко, учитељ у Горњанима (крајин.). Родно се у Клокочевцу 1885. Свршио учит. школу у Јагодини 1906. Умро 1914. у Д. Милановцу.

Стојанићка (Томићева) Персида, учитељица у Славковици (ваљев.). Рођена 1880. у Ваљеву. Умрла 1914.

Савић Станоје, рођен у Вел. Бољинцу 1871. Свршио учитељску школу у Нишу 1891. Учитељ у Кијеву код Крагујевца. Умро 1916. на Крфу.

Селићка (Ашићева) Зорка, учитељица у Вел. Градишту, рођена у Вел. Градишту 1870. Умрла 1915.

Сертић Адолф, учитељ у Губеревцу (краг.). Умро у Крагујевачкој војној болници.

Симоновић Јелена, учитељица у Дебру, умрла 1917.

Смиљковић Димитрије, учитељ у Лукову, рођен у Алексинцу 1877. Умро у Велесу од колере 1913.

Срећеновићева Јелена, учитељица у Крушеву, рођена у Пироту 1895. Умрла у Крагујевцу 1915.

Срећковић Вукадин, учитељ у Моравцу, рођен у Моравцу (нишки) 1897. Умро 1915.

Стаменковић Миладин, учитељ у Љиљанцу (куманов.). Умро у Шијаку код Драча 1915.

Стевановићева Наталија, учитељица у Рековцу, рођена у Крагујевцу 1894. Свршила учит. школу у Крагујевцу 1913. Умрла 1916.

Стевановић Риста, учитељ у Зајечару, родно се у Гопшцу (битољ.) 1870. Умро 1915. у Пожези (ужички).

Стриковић Петар, учитељ у Клајинцу (врањ.). Родно се у Стубини (Ц Гора) 1872. Свршио богословију у Београду. Умро 1915. у Лесковцу.

Суботићева Евгенија, учитељица у Призрену. Рођена у Ужицу 1882. Свршила в. ж. школу у Београду 1898. Умрла у Београду 1918.

Тошићка (Мишићева) Косара, учитељица у Медвеђи (кру-

псвачки). Рођена у Ншкој Бањи 1878. Свршила вишу женску школу 1898. Умрла у Трстенику 9. јула 1917.

Гировић Вићентије, учитељ у Мустапину (пожарев.) 1860. Умро 1913.

Цвешковић Михаило, учитељ у Вучаку (смедерев.). Рођен у Ваљеву 1863. Умро 1913.

Чубраковић Радисав, учитељ у Севојну. Рођен у Љубишу (ужич.) 1880. Умро 1914.

Ђуковић Јевта, учитељ у Брзоходу (пожарев.). Рођен у Плевљима 1870. Свршио учитељску школу у Београду 1892. Умро у Куманову 1913. од колере.



ШТАМПАРСКЕ ГРЕШКЕ

И поред свеколиког старања, ипак су се поткрале извесне грешке, које овде исправљамо.

На стр. 30. ред 5. оздо место смилавати треба смиловати се.

На стр. 41. ред 12. озго место примрна треба примерна.

На стр. 43. ред 14. озго место врсних треба врсних.

На стр. 74. ред 15. озго место и не виде хтада треба и не видех те тада.

На стр. 78. место Милановић Годор треба Михајловић Годор.

На стр. 84. ред 9. оздо место у Бабушницу треба у Бабушници.

На стр. 86. ред 5. озго место Тихо ноћи треба Тиха ноћи.

На стр. 98. ред 6. озго место метода рада, треба методе рада.

На стр. 101. ред 11. озго место 1866. треба 1886.

На стр. 108. ред 4. озго место умпрем треба умрем.

На стр. 110. ред 21. озго место 10. јулу 1913. треба 10. јула 1913.

На стр. 112. ред 18. и 21. озго место Пажаревац треба Пожаревац.

На стр. 121. ред 3. озго место са свји снчичѐм треба са својим снчичѐм.

На стр. 143. ред 7. озго место разгорити треба разголити.

На стр. 155. ред 20. озго место наша учитељска школа, треба наше учитељске школе.

ПОГОВОР.

Дајемо и другу књигу Споменнице и уз њу ово неколико напомена.

Чекали смо дуго и писали доста, да нам се пошаљу потребни биографски подаци и фотографије за другове и другарице који треба да уђу у Споменницу. Све што смо добили средили смо и унели у ову другу књигу.

Неке слике у овој као и у првој књизи нису добре стога што су фотографије биле старе и неочуване.

На засебном листу доносимо четири слике од којих су три сасвим случајно изостале из прве књиге а четврта (Крајчић Глигорје) из ове.

У ову смо књигу унели неколико (за које смо добили податке) наших националних радника са Југа за то има много разлога и то нам се неће замерити.

(Нисмо могли, у ову књигу, унети оне који су помрли после краја 1919. године).

Унели смо, такође, и биографије учитељских кандидата, у колико смо могли до њих доћи а и Поменик учитеља и учитељица, који су умрли и помрли у времену од септ. 1912. до краја 1919. год., за које нисмо добили потпуније податке.

Наш млади друг господин Благоје К. Ристић, учитељ у Владичином Хану послао нам је посветну песму за учитељске кандидате „Наше младе жртве“. Г. Ристић нам је и за I-ву књигу дао песму „Другови мртви.“ На овоме месту у име управе и у име учитељства ми се најлепше захваљујемо госп. Ристићу на песмама које се тако дивно одужно онима, којих више нема и који су много задужили.

(Господин Д. Ристић, који је и сликар израдио прву корицу као и слику на страници 171. и ми се њему веома пријатељски захваљујемо).

Одустали смо од регистра прво стога што су све биографије у другом реду презимена а друго стога што су многе дужиле, а књига је и иначе доста збуњена.

У књизи смо се да што потпуније извршиле дужности према изгинулим и помрлим друговима и другарицама, па их и овде поздрављамо у име удружења учитељства са: Слава вам и Бог да вас прости, ви сте извршили своју дужност.

Управа Повереништва одредила је потписате да у њено име, среде и ову другу књигу.

Милан В. Поповић,
Милорад А. Вујанац,
Жипојин М. Савић.



40

